

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

Валентина Владимірова
Надія Кириленко

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА
ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ:
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

Суми- 2020

УДК 821.161.2»190/195» (075.8)

B57

*Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
СумДПУ ім. А.С.Макаренка
(протокол № 10 від 27 квітня 2020 р.)*

Рецензенти:

О.М.Ткаченко, доктор філологічних наук, професор Сумського державного університету;
О.М.Семенов, доктор педагогічних наук, професор Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка;
А.В.Землянська-Узуленкова, кандидат філологічних наук, доцент кафедри українсько і зарубіжної літератури Мелітопольського державного педагогічного університету імені Б.Хмельницького

Владимирова В.М., Кириленко Н.І.

B57 Українська література першої половини ХХ століття : теоретико-методологічні аспекти інтерпретації : навчально-методичний посібник для студентів-філологів. – Суми : ФОП Цьома С.П., 2020. – 138 с.

У посібнику міститься інформація про зміст і особливості вивчення курсу «Українська література першої половини ХХ століття», науково-методичні статті, матеріал до лекцій, завдання творчого характеру, тести для перевірки знань, список рекомендованої літератури.

Посібник призначений для студентів-філологів закладів вищої освіти, учителів загальноосвітніх шкіл.

УДК 821.161.2»190/195» (075.8)

© Владимирова В.М.,

Кириленко Н.І., 2020

© ФОП Цьома С.П., 2020

© СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2020

ПЕРЕДМОВА

Початок ХХ століття характеризувався такими політичними, соціально-економічними процесами, що зумовили зміни структури мислення, світосприйняття, спрямували творчу особистість на динамічний пошук духовних орієнтирів. У літературному житті продовжився художньо-світоглядний рух до європеїзації, намічений ще в другій половині ХІХ століття, що прагнув поєднати здобутки попередніх літературних епох, народної творчості та модерної естетики.

Різновекторні за характером художньо-стильових доміант численні літературні угруповання шукали власні шляхи самовираження, вели літературні дискусії та полеміки, що позначилися на усіх різновидах тодішнього мистецтва, репрезентуючи стиль українського мистецького життя 20-х років ХХ століття загалом.

Українське письменство, представлене неокласиками, ваплітянами, започаткувало потужний духовний ренесанс, органічною частиною якого стали кращі здобутки європейської літератури, типологічний зв'язок із європейськими провідними філософсько-естетичними тенденціями.

Із початку 20-х років у новостворюваній державі намітилася тенденція розглядати художній твір не як самостійний естетичний об'єкт, а як засіб ідеологічної пропаганди, один із прийомів агітації партійно-політичних гасел з метою активізації народних мас у побудові комуністичного майбутнього. Агітаційний характер художньої творчості підхопили плужани, гартівці, молодняківці, вуспівці. Утіленню в літературі ідей пролетаріату сприяв соцреалістичний канон, що почав насаджуватись митцям з початку 30-х років ХХ ст. Держава взялася до штучного відбору тих, хто був здатен не просто творити, а й проводити лінію партії, комуністичну ідеологію та усунення всіх інакомислячих, хто не хотів підлаштовувати творчий талант під партійні директиви. Суперечливість та трагізм тих років отримав пізніше красномовну назву «Розстріляне відродження».

Чимало митців було фізично винищено (В. Підмогильний, Є. Плужник, М. Зеров, П. Филипович, М. Драй-Хмара – зазнали гірких розчарувань, болісного роздвоєння душі, зневіри у здійснення ідеалів, яким було віддано чимало зусиль та життя). Це негативно позначилось на характері подальшої творчості (П. Тичина, В. Сосюра) чи стало причиною самогубства (М. Хвильовий). Духовна атмосфера, що, як спочатку здавалось письменникам, несла національне відродження та

суспільне оновлення, нівелювалася, від митців слова вимагалось дотримання політики партії, пропагування у творах ідеї класової боротьби, керівної ролі партії більшовиків.

До програми вивчення курсу «Історія української літератури першої половини ХХ століття» включено такі унікально знакові постаті, як П. Тичина (детальне ознайомлення зі збіркою «Сонячні кларнети», стислий аналіз збірок «Плуг», «Вітер з України», «Замість сонетів і октав»), М. Хвильовий, представники «Розстріляного відродження» (Є. Плужник, М. Семенко, «неокласики», В. Підмогильний та ін.). Окрема увага приділена змісту та специфіці еміграційної літератури («Празька школа»), прозовому доробку У. Самчука, І. Багряного.

Посібник містить статті науково-методичного характеру, різнопланові запитання, тестові завдання для перевірки знань, адаптовані до умов КТС навчання, питання для самоперевірки знань і критерії їх оцінювання.

ГЕНІЙ У ФАКТОРІ ЧАСУ: ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧО-КРИТИЧНИЙ ДИСКУРС ТВОРЧОЇ ПОСТАТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ–ХХ СТОЛІТЬ

Творчий феномен Тараса Шевченка продовжує активно породжувати системи наукових інтерпретацій, а часова дистанція тільки сприяє глибшому осягненню магічної сили образного світу текстів, спростуванні часом стійких стереотипів, наукових суджень і оцінок. Усвідомлення геніальної природи творчого таланту, вивчення його текстів одним із перших започаткував ще в середині ХІХ століття його сучасник П. Куліш. Судження про Т. Шевченка в його літературознавчо-критичному дискурсі стали визначальними не тільки для П. Куліша як професійного літературного критика, а не втратили актуальності й сьогодні. Чимало акцентів його літературно-критичної теорії дивують проникливістю та стали основою сучасної шевченкознавчої науки. Крім цього, кожна літературна епоха продукувала свій образ поета, у його геніальності прагнула віднайти відповіді на духовні запити свого часу. Так з'являлися стереотипи, що існували не одне десятиліття, в основі яких домінувала сакралізація чи профанація образу поета-генія.

Мета дослідження полягає в тому, щоб стисло схарактеризувати системи інтерпретацій геніальної постаті Т. Шевченка, сприйняття феномену його художніх текстів дослідниками різних літературних епох.

Серед учених, які приділяли увагу дослідженню феномену геніальної творчої особистості Т. Шевченка слід назвати такі імена, як: М. Жулинський, М. Бондар, М. Наєнко, О. Забужко, Г. Сивокінь, В. Смілянська, В. Пахаренко та ін. Через стрімкий розвиток шевченкознавства цей список відомих науковців можна було б ще значно продовжити багатьма іменами молодих дослідників, які роблять упевнені кроки в літературознавчій науці.

Одним із перших, хто визнав геніальність Т. Шевченка, був П. Куліш. Варто зауважити, що на час виходу друком перших творів Т. Шевченка він перебував у Києві, слухав лекції в університеті Св. Володимира, активно займався фольклористичною діяльністю, у дусі романтизму пробував себе як прозаїк-початківець. Із «Жизні Куліша» можна дізнатися про його перше знайомство з Т. Шевченком, що припало на літо 1843 року, а вже через рік П. Куліш писав йому вже в Петербург: «Коханий земляче! Спасибі за книжечку – «Тризну». Дещо в їй промовляє

до самого серця. Ще жду «Гамалії», «Кобзаря» і «Гайдамак» [10, с. 253].

Пізніше П. Куліш детальніше опише своє творче зближення з поетом так: «Ще годів зо три чи за чотири до своєї сумної епохи українська пісня й усна словесність народу українського надихнули молоді уми в Києві, давала духовним силам її підняти з занепаду, а тим самим нівечила її спасенною думкою – видвигнути свою націю з темряви... Серед сеї благодатної молодіжї з'явився Шевченко, з голосним плачем своїм по нещасній долі земляцькій, і заспівав перед небожатами:

Світе тихий, краю милий,
Моя Україно!
За що тебе сплюндровано,
За що, мамо, гинеш?..

Спів сей був для неї воістину гуком воскреслої труби архангела. Коли говорено коли-небудь по правді, що серце ожило, що очі загорілись, що над чолом у чоловіка засвітився полум'яний язик, то се було тоді в Києві» [6, с. 359].

Додамо, що спілкування обох митців було часом непростим, емоційно-динамічним, проте поетичні тексти Т. Шевченка стали, без сумніву, значущим фактором духовно-творчого зростання й самого П. Куліша, і не тільки його, а й патріотично налаштованої молоді того часу, про що свідчить вище наведене нами образне висловлювання.

П. Куліш – один із перших хто не тільки констатував геніальність поетичного таланту Т. Шевченка, а й зауважив загальнослов'янський масштаб його творчості, зробив ряд важливих літературознавчо-критичних міркувань, що засвідчують глибоку проникливість його як першого професійного літературного критика. Зокрема, зафіксовано висловлювання П. Куліша про цикл «В казематі», поеми «Наймичка», «Мар'яна - черниця», «Москалева криниця», «Неофіти», а також російськомовні повісті. Існують списки Шевченкових творів рукою П. Куліша – таких, як: «Псалми Давидові», «Кавказ», «І мертвим, і живим...», «В казематі», «Лілея», «Марку Вовчку» та ін.. У одному з листів до О. Огоновського він згадує про редагування «Наймички» та «Неофітів», зокрема повідомляє: «...шкода, що погинули такі автографи, як «Наймичка» і «Неофіти» Шевченка, котрі я повикінчував і подомальовував, як і «Сіру кобилу». Тепер би й мені самому хотілося подивитися, як вони вийшли... від авторів» [1, с. 294].

Додамо, що П. Куліш у цей час активно виступав як історик, літературний критик і вибудовував засади «етнографічної та історичної

істини», концептуальним поняттям якої стали міркування про «дух народу». У його науковій концепції він поставав як жива субстанція, «організм», існування якого, на переконання дослідника, мало трансцендентну мету. Подібні ідеї вже трансливали такі європейські письменники, як Й. Гердер, Ф. Шеллінг та ін. У дискурсі «етнографічної та історичної істини» головну роль відігравали концепція про те, що поет відступає на другий план перед колективним генієм народу, налаштовується на його духовні запити, іноді стає посередником, медіумом, через якого вивідає себе «дух народу». Пізніше митець відійде від ідеї повного підкорення творчої індивідуальності міфічному «духові народу», але все ж твердитиме: «Наш Гомер не Шевченко, а народ: всі ми вкупі з Шевченком ласуємо тільки останками від його великого пирунн» [5, с. 508].

У журналі «Основа» П. Куліш активно виступає як літературний критик, пропонує читачам «Обзор украинской словесности», що складається з чотирьох розділів, а в альманасі «Хата», російськомовних виданнях з'являються нариси про Г. Квітку-Основ'яненка, Є. Гребінку, Марка Вовчка.

Усе ж творчості Т. Шевченка критик дає найвищу оцінку, уважає його вершиною тодішньої української літератури, констатує в ній виняткове місце, бо «...уся сила і вся краса нашої мови тільки йому одному відкрилася» [7, с. 552].

Фахова думка П. Куліша була важливою для поета, особливо в період після багаторічного заслання. Під час тимчасового перебування в Нижньому Новгороді Т. Шевченко, отримавши кілька томів журналу «Русская беседа», навіть із деякою недовірою сприймає відгук П. Куліша про його творчість і занотовує в «Щоденнику» такий запис: «В епilogе к «Черной раде» П. А. Кулиш, говоря о Гоголе, Квитке и о мне грешном, указывает на меня, как на великого самобытного народного поэта. Не из дружбы ли это?» [10, с. 253].

Т. Шевченко мав усі підстави довіряти П. Кулішу, знаючи його принциповість, вибагливість і безкомпромісність. Його запис у «Щоденнику» від 18 березня 1858 року, принаймні, про це красномовно свідчить: « Кончил переписывание или процеживание своей поэзии за 1858 год. Жаль, что не с кем толково прочитать. Михайло Семенович в этом деле мне не судья. Он слишком увлекается. Максимович – тот просто благоговееет перед моим стихом. Бодянский тоже. Нужно будет подождать Кулиша. Он хоть и жестоко, но иногда скажет правду; зато

ему не говори правды, если хочешь сохранить с ним добрые отношения» [10, с. 254]. Як бачимо, поет по-особливому дорожив безкомпромісністю П. Куліша, однак слід відзначити певну напругу в їхніх стосунках у питанні можливості редакторського втручання в художні тексти Кобзаря, привнесення в них певних купюр.

Ще з 40-х років і аж до 90-х критик постійно наголошував на тому, що поезія Кобзаря є, на його переконання, найяскравішим виявом українського народного духу, а «...душа поезії нашої народної неписьменної сталась душею його музи. Широко він обійняв Україну з її могилами кривавими, з її страшною славою і співану народну річ обернув на живопис того, що було і єсть на Вкраїні. Його устами, – констатував П. Куліш по смерті поета, – весь наш народ заспівав про свою долю: тим його слово голосною луною розляглося усюди, де лилась наша, де лежать наші кості, – усяке серце од його співу стрепенулося... Як йому самому пісня народна дала тон до високої речі, так і він дав нам усім праведний тон, як нам своє діло строїти. Високо над нами підняв Шевченко поетичне світло своє – і стало видно по всій Україні, куди з нас кожен мусить простувати» [7, с. 258].

Становлення нової української літератури П. Куліш уважав одним із найголовніших об'єктів дослідження науковців, про що зауважував на сторінках альманаху «Хата». «Українська словесність, – писав він, – діло велике: се нове слово між народами, котре на те й явилось, щоб якось інше, не по-давньому, людський розум повернути» [5, с. 504]. Не оминає він тут і постать Т. Шевченка, наголошуючи на тому, що «...тільки одна народна поезія для нього і для всіх нас стоїть за віковичний взір, да й народної поезії ніхто не зачерпнув так зглибока, як Шевченко» [5, с. 505]. Критик неодмінно вказує на органічний зв'язок Шевченкової поезії з глибинами народного духу та єдність із його первинною художньою формою – народною пісенною словесністю.

Усну народну творчість критик бачить надійним носієм і виявом національної самобутності, а поезію Т. Шевченка – прямим і повновладним її спадкоємцем. Судження П. Куліша про народні витoki Шевченкової геніальності знаходимо в листі до Т. Шевченка від 25 липня 1846 року: «Самое мужественное из Ваших произведений в «Кобзаре», самое оконченное и самое народное по складу и простоте есть «Тарасова ночь» (без пропусков)» [10, с. 116]. Ще за життя поета з'являються друком Кулішеві огляди – такі, як «Об отношении мадлороссийской словесности к общерусской» (епілог до «Чорної

ради»), «Взгляд на малороссийскую словесность по случаю выхода в свет книги «Народні оповідання Марка Вовчка», «Предисловие издателя» до публікації поеми «Наймичка» в «Записках о Южной Руси»), «Передне слово до громади» (вступна стаття альманаху «Хата»), у яких Т. Шевченко поставав як народний поет, генетично пов'язаний із народнопоетичною словесністю.

У кінці XIX століття канонізується образ «поета-борця», «батька Тараса», підпорядковується ідеологемам народництва, просвітницьким завданням літературних текстів у цілому. В епоху кризи культурництва вивчення творчого надбання поета набуває нових імпульсів, і, можна стверджувати, радикально розширюються рамки самого сприйняття, підсилюється акцент метафізичності Т. Шевченка, хоча страдницько-пророча місія літературного генія нікуди не зникає, а лише відходить дещо на задній план.

У 20-30-х роках XX століття шевченкознавчі студії активно розвиваються, однак на зміну народницькому дискурсу з'являється більшовицький із притаманними йому ідеологічними штампами та гаслами класової боротьби пролетаріату. Відтак доробок поета пробують активно підлаштувати до завдань соціалістичного будівництва та комуністичних ідеалів, формувати в читачів образ революціонера-демократа, речника народних бунтів і революцій. Крім цього, уже існуючий народницький дискурс продовжує представляти поета з точок зору ідеологем народності та просвітництва.

Постать Т. Шевченка ще в другій половині XIX століття сакралізувалася в усній народній творчості та свідомості читачів, а трохи пізніше набула рис месіанства. Сучасна дослідниця О. Забужко констатує, що месіанство можна пояснити переходом нації від доби християнства до часів національно-секулярного світобачення. «Саме українство, – зауважує дослідниця, – ...попервах мислиться як сакральна духовна єдність... образ жертвовного Христа тьмяніє перед образом жертвовної України, якою вона постала з Шевченкової історіософії, і не випадково «Кобзар» робиться без перебільшення національною Біблією» [3, с. 31].

Сучасні міфологічні підходи до творчості Т. Шевченка суттєво доповнили розуміння геніальної природи таланту поета, про що вперше констатував ще П. Куліш, проте остаточно її не вичерпали, бо «...чим більше назбирується біографічних матеріалів, документів про поета, чим детальніше аналізуються найдрібніші нюанси його творів, тим даліше від нас він відсувається, тим неспівмірною здається його роль у

порівнянні з оцінками критиків» [2, с. 24]. Гр. Грабович із міфологічних позицій запропонував цікаві психоаналітичні міркування про глибинний код, через який оприявнює себе поет і створює унікально-символічний «міф України».

Варті уваги міркування сучасного дослідника В. Пахаренка про те, що Т. Шевченко «не просто таланти – планетарний геній... Людині-генієві притаманні усі ті ж якості, що й талантові, тільки вияв їх незрівнянно потужніший. Геній значно глибше, порівняно з іншими людьми, відчуває світ духовний, космічну гармонію, сенс буття. У нього принципово інша, аніж у пересічної матеріально-прагматичної людини, система координат, шкала вартостей, він адекватніше сприймає буття, розуміє закони Всесвіту. Тому, закономірно, геній виривається за рямця інтересів, традицій, поглядів, порядків свого середовища і навіть часу» [9, с. 22].

Таким чином, наукові дослідження поетичної геніальності Т. Шевченка не припиняються, а отримують усе нові й нові імпульси, у свій арсенал учені залучають найновіші методології, міфологічні теорії, елементи психоаналітики й т.п., а геніальний універсум поетичних текстів Т. Шевченка лише породжує все нові питання й лише незначним чином наближає нас до істини.

Геніальна творча постать Т. Шевченка визначила характер творчості багатьох письменників XIX–XX століть і закономірно впродовж довгого проміжку часу зазнавала різних літературознавчо-критичних інтерпретацій, що відкривало нові перспективи наукового вивчення.

Шевченків художній універсалізм уперше пробував окреслити П. Куліш. У його літературознавчих працях не раз зустрічаємо такі формули, як «народний дух», «творящий дух народу», що найповніше, на його міркування, розкрили себе у творчості Т. Шевченка. Критик часто вдавався до апологетичних оцінок доробку поета, не раз підкреслював духовну суть його творів, однак глибини творчої індивідуальності розглядав крізь призму своєї концепції, із позицій власної радикальної історіософії не завжди сприймав гостроту психологічного й соціального конфлікту у творах. Дослідницький доробок наступників поглиблював знання про онтологічні глибини та духовний потенціал творів генія. Спроби розгерметизації текстуального простору прямо чи опосередковано зазнавали ідеологічних втручань і стереотипів, зокрема в часи соціалістичного реалізму творчість великого генія була вконструйована в офіційно-більшовицький дискурс.

У другій половині ХХ століття класично-міфологічний погляд на творчість поета та природу його таланту запропонували Гр. Грабович і О. Забужко. Як бачимо, духовна еволюція українців постійно й нерозривно пов'язана з творчістю Т. Шевченка, сакральність образу поета-пророка розкривається щоразу по-новому, і його десакралізація ще далека від вичерпності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Возняк М. Куліш як інформатор галицького історика літератури. *Життя і революція*. 1927. № 2. С. 294.
2. Грабович Гр. Шевченко як міфотворець. Київ : Радянський письменник, 1991. 211 с.
3. Забужко О. Шевченків міф України. Київ : Факт, 2006. 48 с.
4. Куліш П. Життя Куліша. Твори: у 2 томах. Київ : Наукова думка, 1998. Т. 1. 752 с.
5. Куліш П. Переднє слово до громади. Твори: у 2 томах. Київ : Дніпро, 1989. Т. 2. 552 с.
6. Куліш П. Історичне оповідання. Твори: у 2 т. Київ : Наукова думка, 1998. Т. 1. 752 с.
7. Куліш П. Слово над гробом Шевченка. Твори: у 2 томах. Київ : Дніпро, 1989. Т. 2. 552 с.
8. Листи до Тараса Шевченка. Київ : Наукова думка, 1993. 375 с.
9. Пахаренко В. Незбагнений апостол. Черкаси : Брама-ІСУЕП, 1999. 296 с.
10. Шевченко Т. Журнал. Твори: у 3-х т. Київ : Наукова думка, 1961. Т. 3. 476 с.

ПОТРАКТУВАННЯ ТВОРЧОЇ ПОСТАТІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В ЛІТЕРАТУРНІЙ КРИТИЦІ ХІХ – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТЬ

Проблема філософсько-духовної, художньо-літературної спадкоємності є однією із центральних у сучасній літературознавчій науці. Варто зазначити, що небагато в історії є мислителів, спадщина яких тлумачилась би так різноманітно і викликала широкий резонанс упродовж кількох століть, таких, як Г. Сковорода.

Велич Г.Сковороди полягає насамперед у тому, що його філософсько-літературна спадщина не втрачає своєї самобутності і до сьогодні. Співзвучними сучасності є чимало духовних настанов митця, його пошук правди життя, людської ідентичності, невід'ємними атрибутами якої є любов і свобода, внутрішній стоїцизм.

У сучасній філософській та літературознавчій науці ведуться плідні дослідження про феномен особистості Г. Сковороди, світоглядно-етичні аспекти доміантних образів у його поетичній спадщині, специфіку кордоцентризму, рецепцію біблійного слова та ін.

Сковородинівська рецепція активно простежується ще в українському романтизмі. Так відома сучасна дослідниця Т. Бовсунівська з цього приводу констатує, що «більшість представників українського романтизму, як художнього, так і теоретичного, були так чи інакше пов'язані з видатним філософом» [1, с. 21]. А. Метлинський одним із перших заклав наукові основи сквородинознавства, а також наголосив на народному значенні його філософії. Важливим є й те, що романтик наполегливо пропагував ідею приналежності письменника до української філософської парадигми.

Принципово важливою видається думка А. Метлинського про необхідність науково-аналітичного вивчення доробку Г. Сковороди, тоді як у розвідках І. Срезневського, дописах І. Кульжинського, В. Масловича, Г. Данилевського було нагромадження фактів з життя.

Письменник-романтик І. Срезневський ще 1833 року зібрав матеріал і в 1834 році опублікував статтю «Отрывки из записок о старце Григорие Сковороде» у першому випуску альманаху «Утренняя звезда». В іншій статті («Взгляд на памятники украинской народной словесности») він не досить високо оцінює «Харківські байки» Г. Сковороди, а із збірки поезій «Сад божественних пісень» виділяє лише «Всякому городу нрав і права», проте пильна увага романтика пояснюється, насамперед, співзвучністю романтичних прагнень обох митців, філософією серця, яку сповідував мандрівний філософ. Саме І. Срезневському належить перша спроба художньої інтерпретації образу Г. Сковороди в оповіданні «Майоре, майоре!» (1836 р.)

Постать Г. Сковороди цікавила П. Куліша. Хоча суто літературно-критичних міркувань про Г. Сковороду він залишив небагато, однак у поемі «Грицько Сковорода» (дві чималі за обсягом, третя – не завершена) була здійснена спроба багатобічного, з різних точок культурної ретроспекції, змалювання образу цієї феноменальної особистості в обрамленні філософських, історіософських, етичних міркувань автора.

Написаний у середині 90-х років, уже наприкінці творчого шляху, цей твір, хоч і не був (як це уважав свого часу С. Єфремов) виявом «синтезу», проте представляв по-своєму виважену точку зору пізнього П. Куліша на сучасне й минуле української культури.

«Малюю дивний образ я святого справді житія», – пише П. Куліш, починаючи розповідь про її головного героя [6, с. 318].

Уведений по лініях сюжету, що загалом відповідають подіям біографії, Г. Сковорода постає у спілкуванні з іншими персонажами, представ-

никами тих чи інших станів та верств і є носієм кращих рис особистості:

Звичаєм же знав серця щирість
І до всякого живого милість,
В розумуванні висоту,
А в пробуванні простоту [6, с. 364].

Подекуди П. Куліш ототожнює свої погляди (здебільшого морально-дидактичні та історіософські) з позицією свого героя, можливо, навіть усамітнену незалежність Г. Сковороди порівнює з власним становищем, якого зазнав у старечі літа. І все ж у поемі міститься разом із похвалою ущипливий докір героєві:

Грицько ж мій був – дитина вчена,
На лоні материнім пещена.
А матір'ю йому була
Густа схоластики імла [6, с. 363].

«Схоластичною імлою» він називає науку XVII – XVIII ст., на пізніх плодах якої зріс поет-філософ. Не можемо оминати і той факт, що П. Куліш не вбачав у художніх творах Г. Сковороди історико-літературного значення, бо, на думку критика, той не спромігся здолати впливу шкільної схоластики, а значною перешкодою для справи поширення його художніх творів і філософських трактатів виступила їхня «важка», архаїчна мова (разом із «неготовністю тогочасної освіченої публіки сприйняти особливу Сковородинівську містичну метафізику»). П. Куліш уважав, що деякі з його творів написані «малоросійським діалектом». Щодо цього ще в 1899 р. такий авторитетний філолог, як П. Житецький, зауважив, що «Сковорода, очевидно, не мав чіткого уявлення про ту мову, якою писав вірші і прозу. Не дивно тому, що твори його, особливо прозаїчні, були недоступні для простого народу не тільки за змістом, але й мовою. Більш зрозумілими народові були вірші, але перш ніж поширюватись у народові, вони повинні були зазнати значних змін у мові...» [4, с. 176].

Цим, на наш погляд, можна пояснити такий безапеляційний присуд:

Ти мертвим словом пробавлявся,
Живе ж і рідне занедбав;
Ти цілий вік, мов німував
І до братів не озивався.
В промові ділом був мудрець,
В промові словом мертвий мрець [6, с. 335].

На думку П. Куліша, Г. Сковорода подав своїм життям яскравий приклад духовної величі, але вплив його на епоху міг бути значно більшим, якби він користувався живою українською мовою. П. Куліш не бачив у старій книжній мові богонатхненного національного духу, а майбутнє України, її духовне відродження тісно пов'язував з потенціалом рідного слова.

«Народномовна» домінанта простежується у поглядах критика не тільки на творчість Г. Сковороди, а й на весь той комплекс, що означається сьогодні як «давня література». Варто також додати, що духовна атмосфера 20-х років ХХ століття, сподівання національного відродження, мистецького оновлення сприяла тому, що українська інтелігенція у пошуках національної месії звернулася до постаті і самого просвітника і культурника П. Куліша, який шлях українців до європеїзації вбачав у освіті, сподвижницькій праці інтелігенції. Він, як і Г. Сковорода, вивищував цілеспрямований пошук істини, бажання пізнати світ, домінанту, духовного над матеріальним. І як Г. Сковорода демонстрував втілення життєвим прикладом.

У 1926 році в сонеті «Куліш» М. Зеров описує останні хвилини земного життя цього сподвижника, трагічна доля якого є своєрідним символом української інтелігенції, праці, якої для власного на рідній землі вимагає не тільки самозречення, а й сміливості та душевної міці:

Та він працює. Феніксом з пожегу
Мотронівка народжується знов;
Завзяттям віє від його промов,
І в очах – відблиск молодого жару,
Він боре тупість і муругу ліню.
В Європі хоче «ставити курінь»,
Над творами культурність п'яніє...
І днів старечих самота ясна,
І навіть в смертних муках агонії
В повітрі пише ще його рука [5, с. 245].

Додамо, що упродовж усього ХІХ ст. філософська та художня спадщина Г. Сковороди з трудом (проте неухильно) долала шлях до свого читача. У середині ХІХ ст. вона ще залишалась здебільшого об'єктом вивчення з боку академічної науки, і навіть її публікації ще ставились під сумнів (згадаймо відому полеміку М. Костомарова з Вс. Крестовським 1861 р.).

Академік С. Єфремов, досліджуючи горизонти філософських узагальнень Г. Сковороди, зауважував, що він був такою людиною, яка «ніколи своїми переконаннями не поступалась і над усе ненавиділа нещирість, фальш, компроміси... Приймавши на себе навіть образ «простої» людини, на одрізняючись од народу ні одежою, ні життям, ні матеріальними потребами, перебуваючи повсякчас у близьких з ними зносинах, Сковорода і словом, і ділом доводив, який дорогий йому той народ» [3, с. 218].

Найприкметнішими рисами філософії Г. Сковороди учений вважає пошук щастя, внутрішнього задоволення у правді й добрі, антропоцентризм його філософії.

У 20-ті роки ХХ століття інтерес до постаті Г. Сковороди значно зростає. З 1917 по 1930-ті роки з'являється кілька десятків видань та статей, присвячених його філософсько-літературній та діяльності. До його життя та творчого набутку зверталися П. Тичина, В. Поліщук, поети-неокласики, М. Івченко.

Однодумця у пошуках істини, у життєвих випробуваннях шукає П. Тичина у філософі-мислителі в симфонії «Сковорода». Твору поет присвятив майже усе своє творче життя. Поет моделює багатопланові зв'язки героя з часом, піднімає проблему сутності людини, ролі та місця митця в житті народу, веде з ним діалог у пошуці істини. Красномовним є той факт, що твір так і залишився незавершеним. Як відомо, за тривалий час написання поеми-симфонії тенденції зображення Г. Сковороди зміщуються в бік соцреалістичної манери творення, а, отже, ідеологічно-класового потрактування образу головного героя. Дослідник С. Єфремов зауважував, що зобразити головного героя на чолі народного повстання, зробити його ватажком бунтівників «це анахронізм щодо часу», історичне і психологічне викривлення «образу старчика Сковороди, це згвалтування письменника над самим собою вчинене» [3, 624]. Метод соцреалізму унеможливив об'єктивне художнє самовираження автора, а натомість сприяв створенню канонізованого під його вимогу пієтетного образу Г. Сковороди, перетвореного на маргінальний дороговказ.

До постаті Г. Сковороди зверталися у своїй творчості й неокласики. Сонет Ю. Клена «Сковорода» співзвучний із 12-ю піснею поета-філософа збірки «Сад божественних пісень». Неокласику імponує те, що Г. Сковорода прагнув віднайти гармонію в собі й поєднати її з всевишньою мудрістю і гармонією, «щоб з хаосу душі створити світ».

Іти у сніг і вітер, в дощ і хугу
І мудрості вином розвести тугу.
Бо, може, це наш вічний заповіт.
Оце мандрівки дальні і безкраї,
І, може, іншого шляху немає,
Щоб з хаосу душі створити світ [9, с. 55].

У поезії П. Филиповича «Сковорода» український пейзаж гармонійно перегукується із внутрішнім світом мандрівного філософа:

Ясніють верби і шумить вода,
Квіти й дерева простяглись без краю.
Широким шляхом йде Сковорода,
І ластівки із радості кружляють [9, с. 106].

Сковородинська ідея екогармонії, пошук прекрасного, внутрішньої духовної цілісності, одвічне устремління до морально-етичних цінностей імпонували неокласикам, робили їхні особистісно-творчі пошуки спорідненими:

Та з палицею пілігрими
У нові села й городи
Прямує тіль невтомима
Григорія Сковороди [9, с. 55].

У поезії неокласика М. Драй-Хмари «Хрусткий на серці стигне лід», «І хтось у серці радість множить» представлені різні модифікації образу серця, що, на нашу думку, співзвучні з «філософією серця» Г. Сковороди, його гуманістичною ідеєю «блаженності щастя».

У 20-30-х роках ХХ ст. як в Україні, так і за її межами, з'являються статті та монографії таких відомих авторів, як Д. Багалій, М. Возняк, С. Єфремов, В. Петров, С. Русова, Д. Чижевський та ін., що увиразнюють творчий портрет, а також створюють романтичний міф про Г. Сковороду. Цей міф значною мірою став залежним від потреб вульгарно-соціологічної інтерпретації, народницько-революційних гасел. Це дало підстави Ю. Шереху у свій час констатувати, що справжня біографія і тим більше художньо-філософська спадщина «не дають найменших підстав для романтично-народницько-марксистської легенди про нього» [10, с. 427].

На початку 20-х років ХХ століття спробу відродити елітарність неординарної постаті Г. Сковороди роблять М. Івченко (повість «Напоєні дні»), В. Поліщук (віршований роман «Григорій Сковорода»), П. Тичина (поема-симфонія «Сковорода»). Додамо, що для митців цього часу, які не

сприйняли більшовицької ідеології, сквородинівський мотив «втєчі в себе» став визначальним й намітив опозицію чужому духовному світу. Герметична естетична свідомість притаманна неокласикам, В. Свідзинському, Є. Плужнику та ін.

Отже, постать Г. Сквороди стала знаковою у 20-х роках ХХ ст. Ця знаковість активізувалась на початку 30-х роках, на тлі зруйнованої ілюзії української державності, революційного радикалізму, часу прозрінь і розчарувань, спраглого пошуку українськими митцями слова духовних скарбів минулих віків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бовсунівська Т. Феномен українського романтизму: У 2-х частинах: Ч. 1. Київ, 1997 – 1998. 189 с.
2. Драй-Хмара М. Вибране. Київ : Дніпро, 1984. 542 с.
3. Єфремов С. Історія українського письменства. Київ : Феміна, 1995. 588 с.
4. Житецький П. «Енеїда» І. Котляревського у зв'язку з оглядом української літератури XVIII ст. Вибрані праці. Київ, 1987. 342 с.
5. Зеров М. Твори : У 2 т. Київ : Дніпро, 1990. Т. 1. 580 с.
6. Куліш П. Грицько Скворода: Староруська поема. *Сочинения и письма П.А. Кулиша*. Київ, 1909. Т. 3.
7. Клен Ю. Вибране. Київ : Дніпро, 1991. 460 с.
8. Стус В. Феномен доби (сходження на Голгофу слави). Київ : Тов-во «Знання України», 1993. 96 с.
9. Филипович П. Вибране. Київ : Дніпро, 1989. 196 с.
10. Шерех Ю. Поза книжками із книжок. Київ : Час, 1998. 467 с.

ПАНТЕЛЕЙМОН КУЛІШ У РЕЦЕПЦІ ЄВГЕНА МАЛАНЮКА

До широкого кола творчих зацікавлень письменника-мислителя Є. Маланюка належить також постать Пантелеймона Куліша. На думку цього дослідника, нова українська література мала «двоєдине джерело» й двох фундаторів – Т. Шевченка («вибух національного підсвідомого») і П. Куліша – перше (в добі Відродження) напруження національного інтелекту [2, с. 12].

Є. Маланюк звернув увагу на динамічно-синкретичний світогляд П. Куліша, який визначив не тільки конкретне бачення письменником української белетристики, а й позначився на створенні ним власної концепції українського літературного та національно-культурного розвитку, став основою науково-творчих різнодіянь.

Варто зазначити, що світоглядні переконання П. Куліша були предметом аналізу й інших відомих дослідників. Так, С. Єфремов

короткою формулою «без синтезу» пробував окреслити суть життєвої драми «гарячого Куліша» й наголошував на відсутності у нього певного світоглядного напрямку [3, с. 10].

Відшукуючи стрижень, що обійняв би цілісністю натуру П. Куліша, у 20-х роках ХХ ст. В. Петров звернув увагу на те, що доля митця є типовою для романтика – «несталої», «непевної людини з природи», що прагне еволюції, до того, щоб випробувати на власному досвіді протилежне, суперечне, щоб не лишатися застиглим, нерухомим, мертвим духом. Еволюція Куліша – «еволюція в межах логічного розвитку даної ідеї». Трагедія Куліша – це «трагедія романтичної культури», яка осягнення ідеалу та гармонії бачить у пізнанні протилежностей» [6, с. 10].

Філософ Д. Чижевський виділив провідну ідею духовного поступу П. Куліша – ідею України. Є. Маланюк поглиблює твердження Д. Чижевського. У статті «В Кулішеву річницю» він підкреслює у діяльності П. Куліша наскрізну національно-державницьку доктрину, що мала «контробщерусский характер». Уся ця Кулішева справа життя, на думку Є. Маланюка, була «діаметрально протилежна духовно вбогому й фактично капітулянському «народництву» з різними теоріями про «домашній вжиток». ...Куліш мав на меті ясніше показати землякам, що то є державність, розкрити зміст цього забутого «українством поняття» [4, с. 310].

П. Куліш самовизначався культурником. У його постаті ми бачимо, за виразом Є. Маланюка, оте «переключення» національної енергії в умовах «ночі бездержавності» з «політики» на «культуру» [4, с. 67].

Я не поет і не історик, ні!

Я – піонер з сокирою важкою:

Терен колючий в рідній стороні

Вирубую трудящою рукою... [1, с. 428], –

таким поставав у П. Куліша тип національного подвижника.

П. Куліш усвідомлював важливу роль культури в процесі етногенезу й формування національної самосвідомості, а звідси логічно витікало його розуміння високої місії поета як культуротворця. Культурницька концепція митця позначилася не тільки на власному творчому доробку, а й визначила його ставлення до сучасників, до політичних діячів минулого. Так, Т. Шевченка він возвеличував насамперед як провідника національної згоди, братолюбства, національного примирення на ґрунті демократизму, як автора поем на родинно-побутову тематику і численних сповідальних віршів. Основоположну

роль Шевченкової творчості П. Куліш убачав у тому, що вона утвердила літературу національну (народну) за духом і формою.

У літературі зафіксовано судження й окремі висловлювання П. Куліша про цикл «В казематі», поеми «Наймичка», «Мар'яна-черниця», «Неофіти», деякі зразки «рольової лірики», російськомовні повісті, важливі в текстологічному відношенні. Відомим у колі текстологів фактом є редагування Кулішем – за втраченим на сьогодні чорновим автографом – поеми Т. Шевченка «Мар'яна-черниця» для публікації її в журналі «Основа» (у той час, коли чистовий автограф надовго був затриманий О. Корсуном).

Поезію Т. Шевченка П. Куліш бачив найяскравішим і найповнішим, можна сказати, абсолютним виявом українського народного духу, по суті, ставив знак рівності між феноменом його поезії і духовним заявленням української нації серед інших націй. Цю тезу П. Куліш відстоював в усіх писаннях (до складу яких в різний час входило листування, наукові і публіцистичні праці, художні твори), найвиразніше формулюючи їх в історико-літературних і літературно-критичних статтях 50-60-х років.

Визначаючи роль Шевченкової поезії в національності і, зрештою, міжнародній духовній історії, П. Куліш неодмінно вказує на субстанційну основу цього явища, а саме: його зумовленість глибинами народного духу та зв'язок з його первісною художньою формою – народною словесністю.

У «Хуторній поезії», окремих творах збірки «Дзвін», поємі «Грицько Сковорода» П. Куліш підносить Петра I та Катерину II як просвічених монархів, які прагнули, на його думку, перетворити Росію, (а разом і Україну) на цивілізовану європейську державу.

Зазначимо, що художній світ митця 70-90-х рр. тяжів до літературно-умовних картин, образів-символів. Враховуючи це, Є. Маланюк наголошував, що ідеалізовані постаті Петра I, Катерини II виступають образними чинниками, символами українського державотворення, які спонукають до появи в майбутньому будівничих нашої держави. У статті «В Кулішеву річницю» Є. Маланюк визначає політичний характер Кулішевого культурництва, і це, на його думку, «являє найхарактернішу й найціннішу рису «несамовитого Панька», що робить з нього майже унікальну постать у галереї творів нашого пошевченківського культурно-історичного процесу XIX ст.» [2, с. 120].

Є. Маланюкові імponує моральний і культурний максималізм митця, глибина думок, які часто «кидають яскраве світло в найтьмяніші закути націопсихології чи націоісторіософії» [2, с. 120].

П. Куліш вважав, що Україна має прагнути до розумової організації суспільного життя на засадах просвітницьких і християнських ідеалів справедливості, соціально-класової згоди в ім'я національної єдності. Головним завданням для себе і всієї інтелігенції він вважав сприяти піднесенню культурно-духовного виховання народу до рівня західно-європейських народів із найрозвиненішою культурою. Все це, на його думку, виступає основою майбутнього мирного будівництва української державності.

На 70-90 роки минулого століття, за виразом Є. Маланюка, припадає в Україні «доба позитивізму, народництва й матеріалізму». «Це всевладне, майже релігійне панування доктрини позитивізму, раціоналізму, соціалізму ба й анархізму» [2, с. 120], – констатував митець. У середовищі української творчої та наукової інтелігенції активно засвоювалась позитивіська філософія. Слід зазначити, що ідеї позитивізму не оминули й П. Куліша, проте знайшли у нього своєрідне витлумачення. Усупереч провідним тенденціям тієї доби П. Куліш обстоював у літературі романтизм у поєднанні з реалізмом, а в політиці – національно-культурну автономію України.

У позитивіському вченні П. Куліш черпав віру в незнищенність українського духу і національне відродження, шукав обґрунтування невід'ємного права свого народу на вільний саморозвиток, прагнув довести природність такого саморозвитку з погляду всесвітньої історії, про що свідчить хоча б «Зазивний лист...» чи «Історичне оповідання».

Керуючись позитивізмом і спираючись безпосередньо на авторитет історика Момзена, він приходив до висновку, що й власний народ має право на державницьке існування та космічну еволюцію. «Тим же й наш мізерний, знівечений і незгідний народ український має таке велике право на свою жизнь, як і найменша травинка на свою», – пише П. Куліш в «Історичному оповіданні» [1, с. 412].

Додамо, що П. Куліш, володіючи непересічними творчими здібностями, мав можливість досягти високої кар'єри чиновника або вченого, здобути визнання імператорської Академії наук чи, зрештою, забезпечити собі достаток працею в авторитетних російських університетах. Митець знехтував цим і свідоме життя віддав справі національно-культурного зростання сучасників та майбутніх поколінь, залишив

своєму народові у спадок Біблію й Шекспіра, «залишив, за словами Є. Маланюка, нам мову, вже не ту, що «конала», як здавалося Метлинському чи Боровиковському, і не ту, що була діалектом для «домашнього», мовляв, вжитку, як на це пристав сучасник і співтовариш Костомаров, лише мову вироблену і для публіциста, і для науки, і для белетристики, що дав нам початки історіософічної і зразки політичної поезії, що, врешті, створив нам нашу сучасну абетку» [5, с. 314].

Саме на долю такої видатної особистості як П. Куліш, констатує письменник-філософ, майже завжди припадає більш чи менш напружена боротьба з сучасниками й суспільством [5, с. 10]. Вона, на жаль, не оминула й П. Куліша. Непереможний духом, доживав він свій вік у гордій самотині й невпинно, творчо працював, маючи надію, що стане зрозумілий нащадкам.

Символічним, на наш погляд, є той факт, що Є. Маланюк народився того самого року й місяця, коли востаннє піднялася з пером рука П. Куліша. Є. Маланюк у діаспорі підхопив ту естафету творення української державності, якій присвятив життя П. Куліш. Духовна спорідненість двох митців прочитується в сонеті «Куліш», у поезії «Невичерпальність». Осмислюючи проблеми нації, у «Невичерпальності» Є. Маланюк ставить П. Куліша поряд із такою постаттю національної самосвідомості, як Леся Українка, поряд із іменами В. Стефаніка, М. Коцюбинського.

ЛІТЕРАТУРА

1. Куліш П. Історичне оповідання. Твори : у 2 т. Київ : Наукова думка, 1998. Т. 1. 749 с.
2. Маланюк Є. Книга спостережень. Проза : у 2-х т. Торонто, 1962. Т. 1. 327 с.
3. Маланюк Є. Без синтезу. *Літературно-критичні статті*. Київ, 1999. 384 с.
4. Маланюк Є. Земна Мадонна. Братислава, 1991. 394 с.
5. Петров В. П. Куліш у п'ятдесяті роки. Київ, 1929.

ПРОГРАМА
з курсу «Історія української літератури
першої половини ХХ століття»
для студентів 4 курсу

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
4-й		4-й	
Семестр			
7-й		7-й	
Лекції			
30 год.		12 год.	
Практичні, семінарські			
30 год.		16 год.	
Самостійна робота			
56 год.		90 год.	
Консультації:			
4 год.		2 год.	
Вид контролю: Залік			
Загальна кількість годин - 120			

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою та завданням навчального курсу є:

- усвідомлення самотності української літератури першої половини ХХ ст.;
- дослідження динаміки творчих пошуків, з'ясування своєрідності художнього доробку письменників цього періоду, співіснування в 20-х – середині 30-х років ХХ ст. різноманітних за естетикою творчих угруповань, синкретизму стильових тенденцій;

➤ простеження причин появи соціалістичного реалізму, його негативного впливу на письменників.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен **знати**:

➤ історичні тенденції художньо-естетичних пошуків письменників цього періоду;

➤ основні передумови появи літератури першої половини ХХ ст. як якісно нового етапу в історії українського письменства;

➤ наявність синкретизму традицій попередніх літературних епох та модерних європейських віянь в українському письменстві 20-х початку

30-х рр. ХХ ст.;

➤ основні досягнення митців-емігрантів міжвоєнного двадцятиліття («празька школа»);

➤ тематику творчості письменників та її зумовленість;

➤ унікальність художнього доробку митців «Розстріляного відродження».

Уміти:

➤ творчо осмислювати художній світ письменників;

➤ розуміти діалектичну єдність об'єктивного і суб'єктивного, абстрактного і конкретного в художньому образі;

➤ розрізняти й уміти аналізувати різноманітні структури поетичних текстів;

➤ виділяти раціональне та ірраціональне в характерах героїв художньої прози;

➤ використовувати здобутки сучасних літературознавців в освоєнні надбань української літератури першої половини ХХ століття.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Фольклор, вступ до літературознавства, давня українська література, українська література I половини ХІХ століття.

3. Результати навчання за дисципліною

Знання	ПРН 2 ПРН 4	ПРН 2. Знає та розуміє принципи, форми, сучасні методи, методичні прийоми навчання предмета в загальноосвітніх навчальних закладах. (рівень базової середньої освіти). ПРН 4. Знає сучасні філологічні й дидактичні засади навчання української мови та літератури, мовні норми, соціокультурну
---------------	------------------------	--

Уміння	ПРН 8 ПРН 12 ПРН 13.	ситуацію розвитку української мови, особливості використання мовних одиниць у певному контексті, мовний дискурс художньої літератури й сучасності, провідні тенденції розвитку літературного процесу в Україні. ПРН 8. Застосовує різні види аналізу художнього твору, визначає його жанрово-стильову своєрідність, місце в літературному процесі, традиції й новаторство, зв'язок твору з фольклором, міфологією, релігією, філософією, значення для національної та світової культури.
Комунікація:	ПРК 2 ПРА 1	ПРН 12. Пояснює особливості розвитку української мови та літератури, специфіку перебігу літературного процесу в Україні в культурному контексті, зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів, твори української класики й сучасності у взаємозв'язках зі світовою літературою й культурою, порівнює мовні й літературні факти, явища, узагальнює, визначає їхні подібності й відмінності. ПРН 13. Знає, розуміє і демонструє здатність реалізувати теоретичні й методичні засади навчання українській мові і літературі для виконання освітньої програми в загальноосвітніх навчальних закладах. ПРК 2. Здатний до ефективної комунікації в процесі навчання. ПРА 1. Усвідомлює соціальну значущість майбутньої професії, сформованість мотивації до здійснення професійної діяльності.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	(А) отримують студенти, відповіді яких засвідчують глибоке розуміння навчального матеріалу, вміння з позиції сучасної літературознавчої науки аналізувати художні тексти, логічно зіставляти із творами європейської літератури. Студенти орієнтуються в історичних та суспільних передумовах появи літератури першої половини ХХ ст., усвідомлюють синкретизм традицій попередніх літературних епох та модерних пошуків письменників 20-х років, вміють розкривати специфіку співіснування різних мистецьких угруповань, суть їх художньо-естетичних пошуків, з'ясовувати унікальність доробку «Розстріляного відродження», причину появи соцреалістичного канону та його вплив на подальший

	<p>літературний процес. Крім цього, відповіді студентів повинні засвідчити високий рівень осмислення вивченого, не містити фактичних і мовленнєвих помилок.</p>
82 - 89	<p>(В) мають ті студенти, які добре володіють навчальним матеріалом, вміють з позиції сучасної літературної науки аналізувати художні тексти, розглядати їх у контексті європейської літератури. Студенти можуть належно з'ясувати історично-суспільні передумови появи літератури цього періоду, з'ясувати творчі різношукання різних мистецьких угруповань, правильно розкривають їх ідейно-художні доміанти, добре розуміють негативний вплив соцреалістичного канону. Відповіді засвідчують належний рівень осмислення вивченого матеріалу, не містять фактичних і мовленнєвих помилок</p>
74 - 81	<p>(С) студент добре володіє навчальним матеріалом, допускається незначних помилок у трактуванні проблем літературного процесу цього періоду. Добре обізнаний з художніми текстами, вміє їх аналізувати, орієнтується в суті багатогранних творчих пошуків письменників «Розстріляного відродження», розкриває появу та вплив соціалістичного реалізму на подальший мистецький розвиток. Відповіді не містять фактичних помилок, наявні окремі мовленнєві огріхи.</p>
64 - 73	<p>(Д) набирають ті студенти, які поверхово володіють навчальним матеріалом, допускають помилки під час аналізу літературного процесу; не повністю обізнані з художніми текстами, відповіді позбавлені належної аргументації, послідовності, критичного підходу до літературних явищ. Наявні фактичні неточності, мовленнєві помилки.</p>
60 - 63	<p>(Е) поверхове володіння навчальним матеріалом, суттєві помилки у розумінні специфіки літературного процесу цього періоду, поверхова обізнаність художніми текстами. Відповіді позбавлені належної аргументації, послідовності. Студент допускає значні фактичні неточності та мовленнєві помилки.</p>
35-59	<p>(FX) передбачаються в тому випадку, коли студент володіє незначною кількістю навчального матеріалу, демонструє примітивний аналіз художніх текстів, допускає суттєві помилки у розумінні специфіки літературного процесу, відповіді позбавлені аргументації, характеризуються наявністю помилок у визначеннях. Студент допускає безліч фактичних неточностей та мовленнєвих помилок.</p>
1 - 34	<p>(F) студент не засвоїв навчального матеріалу, поверхово обізнаний з художніми текстами, відповіді позбавлені аргументації, безліч фактичних неточностей та мовленнєвих помилок.</p>

Розподіл балів

Поточний контроль																									
Розділ I							Розділ II					Розділ III													
T.1	T.2		T.3		T.4	T.5		T.6	T.7	T.8		T.9	T.10	T.11		T.12	T.13		T.14		T.15	Самостійна робота	Сума		
п р	п р	п р	п р	п р	п р	п р	п р	п р	п р	п р	п р	п р	п р	п р	п р	п р	п р	п р	п р	п р	п р				
2	2	3	3	3	2	3	3	4	4	3	2	3	2	3	2	2	4	3	2	2	3	2	3	35	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 - 100	A	Відмінно
82 - 89	B	Добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	
60 - 63	E	Задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

екзамен, тести, проекти, реферати, есе, контрольна робота, презентації результатів виконаних завдань та досліджень.

6. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1.

Літературна тенденція 20-30-х років ХХ ст.:

основні ідейно-стильові доміанти

Тема 1. Вступ. Своєрідність літератури першої половини ХХ ст. Основні тенденції розвитку.

Тема 2. П. Тичина. Кларнетизм ранньої лірики. Міфопоетика П. Тичини, її джерела. П. Тичина в каноні соцреалізму. Збірки «Плуг», «Вітер з України» як художнє осмислення подій доби. Етапність збірки «Замість сонетів і октав».

Тема 3. М. Хвильовий. Унікальність постаті письменника в українському літературному процесі 20 – початку 30-х років. Концептуальні положення в памфлетах М. Хвильового. Трагедія покоління. Крах ідей національно-духовного відродження в контексті прози митця (новели «Санаторійна зона», «Вальдшнепи»). Екзистенційна проблематика творів М. Хвильового. Збірка «Сині етюди»: поєднання елементів імпресіонізму, експресіонізму, «романтики вітаїзму».

Тема 4. «Розстріляне відродження». Унікальність доробку митців «Розстріляного відродження». Є. Плужник. Філософічність поезії. Поема «Галілей».

Поетичне експериментаторство М. Семенка. Український футуризм, його виникнення та етапи розвитку.

Тема 5. «Неокласики», їх своєрідність у літературному процесі 20 – середини 30-х років. Поєднання у творчості традицій класики та модерних пошуків.

Тема 6. Осмислення національної трагедії у новелах Г. Косинки.

Тема 7. Особливості авторського самовираження в поезіях В. Свідзинського. В. Стус про В. Свідзинського.

Елементи авангардизму в поезіях О. Влизька. Поетичне експериментаторство М. Йогансена.

Розділ 2.

Художньо-естетичні пошуки прози та драматургії першої половини ХХ століття

Тема 8. В. Підмогильний: тематичне розмаїття, психологізм та екзистенційність малої прози. Еволюція характеру головного героя в романі «Місто». Доля національного відродження в романі «Невелика драма». Урбаністичні уявлення митця в контексті шпенглерівської філософії.

Тема 9. Український театр та драматургія 20 – середини 30-х років, проблема національної самоідентифікації. Функціонування жанру агітп'єси в українській драматургії 20-х років. М. Куліш: проблематика творів, образи, політичний резонанс («97», «Прощай, село», «Народний Малахій», «Мина Мазайло», «Патетична соната»). Співпраця з «Березолем».

Тема 10. Гумор та сатира (Остап Вишня, В. Чечвянський). Остап Вишня: художній типаж в усмішках, проблематика. Визначальні

особливості гумору письменника.

Тема 11. Б. Антоненко-Давидович «Запорошені силуети», повість «Смерть». Особливості авторського стилю прозаїка, ідейно-тематичне звучання творів.

Тема 12. Літературний процес у Західній Україні в період міжвоєнного двадцятиліття. Б.-І. Антонич: визначальні риси творчості. Міфосвіт поезій у контексті аналітичної психології К. Г. Юнга. Органічний зв'язок із творами У. Вітмена, Р. Тагора. Обстоювання іманентних принципів мистецтва.

Тема 13. «Соціалістичний реалізм». Деформація естетичних категорій, нівелювання національного духу письменства. Адекватна відповідь письменників (П. Тичини, М. Рильського, В. Сосюри, Ю. Яновського, О. Корнійчука) запитам соцреалістичного канону. Ю. Яновський «Майстер корабля», «Вершники». В. Сосюра «Мазепа»: унікальність творів.

Розділ 3.

Еміграційна література

Тема 14. «Празька школа»: історіософічність поетів «пражан», висока культура поетичного письма, націотворчі мотиви, розвинені Є. Маланюком, О. Ольжичем, Ю. Кленом, Н. Ливицькою-Холодною та ін.

Культ сильної особистості, ідея «трагічного оптимізму». Аристократизм духу поетів «Празької школи». Огляд творчості.

Тема 15. Є. Маланюк: патріотизм, громадянське звучання, історіософічність лірики. Вплив Є. Маланюка на становлення художньої концепції «пражан». Синтез неоромантичних, символістських і «неокласичних» тенденцій у його ліриці (зб. «Стилет і стилос», «Гербарій», «Земля і залізо», «Земна Мадонна», «Перстень Полікрата»).

Тема 16. Т. Осьмачка. У. Самчук. Автобіографізм, викривальний зміст творів. Експресивна вражальність індивідуального стилю прозаїка (зб. «Круча», «Скитські вогні», «Клекіт»). У. Самчук (повість «Марія», трилогія «Волинь», «Ост»).

Тема 17. Особливості романтичного світобачення та громадянська позиція І. Багряного. Протест митця проти засилля комуністичної ідеології та тенет соцреалізму. Гуманістичний пафос та життєствердний мотив прози І. Багряного. Зб. «До меж заказаних», поема «Ave Maria», історичний роман у віршах «Скелька».

7. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	Денна форма			
	Усього	у тому числі		
лек		пр	сп	
	1	2	3	4
Розділ 1. Літературна тенденція 20-30-х років ХХ ст.: основні ідейно-стильові домінанти				
Тема 1. Вступ. Своєрідність літератури першої половини ХХ ст. Основні тенденції розвитку.	6	2		44
Тема 2. П. Тичина. Кларнетизм ранньої лірики. Міфо поетика П. Тичини, її джерела. П. Тичина в каноні соцреалізму. Збірки «Плуг», «Вітер з України»: як художнє осмислення подій доби. Етапність збірки «Замість сонетів і октав».	4	2	2	
Тема 3. М. Хвильовий. Унікальність постаті митця в українському літературному процесі 20 – початку 30-х років ХХ ст. Концептуальні положення в памфлетах М. Хвильового. Трагедія покоління. Крах ідей національно-духовного відродження в контексті прози митця (новели «Санаторійна зона», «Вальдшнепи»). Екзистенційна проблематика творів М. Хвильового.	8	2	4	2
Тема 4. «Розстріляне відродження». Унікальність доробку митців «Розстріляного відродження». Є. Плужник. Філософічність поезії. Поема «Галілей». Український футуризм, його виникнення та етапи розвитку. «Нова генерація» як завершальний етап українського футуризму. Поетичне експериментаторство М. Семенка. М. Йогансен: епатажність творчої постаті, широкий діапазон творчого самовираження	10	2	4	4
Тема 5. «Неокласики», їх своєрідність у літературному процесі 20 – середини 30-х років ХХ ст. Поєднання у творчості традицій класики та модерних пошуків.	8	2	6	4 2
Тема 6. Осмислення національної трагедії у новелах Г. Косинки.	8	2	2	4
Тема 7. Особливості авторського самовираження в поезіях В. Свідзинського. В. Стус про В.Свідзинського. Елементи авангардизму в поезіях О. Влизька. Поетичне експериментаторство М. Йогансена.	2		6	2
Разом	78	12	18	16
Розділ 2. Художньо-естетичні пошуки прози та драматургії першої половини ХХ ст.				
Тема 8. В. Підмогильний: тематичне розмаїття, психологізм та екзистенційність малої прози.	10	4	2	4

Еволюція характеру головного героя в романі «Місто». Доля національного відродження в романі «Невелика драма». Урбаністичні уявлення митця в контексті шлегелівської філософії.				
Тема 9. Український театр та драматургія 20 – середини 30-х років ХХ ст., проблема національної самоідентифікації. Функціонування жанру агітп'єси в українській драматургії 20-х років. М. Куліш: проблематика творів, образи, політичний резонанс («97», «Прощай, село», «Народний Малахій», «Мина Мазайло», «Патетична соната»). Співпраця з «Березолем».	12	4	4	4
Тема 10. Гумор та сатира (Остап Вишня, В. Чечвянський). Остап Вишня: художній типаж в усмішках, проблематика. Визначальні особливості гумору митця.	6			6
Тема 11. Б. Антоненко-Давидович «Запорошені силуети», повість «Смерть». Особливості авторського стилю прозаїка, ідейно-тематичне звучання творів.	6			6
Тема 12. Літературний процес у Західній Україні в період міжвоєнного двадцятиліття. Б.-І. Антонич: визначальні риси творчості. Міфосвіт поезій у контексті аналітичної психології К. Г. Юнга. Органічний зв'язок із творами У. Вітмена, Р. Тагора. Обстоювання іманентних принципів мистецтва.	10	4	2	4
Тема 13. «Соціалістичний реалізм». Деформація естетичних категорій, нівелювання національного духу письменства. Адекватна відповідь письменників (П. Тичини, М. Рильського, В. Сосюри, Ю. Яновського, О. Корнійчука) запитам соцреалістичного канону. Ю. Яновський «Майстер корабля», «Вершники». В. Сосюра «Мазепа»: унікальність творів.	4			44
Разом	48	12	8	28
Розділ 3. Еміграційна література				
Тема 14. «Празька школа»: історіософічність поетів «пражан», висока культура поетичного письма, націотворчі мотиви, розвинені Є. Маланюком, О. Ольжичем, Ю. Кленом, Н. Ливицькою-Холодною та ін., культ сильної особистості, ідея «трагічного оптимізму». Аристократизм духу поетів «Празької школи». Огляд творчості.	8	2		6
Тема 15. Є. Маланюк: патріотизм, громадянськість, історіософічність лірики. Вплив Є. Маланюка на становлення художньої концепції «пражан». Синтез неоромантичних, символістських і «неокласичних» тенденцій у його ліриці (зб. «Стилет і стилос», «Гербарій», «Земля і залізо», «Земна Мадонна», «Перстень Полікрата»).	6	2	4	2
Тема 16. Т. Осьмачка. У. Самчук. Автобіографізм, викривальний зміст творів. Експресивна вражаль-	4		2	2

ність індивідуального стилю прозаїка (зб. «Круча», «Скитські вогні», «Клекіт»). У. Самчук (повість «Марія», трилогія «Волинь», «Ост»).				
Тема 17. Особливості романтичного світобачення та громадянська позиція І. Багряного. Протест митця проти засилля комуністичної ідеології та тенет соцреалізму. Гуманістичний пафос та життєствердний мотив прози І. Багряного. Зб. «До меж заказаних», поема «Ave Maria», історичний роман у віршах «Скелька». Романістика Івана Багряного. Улас Самчук: резонансність і суперечливість творчої постаті.	5	2	6 6	3
Разом	43	6	6	19
Усього годин	116	30	30	56

Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	К-ть Годин
1.	Вступ. Своєрідність літератури першої половини ХХ століття	2
2.	Павло Тичина. Кларнетизм ранньої лірики. Міфопоетика П. Тичини. Збірка «Плуг», «Вітер з України» як художнє осмислення подій доби. Етапність збірки «Замість сонетів і октав». П. Тичина в каноні соцреалізму	2
3.	Микола Хвильовий. Унікальність постаті митця в українському літературному процесі 20-30-х років ХХ ст.	4
4.	«Розстріляне відродження». Унікальність доробку митців «Розстріляного відродження»	2
5.	«Неокласики», їх своєрідність у літературному процесі 20-х – середини 30-х років ХХ ст.	2
6.	Осмислення національної трагедії у новелах Г. Косинки	2
7.	В. Підмогильний: тематичне розмаїття, психологізм та екзистенційність прози	2
8.	Український театр та драматургія 20-х – середини 30-х років ХХ ст., проблема національної само ідентифікації	4
9.	Літературний процес у Західній Україні в період міжвоєнного двадцятиліття. Б-І. Антонич	2
10.	«Празька школа»: історіософічність поетів-«пражан»	4
11.	Є. Маланюк: патріотизм, громадянськість, історіософічність лірики	2
12.	Особливості романтичного світобачення та громадянська позиція І. Багряного	2
	Разом	30

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Кларнетизм ранньої лірики П. Тичини. Міфопоетика творів П. Тичини та її джерела	2
2.	Зображення трагедії покоління, руйнування ідеалів у прозі М. Хвильового. Екзистенційна проблематика творів	4
3.	Євген Плужник. Філософічність поетичних текстів	2
4.	«Неокласики», їх своєрідність у літературному процесі	4
5.	Осмислення національної трагедії у творах Г. Косинки	2
6.	В. Підмогильний: тематичне розмаїття творчості, психологізм та екзистенційність	4
7.	М. Куліш: проблематика творів, образи, політичний резонанс	2
8.	Міфосвіт поезії Б.- І. Антонича	2
9.	Євген Маланюк	4
10.	Прозова творчість Т. Осьмачки	4
	Разом	30

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	К-ть годин
1	<p style="text-align: center;">Тема 1. Павло Тичина.</p> <p>1) Прослідкуйте співзвучність ранніх віршів П. Тичини гуманістичній філософії Г. Сковороди (зверніть увагу на філософський та естетично-художній рівень). 2) Дослідіть аполлонівське та діонісійське начало у творчості П. Тичини.</p>	2
2	<p style="text-align: center;">Тема 2. Микола Хвильовий. Трагедія покоління, крах «романтика вітаїзму» у повісті «Санаторійна зона».</p> <p>1) Прокоментуйте одне із гасел В. Поліщука: «Коли жити – гордо жити!». Як, на вашу думку, воно перегукується з «романтикою вітаїзму»? 2) Текстуально ознайомтесь із повістю «Санаторійна зона», зверніть увагу на симптоматичні соціально-моральні хвороби мешканців зони. Подумайте, чим вони зумовлені? Виділіть проблематику твору.</p>	2
3	<p style="text-align: center;">Тема 3. Поетичне експериментаторство М. Семенка</p> <p>1) Підготуйте усне повідомлення «Український футуризм: пошуки нової естетики». 2) Ознайомтесь з поетичним доробком М. Семенка. Проаналізуйте поезію «Автопортрет». Як фіксується у творі динамічність форми, створюється образ «перевернутого світу»? Зверніть увагу на поезії «В степу», «Місто». Як у них автор трансформує художню мову як структуру?</p>	4

4	<p align="center">Тема 4. Осмислення національної трагедії у творах Г. Косинки</p> <p>1) Текстуально ознайомтесь із новелами «Місячний сміх», «На буряки», «На золотих богів», «Постріл», «В житах», «Мати», «Циркуль», «Фауст».</p> <p>2) Підготуйте усне повідомлення «Вічний образ Фауста Гете та його новітня модифікація Г. Косинкою».</p>	4
5	<p align="center">Тема 5. М. Куліш. Проблематика драматургії («Народний Малахій», «Патетична соната»)</p> <p>Текстуально ознайомитися з п'єсами, виділити проблематику творів, звернути увагу на засоби творення характерів персонажів.</p>	4
6	<p align="center">Тема 6. Особливості авторського самовираження в поезіях О. Влизька, М. Йогансена</p> <p>1) Дослідіть мотиви лірики поетів, простежте звукові метафори в поезії М. Йогансена, пошуки нових і традиційних форм віршування.</p> <p>2) Подумайте, як авангардизм позначився на естетичній свідомості О. Влизька.</p>	2
7	<p align="center">Тема 7. Остап Вишня</p> <p>Ознайомтесь із гуморесками Остапа Вишні («Дещо з українознавства», «Чухраїнци» та ін.). Зверніть увагу на оксиморонну тематику та стилістичний колорит творів. Стисло окреслити їх проблематику. Чим вони зумовлені?</p>	2
8	<p align="center">Тема 8. Б. Антоненко-Давидович</p> <p>«Запорошені силуети», повість «Смерть». Особливості авторського стилю прозаїка, ідейно-тематичне звучання творів.</p>	2
9	<p align="center">Тема 9. Б.-І. Антонич</p> <p>Текстуально ознайомтесь з романом Ю. Андруховича «Дванадцять обручів». Яким у ньому постає образ Антонича? Чому поета міфологізує Ю. Андрухович? Скласти рецензію (письмово) на прочитаний роман.</p>	2
10	<p align="center">Тема 10. Аристократизм духу поетів «Працької школи»</p> <p>Підготувати письмове повідомлення на одну з тем: «Жіночність лірики Н. Лівницької-Холодної», «Національний пафос поезії О. Ольжича», «Життєствердні мотиви неоромантичної поезії О. Теліги».</p>	2
11	<p align="center">Тема 11. Улас Самчук. Повість «Марія»</p> <p>Текстуально ознайомтесь з твором, підготувати його усний художній аналіз.</p>	6
12	<p align="center">Тема 12. «Працька школа»: історіософічність поетів «пражан», висока культура поетичного письма, націотворчі мотиви, розвинені Є. Маланюком, О. Ольжичем, Ю. Кленом, Н. Лівницькою-Холодною та ін., культ сильної особистості, ідея «трагічного оптимізму». Аристократизм духу поетів «Працької школи». Огляд творчості.</p>	6

13	Тема 13. «Соціалістичний реалізм». Деформація естетичних категорій, нівелювання національного духу письменства. Адекватна відповідь письменників (П. Тичини, М. Рильського, В. Сосюри, Ю. Яновського, О. Корнійчука) запитам соцреалістичного канону. Ю. Яновський «Майстер корабля», «Вершники». В. Сосюра «Мазепа»: унікальність творів.	6
14.	Тема 14. Особливості романтичного світобачення та громадянська позиція І. Багряного. Протест митця проти засилля комуністичної ідеології та тенет соцреалізму. Гуманістичний пафос та життєствердний мотив прози І. Багряного. Зб. «До меж заказних», поема «Ave Maria», історичний роман у віршах «Скелька».	6
15	Тема 15. Романістика Івана Багряного	2
16	Тема 16. Т. Осьмачка. У. Самчук. Автобіографізм, викривальний зміст творів. Експресивна вражальність індивідуального стилю прозаїка (зб. «Круча», «Скитські вогні», «Клекіт»).	5
Разом:		56

ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ

Розділ I

Тема № 1 (2 год.).

Вступ. Своєрідність літератури першої половини ХХ століття

Зміст

- 1. Тенденції попередніх літературних епох та нові європейські віяння в літературному процесі 20-х початку 30-х років ХХ століття.*
- 2. Літературні напрямки, стилі, угруповання: 20 – середини 30-х років: пошук нових засобів художнього самовираження.*
- 3. Негативний вплив пролетарської ідеології на літературу. Причини літературної дискусії 1925-1928 років.*

Перші десятиліття ХХ ст. – це час новаторських пошуків в українському письменстві, протистояння старій естетиці, співіснування модернізму з народницьким реалізмом. Засади літературного оновлення були закономірними в контексті пошуку української інтелігенції шляхів національно-культурного відродження, творення якісно нової літератури, що орієнтувалася б на європейську манеру письма. Елементи модерного письма знайшли свій вияв у творчості літераторів кінця ХІХ – початку ХХ ст., – таких, як Леся Українка, М. Коцюбинський, В. Стефаник, М. Вороний та ін. У 20-х роках їх продовжили П. Тичина, В. Підмогильний, Є. Плужник, М. Зеров та ін.

На початку ХХ ст. намітився помітний імпульс до подолання громадянської заангажованості літератури, тягаря просвітництва, разом зі збагаченням традиційної реалістичної поетики, поступово почали утворюватись неореалістичні форми і стилі.

Перші десятиліття ХХ ст. характеризувалися в українській літературі винятковим різноманіттям стильових течій, напрямків, їх одночасним співіснування (символізм, футуризм, імпресіонізм, експресіонізм). Цьому сприяло також видання різних часописів, альманахів, навколо яких часто виникали літературні осередки та організації. Серед літературних угруповань виділялись такі, як «Плуг», «Гарт», «Ланка», «Молодняк», ВАПЛІТЕ.

«Плужани» та «гартівці» розглядали власну творчість з позиції пролетарської революції, марксистської ідеології, тоді як члени «Ланки», «ВАПЛІТЕ» прагнули зберегти творчу незалежність та політичну незаангажованість.

У 20-х роках у новій державі намітилась тенденція розглядати художній твір не як самостійний естетичний об'єкт, а засіб ідеологічної пропаганди, один із прийомів агітації партійно-політичних гасел. Агітаційний характер літератури відразу взяли за основу угруповання «Плуг», «Гарт», «Молодняк», ВУСПП. Втіленню в літературі ідей пролетаріату, побудови комунізму сприяв соціалістичний реалізм, що став насаджуватись партією в літературний процес початку 30-х років.

Літературно-ідеологічні протистояння тих, хто проводив у літературі політику партії, комуністичну ідеологію та політично незаангажованих митців, орієнтованих на європейську манеру письма, привело до драматичних наслідків та отримало пізніше красномовну назву «Розстріляне відродження». Українська культура, художнє письменство зокрема, понесли непоправні втрати митців слова, талант яких сягав світового рівня.

У 1925 році розпочалась літературна дискусія, ініційована засновником ВАПЛІТЕ Миколою Хвильовим, яка залучила, як виявилось пізніше, багатьох письменників, критиків і навіть політиків. У ній М. Хвильовий виступив і як талановитий памфлетист. Митець рішуче виступив проти примітивізації літератури, її «масовізму», що часто не мав нічого спільного з талантом, залежності від російської пролетарської літератури, комплексу хуторянства.

У літературній дискусії М. Хвильового підтримали М. Зеров, М. Куліш. М. Зеров долучився до трактування таких основних понять, висунутих М. Хвильовим, як «психологічна Європа», «червона просвіта», «азіатський ренесанс», став одностумцем у питанні орієнтації молодого українського письменства на європейський рівень літературного розвитку.

Дискусія 1925-1928 років засвідчила пошук українськими митцями нових форм та засобів самовираження, орієнтацію на європейський літературно-культурний рівень та національне відродження.

ЛІТЕРАТУРНІ ДЖЕРЕЛА

1. Біла А. *Український літературний авангард: пошуки, стильові напрямки*. Київ : Смолоскип, 2006.
2. Демська Л. *Неокласичний дискурс початку ХХ століття: еволюція класичної традиції*. Слово і Час. 2017. № 6. С. 90-98.
3. Донцов Д. *Дві літератури нашої доби*. Львів : Просвіта, 1991.
4. Констанкевич І. *Інваріант модернізму як національного стилю в культурному ландшафті 1920-х років*. Слово і Час. 2011. № 4.
5. Саєнко М. *Українська література ХХ століття: діапазон голосів і мистецьких відкриттів : монографія*. Львів : ЛА «Піраміда», 2016. 868 с.

Тема № 2 (4 год.)

Павло Тичина. Кларнетизм ранньої лірики.

Міфопоетика П.Тичини, її джерела. Збірки «Плуг», «Вітер з України» як художнє осмислення подій доби. Етапність збірки «Замість сонетів і октав». П. Тичина в каноні соцреалізму

Зміст

1. Вплив світових релігійно-філософських систем на духовну еволюцію митця. «П.Тичина цілком відповідав тим вимогам, які ставив до поета великий Гете: він музикував і малював» (В. Стус).
2. Зб. «Сонячні кларнети»: тематичне багатство; асоціативна метафорика; антично-міфологічні, язичницькі, біблійно-християнські, індивідуально- авторські, модерні вияви.
3. Художнє осмислення трагедійності доби у збірці «Замість сонетів і октав».
4. Формування соцреалістичного героя в ліриці 30–40-х років (зб. «Чернігів», «Партія веде», «Чуття єдиної родини»). Вияв «мілітарності» в лексиці цього періоду, її зумовленість.
5. П. Тичина в сучасних літературознавчих дослідженнях.

Постать Павла Тичини є знаковою для українського літературного процесу першої половини ХХ ст. Його рання лірика (1906-1917 рр.) – це синтез народності й гуманізму, власного оригінального світовідчуття та глибокого естетичного змісту.

Збірка «Сонячні кларнети» (1918 р.) сповнена пошуками гармонії між людиною і природою, людиною і суспільством, землею і космосом. У поезії П. Тичини співіснує раціональне та інтуїтивне, наявна багатозначна символіка, асоціативність, поєднання яскравих зорових, слухових образів. Визначальним є образ-символ Сонячних Кларнетів як своєрідного першоначала світобудови, злиття звуку і світла в молекулу Всесвіту. Збірка «Сонячні кларнети» поєднала в собі такі категорії, як «свідоме», «інтуїтивне», «чуттєве».

У літературознавстві виник термін «кларнетизм» як синтетичний і поліфонічний стиль, у якому переплетені елементи символізму, імпресіонізму, неоромантизму.

У збірці образи природи виступають відповідниками емоційного стану ліричного героя («Ви знаєте, як липа шелестить», «Гаї шумлять», «Цвіт в моєму серці», «Подивилась ясно»). У ній простежується не тільки гармонійне співіснування людини й природи, а наявна також опозиція гармонія – дисгармонія («Одчиняйте двері», «Зелена неділя», «Війна» та

ін.), спричинена подіями революції та громадянської війни.

Збірка «Плуг» (1920 р.) – це сприйняття революції як національно-культурного оновлення («Краса нового дня», «Коли настане світ новий, і люди, як боги. І скрізь, де буде поле – плуги, плуги»). Образ плуга – основна метафора творення нового світу, надія на духовний розквіт нації.

«Замість сонетів і октав» (1920 р.) – невеличка збірка віршів у прозі. В афористичних рядках автор висловлює протест проти жорстокості, революційного терору, страхіть громадської війни, досягнення антигуманними засобами «великої ідеї». У вступному вірші поет констатує: «Прокляття всім, прокляття всім, хто звіром став...».

Збірка «Вітер з України» (1924 р.), присвячена М. Хвильовому. Збірка тематично строката, у ній автор звертається до світової історії, вітчизняної культури.

Поетичні рядки наступних ліричних збірок П. Тичини були все більше позначені негативним впливом соцреалістичної естетики. В. Стус констатував у книзі «Феномен доби (Сходження на Голгофу слави)», що поетичне «Я» П. Тичини в «Сонячних кларнетах» передає «стан розкошування людської особистості... вивільненої від старих канонів», а у збірці «Замість сонетів і октав» виявилась громадська і людська позиція митця. Злам, на думку В. Стуса, почався з появою збірки «Плуг», а еволюція до радянських цінностей – у збірці «В космічному оркестрі». Відсутність власного «Я» розцінюється В. Стусом як творча смерть поета [14, с.37].

Короткочасний творчий злет поет відчув у роки Другої світової війни («Я єсть народ», «О Батьківщино, син твій я», «Матері забудь не можу» та інші).

Поетичній симфонії «Сковорода» П. Тичина присвятив майже все своє творче життя. Поет моделює багатопланові зв'язки героя з часом, піднімає проблему сутності ролі митця в житті народу, веде з ним діалог у пошуку істини. За тривалий час написання твору тенденції зображення Г. Сковороди змістилися в бік соцреалістичної манери, а отже, ідеологічно-класового потрактування образу головного героя.

Метод соцреалізму вплинув на об'єктивне художнє самовираження автора, сприяв створенню канонізованого під його вимогу образу Г. Сковороди як ватажка народних мас, бунтаря [19, с.17].

Знаковою у творчому доробку П. Тичини стала поема «Похорон друга», що знаменувала значний відхід від соцреалістичного канону. У

творі трагічне протистоїть оптимістичному, і розгортання цієї опозиції є основним регулятором розвитку ліричного сюжету. Ліричний герой, відкидаючи сніг, побачив похорон, згадав свого загиблого друга, і це спонукало його приєднатися до похоронної процесії. Повернувшись додому, герой переймається «могутньою ідеєю свободи й справедливості життя». Подвиг Ярослава стає підґрунтям для майбутніх перемог. Як констатує В. Харкун, у поемі присутні «два Тичини». «Сонцекларнетність» проявляється в багаторівневій картині світу, в точності та глибині зорових та слухових образів, у поетиці трагічного. «Тоталітарність» – в структуруванні радянського есхатологічного міфу, патетизації героїчного й оптимістичного. Есхатологічний міф П. Тичини піднімається ідеєю безсмертя, що окреслена в реквіємній частині «Не підводиться, встає, росте й сміється», «У мертвому тобі – живих нас не убить», незнищенності радянського народу, його особливій місії [19, с.22].

Глибоко самотній ранній П. Тичина знаменував символіко-модерністський тип письма, позначений естетичним новаторством та художніми експериментами. Із середини 20-х років він стає «голосом» влади, починає виражати в художніх текстах ідеологічну стратегію тоталітарної держави, значною мірою втрачає авторську поетичну неповторність.

ЛІТЕРАТУРНІ ДЖЕРЕЛА

1. Гальчук О. «...І в хаосі творить скарби»: античні образи й мотиви в поетичній інтерпретації Павла Тичини. *Слово і Час*. 2012. № 3.
2. Поліщук Я. Павло Тичина в антиноміях літературного канону. *Слово і Час*. 2016. № 4. С.16–26.
3. Скорина Л. Присвята як маркер між текстових зв'язків (на матеріалі українських письменників 1920-х років. *Слово і Час*. 2017. № 6. С. 90–98.
4. Стус В. Феномен доби (сходження на Голгофу слави). Київ : Товариство «Знання» України, Видавничо-поліграфічний центр «Знання», 1993.
5. Харкун В. Поема П.Тичини «Похорон друга» крізь призму тоталітарної естетики. *Дивослово*. 2009. № 6.

Тема № 3 (6 год.).

Микола Хвильовий. Унікальність постаті письменника в українському літературному процесі 20 – 30-х років

Зміст

1. «Не визволимся політично, поки не визволимся духовно» (М. Хвильовий). *Особистість М. Хвильового крізь призму часу*.

2. Роль М. Хвильового у літературній дискусії 1925-1928 рр. Памфлети, їх ідейна спрямованість.
3. Екзистенційна проблематика творів (зб. «Сині етюди», повість «Санаторійна зона»).
4. Художній аналіз роману «Вальдшнепи».

Микола Хвильовий – найпомітніша постать українського літературного процесу 20-30-х років ХХ століття, організатор ВАПЛІТЕ, літературної дискусії 1925-1928 років. Поет, прозаїк, публіцист. Він один із перших відчув, що в країні назрівають загрозливі зміни, підсилюються облудні звинувачення з боку партійних чиновників та літераторів, які прислужували партійній доктрині, на тих письменників, які прагнули відійти від заідеологізованості літератури. Микола Хвильовий усвідомив ще в кінці 20-х років ХХ ст., що в літературу, мистецтво проникає партійно-бюрократичний підхід до творчості, відбувається дублювання партійних лозунгів, відхід від професіоналізму та художності. Він наполегливо відстоював ідею відродження національного мистецтва, що орієнтувалося на європейський шлях розвитку.

Розпочав М. Хвильовий літературну діяльність «Досвітніми симфоніями», поемою «В електричний вік», збіркою «Молодість», однак уже у 1923 р. видає прозову збірку «Сині етюди», що відразу стала помітним явищем літературного процесу цього періоду. Вона складалася із новел та оповідань, в яких простежувався вплив імпресіоністичної поезики та експресіонізму. У творах домінувала «виражальність» над «зображальністю», потужний ліричний струмінь, символічні деталі, красномовні пейзажі, романтичний пафос.

У подальшому його художнє самовираження еволюціонуватиме від романтичного пафосу до реалістичного зображення більшовицької дійсності із залученням викривальної сатири.

М. Хвильовий наполегливо відстоював європейський шлях розвитку української літератури, що в його розумінні означало всебічний національний розвиток та орієнтацію на європейські художньо-естетичні зразки.

У ряді публіцистичних творів він обґрунтовує «романтику вітаїзму» (активного романтизму), «азіатського ренесансу», «психологічної Європи». «Романтика вітаїзму» стала своєрідним протистоянням тенденції масовізму в торішніх пролетарській літературі. Ю. Шерех констатував, що найталановитіші тодішні письменники зовсім не прагнули бути масовими, а свої твори зробити здобутком широких трудящих мас. Вони

виступали проти плужанства, цього літературного кодування по селах і хуторах, замкнулися в ексклюзивні письменницькі організації. Бо вони хотіли говорити й говорити до тих, хто мов вуха і голову, щоб тут і розуміти їх» [9, с. 6].

Міркування М. Хвильового довкола ідеї «романтичного вітаїзму», «азіатського ренесансу» були спробою подолати думку про вторинність і провінційність української літератури.

Тематика прозової збірки М. Хвильового «Сині етюди» різнопланова: романтична віра в торжество революції, заперечення міщанства недавніх героїв революції, захист революції від буденщини, внутрішнього роздвоєння комунарів, драма цього роздвоєння та ін. У багатьох творах відчувалися мінорні нотки, використання іронії та сарказму («На глухим шляху», «Колонії, віяли», «Редактор Карк»).

Оповідання «Я (Романтика)» вийшло друком у 1924 році. Розкол внутрішнього «Я» головного персонажа приводить його до поступової деградації, витіснення з душі усього людського, опанування химерною ідеєю «загірної комуни», шлях до якої веде через сотні, тисячі людських трупів.

У зіставленні з головним персонажем образ матері сприймається як морально-етичний антипод. Убивство чекістом матері більш ритуальне, ніж побутове. Воно вирішується на сакральному рівні. Образ матері, материнської любові і всепрощення нашаровувався на образ України, яку нівечать власні діти. Отже, страшний гріх підняти руку на харизматичне поняття матері, України.

Прозову спадщину М. Хвильового критики умовно поділяють на два періоди: I – 1921-1926 – романтична, імпресіоністична ритмізована проза, II – 1925-1928 – емоційно-врівноважена реалістична проза з іронічними та саркастичними інтонаціями («Санаторійна зона», «Вальдшнепи»).

У 1926 році в розпал літературної дискусії виходить перша частина роману «Вальдшнепи». Сам автор назвав роман «сюжетно любовним», бо діє в ньому любовний трикутник: Дмитро Карамазов, його дружина Ганна та студентка консерваторії Аглая.

Радикальні висловлювання Аглаї де в чому збігається, на думку критиків, із міркуванням автора, висловленими в памфлетах, зокрема «Україна чи Малоросія?». Простежується думка, що національні питання несумісні із завданням «диктатури пролетаріату», більшовицькою партійною доктриною.

Друга частина роману, надрукована у VI номері журналу «ВАПЛІТЕ», була конфіскована і знищена.

Роман неоднозначно оцінила тодішня критика. Сучасний дослідник Ю.Ковалів зазначає, що перед нами зразок експериментального роману, базованого на синтезі різних жанрів, написаний у дусі модерних пошуків, що значною мірою руйнували етичні канони, які склалися в попередніх літературних епохах.

М. Хвильовий постає митцем лірично-емоційного складу мислення, з творчості якого помітна тріада «мрія – дійсність – розчарування». Суб'єктивована та стилістично еклектована проза М. Хвильового стала в середині 20-х років спробою вільного авторського естетичного самовираження, намаганням спрямувати літературний процес у бік високого професіоналізму.

ЛІТЕРАТУРНІ ДЖЕРЕЛА

1. Голобородько Я. Силуети інтелектуального лідера. Українська література в загальноосвітній школі. 2012. № 9. С. 2-6.
2. Резніченко Ю. Поняття нарративна модель у сучасній українській літературі. Дивослово. 2020. № 1. С.34-40.
3. Ковалів Ю. Деміфізація світу як тексту у прозі М. Хвильового. Дивослово. 2006. № 6.
4. Працьовитий В. Національно-культурна ідентичність української літератури. Дивослово. 2019. № 4. С.26-30.
5. Мовчан Р. Український модернізм 1920-х: портрет в історичному інтер'єрі. Київ : Стило, 2008. 544 с.
6. Шерех (Шевельов) Ю. Не для дітей. Літературно-критичні статті, есеї. Нью-Йорк : Пролог, 1964.

Тема № 4 (4 год.)

**«Розстріляне відродження». Унікальність доробку митців
«Розстріляного відродження». Євген Плужник**

Зміст

1. Масові репресії письменників, насильницьке нав'язування соцреалістичної естетики в 30-ті роки.
2. Є. Плужник у колі сучасників (В. Підмогильний, Г. Косинка, Т. Осьмачка, Б. Антоненко-Давидович та ін.).
3. Збірки «Дні», «Рання осінь», «Рівновага». Мотиви лірики Є. Плужника. Загальнолюдське та національне в поемах «Канів», «Галілей».
4. Рисиндивідуального стилю поета.

Із початку 30-х років ХХ ст. втіленню в літературі ідей пролетаріату сприяв метод соціалістичного реалізму, що активно насаджувався письменникам партійними ідеологами. Держава вдалася до штучного відбору тих, хто був здатен проводити в мистецтві постулати партії більшовиків, комуністичну ідеологію та почала усувати всіх інакомислячих.

Чимало митців було фізично винищено (В. Підмогильний, Є. Плужник, М. Зеров, П. Филипович, М. Драй-Хмара, О. Влизько, інші – зазнали гірких розчарувань, болісного роздвоєння душі, зневіри у здійснення ідеалів, яким було віддано чимало зусиль та життя). Це негативно позначилось на характері подальшої творчості (П. Тичина, В. Сосюра), призвело до внутрішнього самознищення чи навіть самогубства (М. Хвильовий). Суперечливість та трагізм тих років отримали символічну назву «Розстріляне відродження».

Духовна атмосфера, що, як спочатку здавалося письменникам, несла національне відродження, суспільне оновлення, нівелювалась, а від митців вимагалось дотримання партійних настанов, пропагування у творах ідеї класової боротьби, керівної роботи партії більшовиків. Відбулося небезпечне змішування культури з політикою, результатом якого стало мистецтво соцреалізму, в якому естетичні принципи корегувалися ідеологічними настановами влади.

Такі поети, як Є. Плужник, В. Свідзинський обрали свідомий відхід від політичних змагань, а творчість – засобом герметичного духовного існування.

Крім цього, у 20-х роках утвердилася ідея створення «нової пролетарської літератури». Щодо цього Т. Гундорова констатувала, що ця ідея була головним тогочасним ідеологічним міфом, соціальною утопією [Див.: 1].

Творчий доробок Є. Плужника невеликий за обсягом: до нас зійшло близько 160 віршів, дві поеми («Галілей», «Канів»), які за жанром можна визначити як лірико-філософські сповіді, роман «Недуга».

Для поетичних текстів Є. Плужника притаманні 2-3 міцно збиті строфи, що фокусуються головним чином на катарсисі. Вони новелоподібні, але замість розв'язки актуалізується якась промовиста деталь, чіткий контур малюнка. Автор уникає слово «смерть», а часто замінює його перифразом, емблемою, евфемізмом («Сідало сонце. Коливалась трава», «А він молодий – молодий» та ін.).

Уже перша збірка Є. Плужника стала опозиційною щодо загальної

тенденції пролетарської літератури («Дні»), а наступна збірка «Рання осінь» утвердила позицію поета, далеку від більшовицько-партійних настанов. Його вірші – це нехтування ідеологічними змаганнями, метушливою буденщиною. Натомість поет прагне по-філософському досягнути духовну суть людини, її право на вибір життєво-ціннісних орієнтирів.

У ліриці Є. Плужника наявні пошуки відповідей на вічні питання про сенс людського життя, закони суспільства і Всесвіту, намагання знайти шлях до істини.

У поезиці Є. Плужник широко використовує афористику в різноманітних її виявах (сентенція, максима, парадокс).

Помітним образом у поезії Є. Плужника виступає образ серця, що тісно пов'язаний з мотивом болю. Інтерпретація цього образу в поета співзвучна з філософією Юркевича, який тлумачив серце як джерело життя, духовні витоки.

Серце змушене існувати у жорстокому світі, ліричний герой стискає своє серце, примушуючи його мовчати, а через це відчуває нестерпний біль. «Образ серця у творах Є. Плужника вносить у його неповторну творчу манеру щирість вислову, емоційну схвильованість, екзистенційне сприйняття світу», – констатує Г. Токмань [9, с. 54].

Є. Плужник вдається до біблійного пророкування майбутнього у поемі «Галілей». Воно простежується через художню уяву апокаліпсису.

У поемі незримо присутній образ Творця. Навіть епіграф, узятий із незакінченої поеми М. Некрасова, містить християнську ідею страждання за любов до ближнього, ідею внутрішньої самопожертви. Це дає можливість трактувати твір з позиції християнської парадигми.

У збірці «Рання осінь» домінує мотив пошуку сенсу існування людини, мотив смерті, однак вона спричинена не від рук ворога, а постає у творах як природний, неминучий фінал.

Поезії «Ранньої осені» мають світлу тональність, філософську заглибленість. У заідеологізованій тодішній суспільній атмосфері, поетичні тексти Є. Плужника проголошували як пріоритет загальнолюдські (не класові чи партійні) цінності, спрямовували читачів на пошук власної автентичності та духовного самовдосконалення.

Отже, Є. Плужник – це поет глибокої софійності, який творив у контексті європейської літературної традиції, європейського екзистенціалізму. Його поезія – це захист права кожної людини на власний духовний простір, вільний вибір життєвих орієнтирів у часи тотального наступу більшовицької ідеології.

ЛІТЕРАТУРНІ ДЖЕРЕЛА

1. Гундорова Т. Соцреалізм : між модернізмом і авангардом. Слово і Час. 2008. № 4.
2. Мовчан Р. Український модернізм 1920-х : портрет в історичному інтер'єрі. Київ : СтилоС, 2008.
3. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. Київ : Либідь, 1997.
4. Павличко С. Теорія літератури. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002.
5. Саєнко М. Українська література ХХ століття: діапазон голосів і мистецьких відкриттів : монографія. Львів : ЛА «Піраміда», 2016. 868 с.
6. Розстріляне відродження : Антологія 1917-1933 : Поезія – проза – драма – есей /упорядкув., передм., післямова Ю. Лавріненка. Київ : Смолоскип, 2002.
7. Савчук Н. Українське літературне розстріляне відродження в контексті політики, науки і мистецтва. Українська мова та література. 2008. № 33/34, вересень.
8. Саєнко М. Українська література ХХ століття: діапазон голосів і мистецьких відкриттів : монографія. Львів : ЛА «Піраміда», 2016. 868 с.
9. Токмань Г. Євген Плужник. Дивослово. 2009. № 11, 12.

Тема № 5 (4 год.).

«Неокласики», їх своєрідність у літературному процесі 20-х – середини 30-х років ХХ ст.

Зміст

1. Поєднання традицій класики та модерних пошуків.
2. Основні мотиви та образи «п'ятірного грона», елітарність поезії.
3. Античні та біблійні ремінісценції у поетичному дискурсі неокласиків.

Перші два десятиліття – найплідніший період українській літературі ХХ століття. Серед найпомітніших літературних угруповань 20-30-х років, різних за талантом, ідейно-художнього спрямованістю, вирізнялись такі, як «Плуг», «Гарт», «Нова генерація», МАРС, ВАПЛІТЕ. «Неокласики» намагались деполітизувати творчість, спрямувати її розвиток від плакатності й агітаційної більшовицької спрямованості до високої художності.

На відміну від інших літературних угруповань «неокласики» не створили ні власних маніфестів, ні художньо-естетичних програм. Їх об'єднало справжнє мистецтво, бажання його створювати, відстоювати в літературі морально-етичні норми, культ краси. Вони висунули високі вимоги до літераторів, їх професійного рівня, що були суголосними думкам М. Хвильового про письменницький професіоналізм, виступали проти масовізму, активно підтримуваного «плужанами».

Масовізм підтримувався культурною політикою правлячої партії,

що полягав у намаганні створити масову літературу, розраховану на широкі маси читачів, цебто робітників і селян. Насправді ж масовізм не сприяв якісному розвитку молодого українського письменства, а породжував графоманію, тенденційність.

На відміну від пристрасно-суперечливих декларацій М. Хвильового, «неокласики» займали помірковану позицію в літературній дискусії 1925-1928-х років, але були наполегливими в тому, щоб українські митці слова орієнтувалися на кращі європейські літературні зразки. Необхідною умовою «європеїзації» національного мистецтва «неокласики» уважали звернення до національних джерел. Зокрема М. Зеров не тільки пропонував актуалізувати засвоєння попередньої національної спадщини та її критичне осмислення, а й наголошував на самому факті такого звернення. М. Зерова підтримали М. Хвильовий, М. Рильський, Д. Загул та інші.

Носієм вічних цінностей, ідей, образів, сюжетів «неокласики» вважали античне мистецтво. Саме тому М. Зеров неодноразово закликав вивчати спадщину античних авторів, знаходити в ній цінне для сучасної епохи. Ідея «До джерел» була актуальною в контексті пошуку художньо-естетичних цінностей української літератури 20-30-х років ХХ століття. Однак «неокласики» не нав'язували своїх естетичних смаків, а лише прагнули відстояти власне бачення загальнолюдських цінностей, їх вияв у художній літературі як право на елітарну високоінтелектуальну творчість.

До «неокласиків» входили М. Зеров, П. Филипович, О. Бургардт (Ю. Клен), М. Драй-Хмара, молодий М. Рильський. Об'єднуючою силою стали принципи, що сформулював М. Зеров у серії статей «Ad Fontes» (до джерел, до високого античного мистецтва). До «неокласиків» зараховував себе і В. Петров (Домонтович). Однак М. Драй-Хмара у сонеті «Лебеді» самовизначив неокласиків, як «гроно п'ятірне! Нездоланих співців». Елітарність, інтелектуалізм, естетизм – основні особливості поезії «неокласиків».

Помітною подією літературного життя 20-років стала збірка поезій М. Зерова «Камена» (1924 р.). Із 1926 р. М. Зеров активно виступає як літературний критик, підтримує М. Хвильового у літературній дискусії 1925-1928-х років.

У творчості «неокласиків» можна простежити концепцію софійності, головна ідея якої – утвердження мудрості і краси світобудови. Ідея софійності виявляється також у сповідуванні митцями ідей антропоцентризму.

У розробці високої естетики «неокласики» широко використовували ідеї таких античних філософів, як Сократ, Платон, Арістотель.

Павло Филипович – поет, літературний критик, інтелігент, вихований на гуманних ідеях української та світової літератури. Для його творів характерна гуманістична спрямованість, філософське осмислення світу, глибина думки й удосконаленість форми. П. Филипович видав збірки «Земля і вітер» (1922 р.) та «Простір» (1925 р.). Він здійснив переклад творів з французької (Верлен, Бодлер), російської (О. Пушкін, В. Брюсов, Є. Баратинський) мов.

П. Филиповича справедливо називають одним із засновників новітнього шевченкознавства, компаративного осмислення українського письменства.

Михайло Драй-Хмара увійшов у літературу на початку 20-х років ХХ ст. як літературознавець і поет. У поезії М. Драй-Хмари простежуються елементи неокласицизму, імпресіонізму, символізму, що створює неповторну естетику творів та чуттєву наповненість.

У творах М. Драй-Хмари наявні елементи поетичного експериментаторства, пошук багатомовних складних епітетів («Прощання з Поділлям», «Вона жива... », «На побережжі», «Поворот» та ін.), виразних поетичних порівнянь. Відомий сонет «Лебеді» був уперше надрукований в альманасі «Літературний ярмарок» і прозвучав як голос на захист друзів-неокласиків («п'ятірного грона»), яких запекло цькували пролетарські критики.

Юрій Клен (псевдонім Освальда Бургардта) – однодумець М. Зерова. Саме М. Зеров дав високу оцінку першим його україномовним віршам. В укладеному ним «Сяйві» в 1929 р. він умістив сонет «Сковорода» Ю. Клена.

У 1943 р. вийшла друком збірка Ю. Клена «Каравели». На той час митець, щоб уникнути трагічної долі М. Зерова, П. Филиповича, М. Драй-Хмари, знаходився з 1931 року в еміграції. Твори у збірці укладені за хронологічним принципом. Композиційною основою стала ідея духовної еволюції особистості, пошук нею морально-цінносних орієнтирів, гармонійного співіснування зі світом, незнищенності духовності українського народу.

У 30-х роках М. Зерова, П. Филиповича було розстріляно на Соловках, М. Драй-Хмара загинув на Колимі, Ю. Клен емігрував, а М. Рильському прийшлося пройти непростий шлях розчарувань та внутрішнього компромісу.

ЛІТЕРАТУРНІ ДЖЕРЕЛА

1. Александрова Г. Павло Филипович: «Порівняльні студії». *Слово і Час*. 2016. № 4. С.22-35.
2. Біла А. Український літературний авангард: пошуки, стильові напрямки. Київ : Смолоскип, 2006. 464 с.
3. Гречанюк С. У гроні п'ятірнім – перший. *Урок української*. 2003. № 3.
4. Дзюба І. Юрій Клен – «неокласик» чи «постнеокласик»? *Сучасність*. 2009. № 8.
5. Котенко Н. Рецепція формалістичних ідей у колі кийвських неокласиків. *Слово і Час*. 2006. № 11.
6. Поліщук В. І. Котляревський у студіях П. Филиповича. *Слово і Час*. 2016. № 11. С. 35-43.
7. Поліщук В. Павло Филипович – лицар неокласицизму. *Літературна Україна*. 2011. № 44, 17 листопада.
8. Ткачук М. Наративні моделі українського письменства. Тернопіль, 2007. 462 с.
9. Ткаченко Л. Теологія знання. Художньо-інтерпретаційні моделі в українській прозі XIX – поч. XXI ст. : монографія. Київ : Вид-во «Книга», 2015. 280 с.
10. Харлан О. Поетика повсякденності в «Щоденнику» М. Драй-Хмари. *Українська мова і література в школі*. 2010. № 4.

Тема 6. (2 год).

Григорій Косинка.

Зміст

1. *Особливості неореалістичного світобачення прозаїка.*
2. *Огляд творчості. «Вічний» образ «Фауста» Гете та його новітня модифікація Г. Косинкою. Проблематика творів.*
3. *Український селянин післяреволюційної епохи у прозі митця («В житах», «Постріл», «Мати» та ін).*

Справжнє прізвище прозаїка – Стрілець. У газеті «Боротьба» був надрукований перший прозовий твір – новела «На буряки», а в 1922 р. побачила світ збірка «На золотих богів». У ранній творчості Г. Косинки помітні традиції модерної естетики (елементи імпресіонізму, символізму) та традиції образотворення В. Стефаника. Зі В. Стефаником молодий прозаїк підтримував листування, одержував від нього творчі поради та відгуки про свою новелістику.

Перша збірка новел «На золотих богів» засвідчили, що Г. Косинка не виступає речником якоїсь однієї політичної ідеології, уникає у творах революційної патетики, прославлення ідей пролетаріату.

Об'єктивність художнього письма, драматичність світовідчуття, гострота відтворюваних конфліктів викликали осуд в середовищі тогочасних заполітизованих критиків. Натомість високу оцінку творам

письменника давали М. Рильський, С. Єфремов та ін. Так С. Єфремов зауважував, що Г. Косинку цікавить не просто перебіг революційних та післяреволюційних подій, а й буття народу, його неоднозначне ставлення до нової політики більшовиків.

Значна частина новел та оповідань Г. Косинки розкриває драму українського народу після перемоги більшовизму, який змушений боронити свою землю і волю. У багатьох з них прозаїк показує трагедію тих людей, хто повірив радянській владі, розвінчує саму ідею більшовизму («Анкета», «Політика»).

У 1924 р. збірку «Новели дезертира» відмовились узяти до друку, а лише у 1926 році побачила світ збірка новел «В житах», до якої увійшли деякі твори першої збірки та нові, написані в 1923-1925 роках.

У прозі Г. Косинки український селянин постає у різних іпостасях: заможній селянин, який відчайдушно бореться за нажите; бідняк, якому нічого втрачати; селянин-борець з новими порядками, які грубо насаджують більшовики; розгублений дезертир, який мріє про колишню хліборобську працю та ін. Кожен із них живе у своєму вимірі і має власну правду. Таким чином, автор не робить поділу на «своїх» і «чужих», акцентує увагу на соціальній приналежності персонажів, їхньому душевному стані та намаганні пристосуватися до нових суспільно-політичних обставин.

Новела «В житах» відрізняється від інших творів Г. Косинки ліричним настроєм, вітаїстичністю. Корній радіє ранку, прислухається до «пісні поля», милується степом, на мить забуває про те, що він дезертир. Прагнення колишнього селянина жити повноцінно, без страху, спонукає Корнія прийняти остаточне рішення про повернення в село й не зважати на смертельну небезпеку.

Новела коротка за обсягом, але автор майстерно декількома фразами, символічними деталями зумів передати найтонші психологічні стани героя, найширшу гаму почуттів та його нестримне бажання жити.

Для творчої манери прозаїка характерним є рух від імпресіонізму до реалістичної манери характеротворення, а також синкретизм елементів імпресіонізму та реалізму («Під брамою собору», «Місячний сміх», «За земельку» та «Заквітчаний сон» та ін.).

У найкращому оповіданні Г. Косинки «Політика» зображений образ селянина-комуніста, який здійснює «лінію партії», через що односельці дали йому прізвисько «Політика». Саме на прикладі трагедії Мусія Швачка автор показує трагедію селянства, у яке події революції внесли розбрат та ворожнечу, утрату родинних цінностей.

У Харкові у червні 1934 р. Г. Косинка на письменницькій конференції сміливо заявив свій протест проти партійного диктату на митців слова, «соціалістичного замовлення» на твори. У листопаді 1934 р. його заарештовують у безглуздому обвинуваченні за участь в організації, що готувала замах на членів партії уряду та засуджують до розстрілу.

Новелістика Г. Косинки засвідчила творчі шукання українських письменників першої третини ХХ століття, їхній рух до вільного художнього самовираження та об'єктивного зображення післяреволюційної дійсності.

ЛІТЕРАТУРНІ ДЖЕРЕЛА

1. Березок В. Г. Косинка – зоряний син України. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2009. № 12.
2. Лавруевич Н. Автор і герой у новелах Г. Косинки. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2004. № 2.
3. Мовчан Р. Григорій Косинка: зблизька і на відстані. *Дивослово*. 2005. № 10.
4. Плужник Г. Остання зустріч із Григорієм Косинкою. *Дивослово*. 2008. № 5.
5. Ткаченко Л. Теологія знання. Художньо-інтерпретаційні моделі в українській прозі ХІХ – поч. ХХІ ст. : монографія. Київ : Вид-во «Книга», 2015. 280 с.
6. Штейбук Ф. Тілесно-міметичний метод аналізу текстових стратегій модерністського дискурсу : на прикладі творчості Г. Косинки. *Слово і Час*. 2011. № 3.

Тема № 7 (2 год.).

Особливості авторського самовираження в поезії Володимира Свідзинського

Зміст

1. *Поетична філософія природи у творах В. Свідзинського. Трансцендентна душевна заглибленість автора.*
2. *Медитативна елегантність любовної лірики (зб. «Вересень», «Поезії»). В. Стус про В. Свідзинського.*

В. Свідзинський – поет, який стояв осторонь літературних дискусій, не прагнув слави, тяжів до рефлексивного типу творчості. Він одухотворено писав про гармонію природи, морально-етичні цінності людського життя. Для цього лірика характерна трансцендентна душевна самозаглибленість, гуманізм, використання елементів прадавньої язичницької ритуальності.

Дослідниця філософської лірики Е. Соловей відносить творчість В. Свідзинського до філософської гілки української поезії, а критик Р. Мовчан знаходить у його вітаїстичній ліриці неокласичні ознаки. На

думку Р. Мовчан, поет використовує «втечу в себе» як опозицію, протидію чужому світові. Мотиви «втечі в себе», «ясної самоти» стали основою його герметичної естетичної свідомості, а також відкрили нові образні горизонти для медитаційної української лірики ХХ століття.

В. Свідзинський лише з індивідуальних відчуттів черпав натхнення, відстоював позицією вільного творця, заперечував утилітарність мистецтва, домінування ідеологічного, класового над національним. В умовах суспільної атмосфери 1920-х років це був сміливий естетичний вибір. У 1922 р. вийшла друком перша збірка В. Свідзинського «Ліричні поезії». Вона містила 45 віршів, різних за тематикою, але філософських за змістом. Тодішні пролетарські критики не схвалили відсутність у творах громадянських мотивів та революційної поетики. У 1927 р. побачила світ збірка «Вересень», у якій теж був відсутній ідеологічний чинник, постулат правлячої влади. Митець перебуває у силовому полі власних спогадів, душевних переживань, відчутті містичного впливу мистецтва на самого творця і на оточення. Остання прижиттєва збірка В. Свідзинського з'явилася у 1940 році, за рік до трагічної загибелі автора.

Головні мотиви лірики В. Свідзинського: втеча від жорстокого світу, швидкоплинність людського життя, первородство природи, магичність усього живого та ін. У поезіях активно представлена солярна символіка, символіка місяця. Символічним виступає також образ саду, що часто є для ліричного героя чимось недосяжним, вимріяним, особистісним.

Образ саду є улюбленим у творчості українських письменників, не тільки В. Свідзинського («Сад поетичний» трактат М. Довгалевського, «Сад божественних пісень» Г. Сковороди, «Садок вишневий коло хати» Т. Шевченка).

Ліричний герой поетичних творів В. Свідзинського відзначається внутрішньою шляхетністю, багатогранністю сприйняття навколишнього світу («Я буду шукати тиші», «Прийшов до сад...», «Березень»).

ЛІТЕРАТУРНІ ДЖЕРЕЛА

1. Базилевський В. Внутрішній простір Свідзинського. *Урок української*. 2008. № 5-6.
2. Василюшин О. Письменник допоможе не втекти від себе. *Слово і Час*. 2016. № 10. С. 97-99.
3. Наєнко М. Володимир Свідзинський: засвітився від себе й від Бога. *Дивослово*. 2008. № 11.
4. Соловей Е. «Бути поетом...» (До 125-х роковин від дня народження В. Свідзинського). *Дивослово*. 2010. № 10.
5. Токмань Г. Поетична мариністика В. Свідзинського. *Слово і Час*. 2009. № 5.
6. Шумило Н. Під знаком національної самобутності. Українська художня проза і літературна критика кінця ХІХ – поч. ХХ ст. Київ : Задруга, 2003.

Розділ 2

Тема № 8 (4 год.)

В. Підмогильний: тематичне розмаїття, психологізм і екзистенційність прози. Огляд творчості

Зміст

- 1. Вплив європейської творчості (А. Франс, Г. Флобер, Гі де Мопассан) та філософії (А. Шопенгауера, Ф. Ніцше, З. Фрейда) на В. Підмогильного. Зацікавлення письменника сферою підсвідомого.*
- 2. Мала проза В. Підмогильного, риси екзистенціалізму.*
- 3. Роман «Місто»: проблематика та структурна організація. Основні етапи символічної подорожі героя роману.*

Валер'ян Підмогильний – одна з найпомітніших постатей української літератури не тільки 20-х років, але й усього ХХ століття.

Уже в перших оповіданнях В. Підмогильний виявляє особливий інтерес до сфери підсвідомого, відновлює традиції психологічного реалізму, що утверджувалися ще такими митцями, як В. Стефаник, М. Коцюбинський. Для молодого прозаїка було характерним прагнення відчувати стан людської душі, дослідити проблеми співвідношення колективного і особистого, прагнення інстинктів природи і обов'язків моралі.

У 1919 р. в Катеринославському журналі «Січ» виходить друком перше оповідання В. Підмогильного «Ваня», а у 1920 році побачила світ збірка «Твори. Том 1». Уже саме ця назва засвідчила, що молодий автор планує надовго увійти в літературу.

З 1928 р. його ім'я з'являється на сторінках відомих київських журналів. В. Підмогильний стає редактором журналу «Життя і революція». У літературі 20 – початку 30-х років серед творів революційно-романтичного піднесення його проза вирізнялася екзистенційною проблематикою, глибоким психологізмом. Інтелектуально-філософські твори В. Підмогильного не захоплювали пролетарську критику, яка хотіла бачити в літературі оспівування революційних подій, борців-романтиків за комуністичне майбутнє.

Значний вплив на становлення художньо-естетичної свідомості В. Підмогильного мала французька література (досконало володіючи французькою мовою, він дав блискучі зразки перекладів на українську мову прози А. Франса), філософія екзистенціалізму. Як автор інтелектуальної прози В. Підмогильний зазнав впливу шпенглерівської кон-

цепції, що помітно простежується у романі «Місто». У культурно-історичних умовах 20-х років ХХ ст. апокаліптичний характер концепції Шпенглера виявився близьким В. Підмогильному.

Провідні теми творчості:

- революція та громадянська війна, доля народу і окремої людини («Третя революція», цикл «Повстанці»);
- голод, розруха в післявоєнні роки («Син», «Проблема хліба», «Собака» та ін.);
- становище інтелігенції в післяреволюційний період («Історія пані Івги», «Сонце сходить» та ін.);
- проблема співвідношення міста і села, селянської молоді, розбурханої революцією («Місто»);
- боротьба в людській натурі моралі та інстинктів; свідомого та підсвідомого («Ваня», «Старець» та ін.).

Роман «Місто» вийшов в Україні двома виданнями – 1928 і 1929 роки. Тема твору не є новою для української літератури: сільська молодь вирушає із села підкорювати місто. Степан Радченко потрапляє в Київ, щоб поступити в інститут, почати нове життя і вже іншим повернутись у село.

Неважко помітити вплив на романи таких творів, як «Любий друг» Г. Мопассана, «Батько Горію» О. Бальзака. На час появи «Міста» велику популярність здобула праця Шпенглера «Сутінки Європи», де автор по своєму трактує поняття *село – місто* як окремі моделі людського існування.

В українській літературі до появи роману В. Підмогильного нищівної критики в пресі вже зазнали роман М. Хвильового «Вальдшнепи» та М. Івченка «Робітні сили».

Твір складається із двох частин: I частина – приїзд у місто Степана Радченка, прилаштування його до нових умов; II частина – успіх, передчуття творчої слави. Автор показує у творі, як Радченко, прагнучи завоювати місто, насамперед кардинально змінюється сам, забуває мрію, з якою приїхав у місто, збайдужів до себе і до інших.

Роман побудований на основі життєпису героя, з позиції якого сприймається зображуване.

Проблема збереження духовності, проблема підкорення урбаністичного простору, феномену міста як самодостатньої сутності, наділеної трансцендентним змістом, є одним із головним у творі.

Урбаністичні теми, мотиви зустрічаються й у поезії 20-х років (творчість В. Сосюри, М. Бажана). Вони простежуються у футуристів та символістів: О. Слісаренка, Д. Загула, Я. Савченка, М. Семенка. У літературі існували поняття «нове місто», «старе буржуазне місто», які протиставлялись один одному.

Новаторство В. Підмогильного в тому, що мотив підкорення людиною міста моделювався по-новому – не тільки у національній, а й у психологічно-філософській площинах. Автор удається до об'єктивної манери оповіді, що дає йому можливість використання неприхованої іронії та лаконізму зображуваних подій.

Ю. Шерех наголошував, що роман був одним із вершин тогочасної прози, дороговказом для її подальшого розвитку.

ЛІТЕРАТУРНІ ДЖЕРЕЛА

1. Бабинець Н. Співчуття душі людини і душі «Міста» : За романом В. Підмогильного «Місто». *Українська мова та література*. 2006. № 46, грудень.
2. Бондаренко С. Валер'ян – велет відродження. *Літературна Україна*. 2011. № 8, 24 лютого.
3. Василів К. Кому підкорилося місто? : За романом В. Підмогильного «Місто». *Українська мова та література*. 2007. № 13/14, квітень.
4. Деркач Л. Трансформація подорожі міфологічного героя у структурі наративної людини «Міста» В. Підмогильного. *Слово і Час*. 2007. № 4.
5. Кушлаба М. Читання художнього твору – один із способів формування усебічно розвиненої особистості : на матеріалі малої прози Валер'яна Підмогильного. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2011. № 7-8.
6. Лілік О. Художні особливості екзистенціальної прози. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2008. № 12.
7. Масенко Л. «Невеличка драма» В. Підмогильного: перед темним проваллям. *Кур'єр Кривбасу*. 2010. № 7-8. С. 356-366.
8. Мовчан Р. Валер'ян Підмогильний. *Дивослово*. 2011. № 2.
9. Наєнко М. Підмогильний як художник і «ворог режиму». *Слово і час*. 2004. № 6. С. 71-74.
10. Поліщук Н. Філософія і література у контексті європейського модернізму: інтелектуалізм В. Підмогильного. *Філософська думка*. 2011. № 1. С. 99-112.
11. Пославська В. Літературна дискусія 1920-х років на Україні та участь у ній В. Підмогильного. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2009. № 28.
12. Працьовитий В. Національно-культурна ідентичність української літератури. *Дивослово*. 2019. № 4. С.26-30.
13. Скорина Л. Специфіка аналізу епічного твору на прикладі оповідання В. Підмогильного «Ваня». *Дивослово*. 2017. № 5. С.45-51.
14. Шерех (Шевельов) Ю. Не для дітей. Літературно-критичні статті, есеї. Нью-Йорк : Пролог, 1964.

Тема № 9 (4 год.)
Український театр та драматургія
20-х – середини 30-х років, проблема національної
самоідентифікації. М. Куліш

Зміст

1. Концепція діяльності «Березолю» та Леся Курбаса.
2. М. Куліш: проблематика творів, образи, політичний резонанс.

М. Куліша називали «драматургом доби». Великий вплив на становлення таланту драматурга відіграла участь у ВАПЛІТЕ, творча співпраця з театром «Березіль», Л. Курбасом, М. Хвильовим, Г. Епіком. Спілкування з Л. Курбасом поклало початок драматургічному і театральному ренесансу української драматургії 20-х років ХХ століття.

Писати М. Кулішеві було непросто, бо митець постійно відчував тиск влади на літературу, зневагу до її національного розвитку. У першій п'єсі «97» переважали реалістичні картини, а в подальшій творчості автор усе більше вдається до гротеску, фантасмагорії, художньої умовності.

Особливістю творів М. Куліша є:

- багатоінтерпретаційність, полемічність;
- зображення внутрішніх мікро- і макротрагедій, станів людини на межі свідоме-підсвідоме;
- психологізм, інтертекстуальність.

Часто драматург зображує межові ситуації в житті персонажів, вибір ними важливих життєвих орієнтирів. М. Куліш – письменник національний за духом, разом із М. Хвильовим, В. Підмогильним, М. Зеровим він стимулював інтелектуальний напрям в українській літературі 20- початку 30-х років ХХ ст.

- Доробок М. Куліша жанрово багатогранний:
- соціально-побутові драми («97», «Коммуна в степах»);
- побутова комедія («Отак загинув Гуска»);
- гротескна комедія-сатира («Хулій Хурина»);
- психологічно-інтелектуальна трагедія («Патетична соната»);
- психологічна драма («Зона», «Закут») та ін.

Для художнього методу драматурга характерно поєднання елементів реалізму, натуралізму, вертепного дійства, експресіонізму, символізму, драматургії абсурду. Автор удається до використання поетики контрастів, символічності образів, філософичності підтексту.

Уключення в текст полілогів (масові сцени, широкий людський загал) сприяє точному вираженню народного настрою, думок, формуванню образу широкого людського загалу.

У п'єсі «97» драматург відстоює «жорсткий реалізм» при зображенні подій на півдні України в 1921-1923 роках. У листі до І. Дніпровського він зауважує, що у творі «немає ні пафосу, ні близьких бойових лозунгів, а подано кілька правдивих картин із життя села, поруйнованого голодом».

У п'єсі зображено зіткнення двох руйнівних сил: голоду і революційного фанатизму. Безжально нищатьяся християнські, загальнолюдські ідеали, людське життя втрачає сакральність і самоцінність.

М. Куліш п'єсу «Мина Мазайло» визначав як «філологічна комедія». П'єса з успіхом пройшла на сцені театру «Березіль», друкувалася в журналі «Літературний ярмарок», була видана окремою книжкою. А недовзі її заборонили. Устами персонажів автор розкриває проблему недолугої політики радянської влади щодо української нації, так звану «українізацію», висміює комплекс малоросійства, ущербності. Твір на-штовхує на висновок про те, що без історичної пам'яті, культури, рідної мови людина стає душевно вбогою, а інколи агресивною (тьотя Мотя) до інших націй, комічною у багатьох випадках через рабську психологію.

У п'єсі «Народний Малахій» М. Куліш звертається до теми пророка, створює образ людини, якою оволодіває хибна ідея реформувати інших людей.

У творі поєднуються сатирично-гротескні, ліричні, комедійні та трагедійні елементи.

Малахій – трагікомічний персонаж, із мрійника він перетворюється у фанатика ідеї тотального переродження людства і приносить багато страждань доньці, близьким людям, а сам не усвідомлює до кінця абсурдності тих ідей, що опанували ним.

У «Патетичній сонаті» М. Куліш використав елементи вертепної драми, що дало автору символічно представити розстановку політичних сил в Україні у часи громадянської війни.

П'єса багата на образну символіку. Символічний часопростір, імена дійових осіб.

Особливості композиції:

- драма складається із ліричних відступів, епістолярної спадщини (листів Ілька);
- побудований твір у формі спогадів ліричного героя-поета

Ілька Юги;

➤ у драмі переплітаються дві сюжетні лінії (любовна і політична).

Головним мотивом у творі є мотив України, її великої трагедії на шляху до незалежності. П'єса розкриває драму людських характерів, зокрема тих, хто намагається щось зробити в ім'я національної ідеї і тих, хто засліплений ідеєю класової боротьби. Згубність домінування класових інтересів над загальнолюдськими простежується у поведінці таких дійових осіб, як Гамар, Лука.

ЛІТЕРАТУРНІ ДЖЕРЕЛА

1. Біла А. Український літературний авангард: пошуки, стильові напрямки. Київ : Смолоскип, 2006. 464 с.
2. Бондаренко Ю. Концептуально-жанровий аналіз літературного твору в школі (на матеріалі комедії М. Куліша «Мина Мазайло». *Українська література в загальноосвітній школі*. 2012. № 5. С. 13-17.
3. Голобородько Я. Геніальний тріумфірат : Лесь Курбас, Микола Куліш, Мар'ян Крушельницький. *Слово і Час*. 2006. № 1. С. 72-84.
4. Голобородько Я. Микола Куліш: сучасний погляд. Харків : Основа, 2004.
5. Жила С. Аналіз п'єси М. Куліша «Мина Мазайло». *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2006. № 9.
6. Кодак М. Драматика «Патетичної сонати» М. Куліша в сучасному інтелектуальному світі. *Слово і Час*. 2011. № 3.
7. Косач О. Слово про Миколу Куліша. *Слово і Час*. 2009. № 12.
8. Матюшенко А. У тіні Куліша: риси експресіонізму в українській драматургії 1920-х рр. *Слово і Час*. 2008. № 12.
9. Саврій С. М. Куліш. Сатирична комедія «Мина Мазайло». *Дивослово*. 2019. № 11. С. 26-30.
10. Скорина Л. Інтертекстуальне прочитання комедії Миколи Куліша «Мина Мазайло». *Дивослово*. 2011. № 2.
11. Соколенко Н. Лесь Курбас: Знаний і забутий. *Дніпро*. 2012. № 2.
12. Шаповал М. Посушливі обрії життя і творчості М. Куліша. *Українська мова і література*. 2009. № 12.
13. Школа В. Проблема вибору в «Патетичній сонаті» М. Куліша. *Українська мова і література в школі*. 2010. № 1.

Тема № 10 (2 год.).

Літературний процес у Західній Україні в період міжвоєнного двадцятиліття. Б. - І. Антонич

Зміст

1. Особливості літературного процесу у Західній Україні цього періоду.
2. Б.- І. Антонич: визначальні риси творчості.
3. Міфосвіт творів поета у контексті аналітичної психології К. Г. Юнга.
4. Особливості іманентних принципів мистецтва.

Поетичний доробок Б.-І. Антонича різноплановий, насичений багатопідтекстовістю. Поетичні збірки цього самобутнього майстра

слова стала окрасою української літератури («Привітання життя» (1931), «Три перстені» (1934), «Книга Лева» (1936), «Зелена Євангелія» (1938), «Ротації» (1938)). Останні дві збірки вийшли посмертно. Цикл «Велика гармонія» увійшов до збірки «Зібрання творів» і вийшов друком у Нью-Йорку у 1967 році.

Б.-І. Антонич – майстер деталі, глибоко метафоричного і водночас предметно точного образу. У статті «Національне мистецтво» він писав, що справжнє мистецтво має на меті не відтворення реальної дійсності, а створення художньої дійсності.

Б.-І. Антонич, шукаючи оптимальний шлях до розвитку власної творчості, звертається до християнської та язичницької символіки, заглиблюється у первісну міфологічну свідомість. Поет творчо переосмислює українські космогонічні міфи, в основі яких – астральна символіка. Він вдається до централізованих і децентралізованих образів світил, що допомагає відтворити трансформацію та синтез християнського сюжету з язичницьким реальним дійством, підсилює емоційну виразність творів. Його вірші сповнені радістю спілкування з природою, де все прагне гармонії.

Можна констатувати, що Б.-І. Антонич вибудував таку мистецьку дійсність, де природа є одухотвореною, знаходиться в невинному русі, в переході одних форм у інші (у поезії теж наявний колообіг мотивів, образів). Особливістю лірики Б.-І. Антонича є органічне поєднання язичницької і біблійної символіки, заглиблення у первісну міфосвідомість, залучення в поетичний текст астральної символіки, що має національний характер.

Уже в першій збірці поета «Привітання життя» астральна символіка поєднана із землепоклонними мотивами, а все це підпорядковане пошуку гармонії людини і світу. Домінантні мотиви – мотив добра і зла, мотив незнищенності матерії, її перехід із одних форм в інші.

Дослідниця І. Бетко вважає, що міфосвіт Б.-І. Антонича сягає індоєвропейських першокоренів.

У збірці «Ротації» звучать мотиви дисгармонії між людиною і природою, негативний вплив цього явища на людські душі.

Намагаючись знайти найоптимальніший шлях для розвитку власної творчості, Б.-І. Антонич звертався і до християнських мотивів, і до землепоклонства. Язичницька та біблійна символіка стає в поета засобом художнього світотворення, заглибленням у міфологічну свідомість. Б.-І. Антонич реконструює космогонічний міф українського народу із такими домінуючими мотивами, як боротьба сил Хаосу та Кос-

мосу, значущості рослинних, тваринних проявів буття у цілісному світі.

ЛІТЕРАТУРНІ ДЖЕРЕЛА

1. Біловус Н. Весни розсипаної перли [життєвий і творчий шлях Б.-І. Антонича]. *Дивослово*. 2009. № 10.
2. Даниленко І. Молитва в ліриці Б.-І. Антонича. *Слово і Час*. 2008. № 8.
3. Довгаль О. Присутність Бога в поезії Б.-І. Антонича. *Педагогічна думка*. 2010. № 1.
4. Зінкевич Л. Урок-майстерня за творчістю Б.-І. Антонича. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2009. № 10.
5. Ільницький Д. «Вимріяне наше завтра..» : до 100-річчя Богдана-Ігоря Антонича. *Дзвін*. 2009. № 9-10.
6. Ільницький Д. Знане та незнане про Антонича. *Літературна Україна*. 2011. № 17, 28 квітня.
7. Ільницький М. «Концерт» Б.-І. Антонича: виміри музичної структури поетичного тексту. *Слово і Час*. 2008. № 9.
8. Ільницький М. Літературознавчі погляди Б.-І. Антонича. *Слово і Час*. 2006. № 12.
9. Ільницький М. Пейзаж з вікна: [до 100-річчя з дня народження Б.-І. Антонича]. *Педагогічна думка*. 2009. № 3.
10. Калинець І. Знане і незнане про Антонича: матеріали до біографії Богдана-Ігоря Антонича. Львів : Друкарські куншти, 2011.
11. Логвиненко Н. Український образ світу в творчості Б.-І. Антонича. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2008. № 3.
12. Мельник О. Три музи Б.-І. Антонича. *Урядовий кур'єр*. 2009. № 104, 13 червня.
13. Мороз І. Експериментаторство Б.-І. Антонича в жанрі сонета. *Слово і Час*. 2012. № 3.
14. Неврлий М. Знане і незнане про Антонича. *Слово і Час*. 2012. № 3.

Тема № 11 (2 год.)

«Соціалістичний реалізм» як засіб деформації естетичних категорій, нівелювання національного духу письменства

Зміст

1. Соцреалізм як літературно-естетичний канон.
2. Особливості художньо-естетичної доктрини соцреалізму.
3. Адекватна відповідь письменників запитам соцреалізму (П. Тичина, М. Рильський, В. Сосюра, О. Корнійчук та ін.).

У 30-х роках розвиток української модерної манери письма, численні творчі пошуки були штучно перервані більшовицькою владою, її ідеологічним втручанням. Соцреалізм, що утвердився в мистецтві на початку 30-х років, став панівним на кілька наступних десятиліть. Значну роль при цьому відіграв ідеологічний диктат і політичний терор стосовно письменників, які не відповідали соцреалістичній догмі.

Дослідниця В. Харкун пише, що якщо модернізм окреслив опозицію «високе – низьке», то в соцреалізмі вона набула вираження як «радянське-нерадянське» [7, с. 24]. Поступово відбувається міфологізація влади, а серед архетипних моделей соцреалізму переважають постаті

бійців революції, чекістів, льотчиків, героїв п'ятирічок.

В. Харкун зазначає, що модель поведінки персонажів зводиться до викриття та знешкодження явних і прихованих ворогів. У літературі культивується «сталевий герой», який нехтує власними інтересами, особистим щастям задля соціалістичних змагань, перемоги комуністичного майбутнього.

Соціалістичний реалізм звужував рамки творчої індивідуальності, спрямовував митців на зображення класових конфліктів та керівної ролі партії більшовиків. Використовується нова аксіологічна формула: позитивний герой художніх творів повинен мати причетність до робітничого класу, бути активним будівником комуністичного майбутнього. Культивується архетип ворога, а опозиція герой – ворог стає ключовою в поетичних текстах багатьох митців 30-х років, що обумовлювалось політичною стратегією радянської держави. Ідеологи соцреалістичної доктрини прагнули звести літературний процес до так званого «літературного фронту», де письменники повинні були виступати проти так званої буржуазної культури. Чимало талановитих митців ставали активними бійцями на такому «літературному фронті». Патетизація бунту, мілітарні мотиви досить чітко проявляються в ліриці 30-х років. Мотив мілітаризації підкреслюються «мілітарною» лексикою («боротися», «внищувати», «битися»). Яскравим підтвердженням варіативності образу ворога є поезія збірки П. Тичини «Чернігів». Художнє мистецтво в тоталітарній державі опинилося в зоні повного контролю влади, а основний зміст соцреалістичного тексту зводився до розповіді про створення нового світу й торжества радянської держави.

Соцреалістична модель літератури передбачала визнання гегемонної ролі російської літератури, що відігравали роль своєрідного канону (еталону) для інших національних літератур. Проте в українському письменстві цього періоду творчість Ю. Яновського, О. Довженка, стала унікальним явищем у контексті канонів соцреалістичної естетики.

ЛІТЕРАТУРНІ ДЖЕРЕЛА

1. Василюшин О. Письменник допоможе не втекти від себе. *Слово і Час*. 2016 № 10. С. 97-99.
2. Ксьондзик Н. Феномен соціалістичного реалізму: що? як? коли? *Дивослово*. 2011. № 5.
3. Луцій С. Традиції «розстріляного відродження» в художній та літературознавчій практиці діаспори. *Слово і Час*. 2017. № 9. С. 52-61.
4. Працьовитий В. Національно-культурна ідентичність української літератури. *Дивослово*. 2019. № 4. С. 26-30.
5. Свербілова Т. Проект національної самоідентифікації вітчизняного соцреалізму та драма 30-х років ХХ ст.. *Слово і Час*. 2008. № 4.
6. Харкун В. Соцреалізм як канонічне мистецтво. *Слово і Час*. 2010. № 9.

Розділ 3

Еміграційна література

Тема № 12 (4 год.).

«Празька школа»: історіософічність поетів–«пражан»

Зміст

1. Висока культура поетичного письма, сукупність мотивів, розвинених Є. Маланюком, О. Ольжичем, Ю. Кленом, Н. Лівицькою-Холодною.
2. Культ сильної особистості, ідея «трагічного оптимізму» у творах поетів.
3. Аристократизм духу «пражан». Огляд творчості.

У 20-30-х роках ХХ ст. Прага стала одним із найпомітніших центрів української еміграції. З цим містом тодішньої Чехо-Словаччини, пов'язана діяльність українських письменників старшого покоління (О.Олесь, С. Черкасенко) та поетів молодшої генерації, які засобами художнього слова прагнула розвивати національну самосвідомість українців, ідею створення власної держави («Празька школа»).

«Празьку школу» репрезентували Є. Маланюк, О.Ольжич, Л. Мосендз, О. Теліга, О. Стефанович, О. Лятуринська, Г. Мазуренко, Ю. Дараган.

Об'єднавчим чинником для «пражан» стала віра в українську національну духовність, ідея сильної особистості, здатної до націотворчої діяльності та переконання у великій силі поетичного слова [Див.: 9]. Значну роль у об'єднаності «пражан» відіграли також ідеї Д. Донцова, редактора «Літературно-наукового вісника» (з 1933 року «Вісника»).

Четвірка поетів: Є. Маланюк, О. Ольжич, Л. Мосендз, О. Теліга склали літературно-ідейну «квадригу». Пізніше до них приєднався Освальд Бургардт, котрому вдалося емігрувати з більшовицької країни і вціліти від репресій. Митців «празької поетичної школи» єднала висока культура поетичного письма, культ сильної особистості, пафос високого національного пориву, свідоме підпорядкування свого поетичного хисту ідеї національно-визвольної боротьби.

О. Ольжич – політичний діяч, вчений, поет. У ліриці поета домінують героїчні мотиви, історіософські алюзії, наявний культ сильної особистості, здатної витримати будь-які випробування («Рінь», «Вежі»). «Підзамча» (1946) – посмертна збірка поета, підготовлена до друку самим автором. Суворо-стримані інтонації, висока культура художнього

мислення, лаконічна, уривчаста манера висловлювання, що межує з аскетизмом, притаманні поетичному стилю О. Ольжича.

Ю. Дараган – автор єдиної прижиттєвої збірки «Сагайдак» (1925), що вводить читачів у атмосферу княжої доби, з її духом військової доблесті. Замислюючись над проблемою державності, Ю. Дараган шукав її витoki у Київській Русі, у добі козаччини, культивує визвольні змагання минулих поколінь.

О. Стефанович почав друкуватися в 1923 році в українській емігрантській пресі. Перша книга «Поезії. Збірка 1. (1923-1926)» вийшла у Празі в 1927 році. Поет звертається до пейзажної, філософської, медитативної лірики, розробляє теми і образи давньої української історії та міфології. О. Стефанович створює ремінісценції на сюжет «Слова о полку Ігоревім».

Значне місце у поезії О. Стефановича посідає біблійна тематика («День гніву»), що співіснує з язичницькою, дохристиянською українською міфологією. У події далеких віків О. Стефанович вкладає своє розуміння й сприйняття загальнолюдських цінностей.

ЛІТЕРАТУРНІ ДЖЕРЕЛА

1. Ковалів Ю. Поетична історіософія Олега Ольжича. *Слово і Час*. 2007. № 10.
2. Луцій С. Традиції «розстріляного відродження» в художній та літературознавчій практиці діаспори. *Слово і Час*. 2017. № 9. С. 52-61.
3. Легка О. «Я в країні вишневій зросла – дівча з золотою косою» (До 110-річчя від дня народження Н. Лівницької-Холодної). *Слово і Час*. 2012. № 11.
4. Лівницька-Холодна Н. Душа моя твоїх дощів краплина : Поезії та листи. *Дзвін*. 2002. № 8.
5. Маланюк Євген : Життя і творчість : Навч.-метод. посіб. для студ. філолог. факул. вищ. навч. закл. / [ред. кол. : П. П.Охріменко, Л. І. Міщенко, В. О. Соболь та ін.]. Суми : Слобожанщина, 1998.
6. Міщенко Л. Один мотив – любов до України (До 100-ліття від дня народження Н. Лівницької-Холодної). *Дзвін*. 2002. № 8.
7. Неврлий М. Празька українська поетична школа. *Слово і Час*. 2011. № 12.
8. Шевцова Л. «Завжди один, бо завжди проти течії». *Дивослово*. 2008. № 9.

Тема № 13 (2 год.).

Є. Маланюк: патріотизм, громадянськість, історіософічність лірики

Зміст

1. Вплив Є. Маланюка на становлення художньої концепції «пражан».
2. Неоромантичні, символістські і «неокласичні» тенденції у його ліриці (зб. «Стилет і стилос», «Гербарій» та ін.).

Є. Маланюк належав до найпомітніших поетів української діаспори. Уже в першій поетичній збірці «Стилет і стилос» (1925) він визначив завдання поета: творити державу, таврувати рабську покірність, комплекс меншовартості у своїх земляків.

В еміграції поет плідно працював. З-під його пера вийшли збірки «Гербарій», «Земля і залізо», «Земна мадонна», «Перстень Полікрата» та ін. Окремими виданнями побачили світ такі його праці, як «Нариси з історії нашої культури», «До проблеми більшовизму», «Книга спостережень» (1962, 1966).

Стрижнем усієї діяльності поета, публіциста, вченого була ідея української державності, що фокусувала в собі цілий комплекс проблем: збереження національної ідентичності, побудова власної держави. Осмислення Є. Маланюком трагічної історії рідного краю призводило до фатально невтішних висновків: у своїх трагедіях насамперед були винні самі ж українці, які не вміли вчитися на своїх помилках, не цінували єдність, а їхні чвари та не-згуртованість призводила до фатальних наслідків для України («Вітри історії», «Друге посланіє», «Історіософічне», «Невимовне» та ін.).

Часто в поезіях митець навмисно згущує фарби, свідомо гіперболізує історичну правду, акцентуючи на тому, що українці вигнили, бо корилися ворогу і вміли пристосовуватися до різних суспільно-політичних реалій. У вірші «Історіософічне» автор із жалем констатує, що український етнос виріс на багатій землі, але так і не спромігся створити власну державу («...живуть ні варяги, ні греки...»).

У багатьох поезіях з'являється образ України не лише як певної географічної території, рідного краю, а як образ Степової Еллади, Земної Мадонни, повії ханів. Однак, як і Т. Шевченко, Є. Маланюк, картаючи Україну за бездержавність, не переставав її любити («Діва-Обида»). Духовну спорідненість із Т. Шевченком, П. Кулішем поет демонструє в поезіях «Шевченко», «Куліш», у науково-публіцистичних виданнях «Нариси з історії нашої культури», «Книга спостережень».

Таким чином, Є. Маланюк, без сумніву, був лідером літературного процесу в діаспорі, митцем потужної духовної енергії. З поезії «празького періоду» він постає «залізним імператором строф», великим патріотом, стрижнем діяльності якого була ідея української державності.

Літературні джерела

1. Василюшин І. Життя – смерть – безсмертя: екзистенціальний дискурс у філософській ліриці Є.Маланюка. *Слово і Час*. 2007. № 11.

2. Вітвицький В. І ярий крик, і біль тужавий : [про Євгена Маланюка]. *Голос України*. 2012. № 20, 2 лютого.
3. Іванишин П. Національний спосіб розуміння в поезії Т. Шевченка, Є. Маланюка, Л. Костенко : монографія. Київ : Академвидав, 2008. 391 с.
4. Крупач М. Невідомий Євген Маланюк. *Дзвін*. 2006. № 4; № 5-6.
5. Луцій С. Традиції «розстріляного відродження» в художній та літературознавчій практиці діаспори. *Слово і Час*. 2017. № 9. С. 52-61.
6. Неврлий М. Празька українська поетична школа. *Слово і Час*. 2011. № 12.
7. Хворостяний І. Євген Маланюк. *Дніпро*. 2009. № 3.
8. Циховська Е. Творчість Є. Маланюка як модель міжкультурної художньої комунікації : українсько-польські літературні зв'язки. *Слово і Час*. 2007. № 4.

Тема № 14 (2 год.).

Особливості романтичного світобачення та громадянська позиція І. Багряного. Гуманістичний пафос та життєствердний мотив прози письменника

Зміст

1. *Протест митця проти засилля комуністичних ідеологій та тенет соцреалізму.*
2. *Гуманістичний пафос та життєствердний мотив прози І. Багряного (зб. «До меж заказаних», поема «Ave Maria», історичний роман у віршах «Скелька»).*
3. *Художній аналіз романістики І. Багряного.*

І. Багряний – найпомітніша постать української творчої еміграції. Доробок прозаїка сучасні критики поділяють на чотири періоди. Перший – з 1926 до 1932 р. Розпочинав свою творчу діяльність І. Багряного як поет (зб. «До меж заказаних» (1929). У цей період була написана збірка «В поті чола», поема «Ave Maria» (1929), «Батіг» (1929), роман у віршах «Скелька» (1930).

Другий період – з 1932 до 1940 р. Це час ув'язнення і концтаборів, а тому у творах цього періоду помітний виклик насильству («Мечоносці» (1939), «З камери смертників» (1939), твори, у яких наявне намагання перенестися у світ власних спогадів, творчої фантазії («Золотий бумеранг» (1932), «Матері» (1933)).

Третій період триває з 1941 до 1945 р. На ці роки припадає написання п'єси – антиутопії «Генерал» (1942), роману «Тигролови» (1944), поеми «Гуляй-поле» (1944).

Четвертий період охоплює 1945-1963 рр. – час повоєнної доби та еміграції. Плодотворна робота письменника ознаменувалась появою таких відомих творів, як «Сад Гетсиманський» (1950), «Маруся

Богуславка» (1957), «Огненне коло» та ін. Після смерті автора побачив світ роман «Людина біжить над прірвою» (1965).

На формування світоглядно-естетичних уподобань І. Багряного важливу роль відіграли твори М. Хвильового, М. Куліша, Є. Плужника. Власну творчість він розпочав у 1926 році у м. Києві, зблизившись із такими талановитими письменниками, як В. Підмогильний, Є. Плужник, Г. Косинка, Т. Осьмачка. Ідейна спрямованість творів цього періоду – це осуд тоталітарної системи, духовний супротив проти насилля і знуцання над свободою людини, відстоювання права особистості на власний вибір політичних уподобань. Ідейна спрямованість творів І. Багряного була піддана більшовицькою критикою нещадному осуду. Неактивні рецензії, у яких лунали вульгарні обвинувачення на адресу письменника, унеможливлювали подальший вільний художній самовияв.

І. Багрянний зазнав кількох арештів, був ув'язнений у таборах Далекого Сходу. Під час Великої Вітчизняної війни працював редактором української газети «Голос Охтирщини», випадково врятувався від німецького розстрілу. Після багатьох поневірянь емігрував за кордон.

«Тигролови» – зразок авантюрно-пригодницької літератури. Складається твір із 12 розділів, схожих на новели, що мають інтригуючий сюжет. Зав'язка – втеча Григорія з поїзда, прибуття на Далекий Схід на іншому поїзді майора ОГПУ НКВД Медвина, ката Григорія. Розвиток подій – зустріч Григорія з родиною Сірків; полювання; кохання. Кульмінація – зустріч Григорія та Медвина, справедлива відплата. Розв'язка – Григорій та Наталка покидають країну, переходять кордон з Маньчжурією. Григорій Многогрішний зумів вистояти у двобої з тоталітарною системою, відстояти власну гідність та право на особистий вибір.

Пізніше у романі «Сад Гетсиманський» І. Багрянний теж зобразить життя головного героя у багатьох життєвих патових ситуаціях. Андрій Чумак пройде колами пекла як в'язень НКВД і вистоїть, не дивлячись на всі тортури, образи, знуцання. Дослідник Ю. Ковалів наголошує, що характерна для прози І. Багряного метафорика людина – жертва – кат у цьому романі доповнюється архетипною символікою Христос – Іуда, жертва – зрадник, Авель – Каїн. «Сама назва твору має інтертекстуальний сенс, указує на місце останніх роздумів Ісуса Христа про вірність апостолів та месіанське призначення перед майбутнім розп'яттям. Лейтмотивом проходить у творі символічний образ зради» [7, с. 28].

І. Багряний звернувся до жанрової алюзії на фольклорні тексти, що спостерігається уже в експозиції твору. Письменник майстерно, орієнтуючись на життєву достовірність, зобразив справжню суть радянського режиму, його антинародну комуністичну ідеологію.

У романі «Людина біжить над прірвою» зображений молодий українець Максим Колот, який у 1943 році опиняється між двома фронтами – фашистським і радянським. Семантику слова *прірва*, що використовує автор у назві, можна сприймати у контексті словосполучення *грань можливого*, перебування за межею можливого. І. Багряний неодноразово зображує у тексті «межовість» випробувань головного героя, високу напругу його фізичних і моральних сил, уміння зберегти власне «Я».

Помер І. Багряний у 56-річному віці в Німеччині. Крім художньої спадщини, він залишив гостропубліцистичні твори, з яких письменник постає патріотом, невтомним борцем проти тоталітаризму.

Літературні джерела

1. Бендер В. Багряний зблизька. *Березіль*. 2006. № 9.
2. Бондаренко Ю. «Як досягнути «терни» зірки Івана Багряного. *Дивослово*. 2012. № 8.
3. Бондаренко А. Екзистенціальна концептосфера в художньому мово- мисленні роману І. Багряного «Людина біжить над прірвою». *Слово і Час*. 2009. № 10.
4. Волошина Н. Незабутній Іван Багряний. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2008. № 12.
5. Гриневич В. І. Багряний – митець і особистість. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2008. № 5, 6.
6. Качуровський І. Для бою народжений. *Сучасність*. 2006. № 10.
7. Ковалів Ю. Лабіринтами сталінського пекла. Київ, 2007. № 10.
8. Куцевол О. Українська людина над прірвою тоталітарних режимів ХХ століття. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2011. № 11.
9. Привалова С. Образ Марії в українській літературі. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2012. № 5.
10. Саєнко М. Українська література ХХ століття: діапазон голосів і мистецьких відкриттів : монографія. Львів : ЛА «Піраміда», 2016. 868 с.
11. Сітало О. Гуманістична ідея перемоги добра над злом у авантюрно-пригодницькому романі І. Багряного «Тигролови». *Українська література в загальноосвітній школі*. 2010. № 2.

ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Розділ 1

Практичне заняття № 1 (4 год.)

Кларнетизм ранньої лірики П. Тичини. Міфопоетика творів П. Тичини та її джерела

«П. Тичина цілком відповідав тим вимогам, які ставив до поета великий Гете: він музикував і малярствував».

В. Стус

Теоретичні питання

1. Поняття «кларнетизму» у творчості Павла Тичини.
2. Специфіка міфопоетики творів Павла Тичини.

Практичні завдання

1. Прокоментуйте слова В. Стуса. Як він характеризує динаміку художньої свідомості поета у книзі «Феномен доби... » та трагізм його таланту?
2. Прочитання збірки «Сонячні кларнети»:
 - за К. Юнгом, стан рівноваги, гармонії виникає за умови взаємопов'язаності і рівноправності «особистості», «соціуму», «природи». Звернути увагу, у яких співвідношеннях перебувають ці елементи світобудови у збірці «Сонячні кларнети». Яку функцію при цьому виконує ліричний герой? Прослідкуйте його рух до вселенської гармонії на художніх текстах;
 - доведіть чи спростуйте спадкоємність між ніцшеством та «кларнетизмом» (робити посилання на художні тексти);
 - прослідкуйте на творах антично-міфологічні, язичницькі, біблійно-християнські, національні, індивідуально-авторські, модерністські елементи (посилання на художні тексти);
 - подумайте, що нового вносить поет у національну метафорико-міфологічну художню свідомість?
 - охарактеризуйте тематично-стильову цілісність поезій «Закучерявились хмари», «Гаї шумлять», «Арфами, арфами», «Десь надходила весна», «Цвіт у моєму серці», «Не дивися так привітно», «Подивилась ясно», «Там тополі у полі», «Гаптує дівчина», «Ой не крийся природо», дослідіть їх домінантний

мотив. Чим, на вашу думку, він зумовлений?

- Знайдіть у віршах лексичне означення суму, прокоментуйте його, посилаючись на текст. Чим зумовлена його поява?
 - Продовжіть антонімічний ряд:
 - сміх – плач («Арфами, арфами»)
 - любові усміх – я ридаю («О панно Інно»)
 - танцюють звуки – плаче дзвін («Гаптує дівчина»)
 -
 -
 - Доповніть, посилаючись на текст, природний відповідник внутрішнього стану ліричного героя. Наприклад:
 - зажура – зима («Десь надходила весна»)
 - сльози – грози («Не дивися так привітно»)
 - плакав – хмари («З кохання плакав я») тощо.
 - Дослідіть асоціативну метафорику та поетичну градацію вірша «Я сказав тобі лиш слово». Яку роль виконує паралелізм, у яких жанрах УНТ він найчастіше вживається? Подумайте, про що це свідчить? Зверніть увагу на художні паралелі: **людина-природа**.
 - Підготуйте 2-3 поезії за власним вибором до художнього аналізу, вивчіть їх напам'ять. Окресліть образ-символ «Сонячних кларнетів» та «кларнетиз-му» як творчого стилю поета.
3. Ознайомтесь із статтею Томаса Еліота «Музика поезії». Зверніть увагу, як висловлюється про «музику поезії» та її особливості, а також про художній текст як засіб «спілкування однієї людини з іншою».
4. Збірка «Плуг». Якою постає основна метафора творення нового світу в поетичних текстах збірки. Як образ нового світу видозмінюється в подальшому у творах П. Тичини?
5. Ознайомтесь із поезіями зб. «Замість сонетів і октав». Проаналізуйте тональність збірки. Чим вона зумовлена? Про що свідчить стан ліричного героя? Віднайдіть поетичні рядки, яких виражений протест проти жорстокості, революційного терору, страхіть громадянської війни.
6. Прокоментуйте присвяту збірки «Вітер з України». Які художні засоби виразняють текст? Чи можна стверджувати її етапність у творчій біографії П. Тичини й подальший поворот до доктрини соцреалістичної естетики?
7. Зверніть увагу на зображення соцреалістичного героя в ліриці 30 – 40-х років (зб. «Чернігів», «Чуття єдиної родини», «Партія веде»).

Чому конструювання нової людини у автора звернене насамперед до образу жінки? (Звернути увагу на образ Олесі Кулик «Пісня трактористки»). Прокоментуйте опозицію у поезії П. Тичини періоду 30-х років:

- герой – ворог
- добре – зле
- нове – старе
- радянське – вороже
- Країна радянська – Європа

8. Поясніть причини «мілітарності» лексики цього періоду, чи вплинуло це на ритмомелодику творів? Наведіть приклади. Проаналізуйте кілька поезій за власним вибором.

Методичне забезпечення

Збірки П. Тичини «Сонячні кларнети», «Плуг», «Вітер з України», «Замість сонетів і октав».

Аудіодиск із записами поезій П. Тичини.

Література

1. Астаф'єв О. Міфопоетика П. Тичини. *Слово і Час*. 2003. № 9.
2. Безхутрий Ю. Митець і влада. *Слово і Час*. 2003. № 5.
3. Бондар Е. До філософських джерел образу «сонячних кларнетів». *Слово і Час*. 1995. № 4.
4. Еліот Т. Музика поезії. *Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / за ред. М. Зубрицької. Львів : Літопис, 2001.
5. Нестеренко П. Медальйон на книжкових оправах ювілейних видань. *Слово і Час*. 2017. № 9. С. 62-68.
6. Сенчишин О. Розвиток зла у «Сонячних кларнетах». *Педагогічна думка*. 2007. № 11.
7. Сорокіна Н. Павло Тичина. Кларнетичний символізм. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2006. № 16.
8. Сулима М. Павло Тичина і поети-модерністи. *Слово і Час*. 2008. № 4.
9. Скорина Л. Присвята як маркер між текстових зв'язків (на матеріалі українських письменників 1920-х років. *Слово і Час*. 2017. № 6. С. 90-98.
10. Фока М. Функціонування кольору в поетичних текстах П.Тичини. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2009. № 6.
11. Харкун В. Поема «Похорон друга» крізь призму тоталітарності естетики. *Дивослово*. 2009. № 6.

Практичне заняття № 2 (4 год.)

Тема: Зображення трагедії покоління, руйнування ідеалів у прозі М. Хвильового. Екзистенційна проблематика творів

Теоретичні питання

1. «Не визволимся політично, поки не визволимся духовно» М. Хвильовий. Вдумайтеся у слова М. Хвильового, аргументовано висловіть думку, чи перегукуються вони пафосом і змістом з думками Д. Донцова про російську літературу, російську духовну експансію (Див.: Донцов Д. Росія чи Європа *Росія чи Європа та інші есе*. Київ, 1992).
2. Як відомо, німецький філософ О. Шпенглер у праці «Занепад Європи» писав про «циклічний розвиток світових культур», «неповторну своєрідність» національних культур, специфічний «західноєвропейський культурний тип», що переживає занепад. Ознайомтесь із листами М. Хвильового до М. Зерова (Див.: М. Хвильовий. Листи до М. Зерова. Твори : у 2 т. Київ : Дніпро. Т. 2. С. 840-881).
 - Чи співзвучні у цьому контексті думки німецького філософа і Миколи Хвильового?
 - Чи проглядається в листах ідея месіанізму українського письменства у світовому літературному просторі (посилання на тексти)?
 - Пригадайте, в Європі на поч. 20-х років ХХ століття в художній свідомості активно розвивалися авангардні тенденції, зверніть увагу, як їх сприйняв М. Хвильовий? Як про це висловився? Проаналізуйте. (Див.: Листи до М. Зерова; працю О. Шпенглера «Занепад Європи»).

Практичні завдання

1. Уважно прочитайте есе «Камо грядеши», занотуйте обґрунтування автором «романтики вітаїзму». Зверніть увагу, з чим пов'язує він «нове пролетарське мистецтво», а також «міфологізування природи», «бойовий ідеалізм».
2. Художній аналіз новели «Я (Романтика)». Уважно вчитайтесь в текст, підготуйтеся до детального художнього аналізу. Звернути увагу при цьому, що в психологічній новелі основне навантаження лягає не на сюжет, а на свідомі та несвідомі порухи душі персонажа, а також на такі моменти:

- поетика назви твору;
 - причина нав'язливої думки безіменного чекіста, етапи її трансформації у страшну реальність.
 - Зіставити образ чекіста з образом Родіона Раскольнікова з роману «Злочин і кара» Ф.Достоевського.
 - Проаналізувати за текстом початок роздвоєння душі чекіста (звернути увагу на цитату: «Мислі різали мій мозок. Що я мушу робити? Невже я, солдат революції, схиблю в цей відповідальний момент? Невже я покину чати й ганебно зраджу комуну?»). Поясніть вираз «особистий Мефістофель».
 - Звернути увагу на сакральний рівень убивства матері чекістом;
 - бій годинника: яку символічну функцію він виконує?
 - Прокоментуйте, посилаючись на текст, епізоди, де показана гра персонажів у всемогутність, вищість. Чи співзвучно це з картиною Айвазовського «Наполеон на острові св. Єлени»?
 - Окресліть кольорову та звукову гаму у творі. Доведіть, що вона передає напружену атмосферу та посилює трагедійність;
 - проаналізуйте різні типи революціонерів. У яких образах твору вони втілюються? Як до них ставиться автор?
3. Художній аналіз етюду «Кіт у чоботях». Зверніть увагу на функціонування алюзії в самій назві твору. Чи виконує назва роль лише маркування, чи тяжіє автор до демонстративної міжтекстовості? (Дет. про це чит.: Барт Р. Текстуальний аналіз «Вальдемара» Е. По. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. М. Зубрицької. Львів : Літопис, 2001. С. 501).
4. Лірико-романтичний характер зображення головного героя твору. Подумайте, що об'єднує казкового Кота у чоботях і Гапку (товариша Жучка) (Зверніть увагу на жанр творів). Чи тільки гарний капелюх і чоботи?
- Чи можна сховати справжню власну суть людини, змінивши зовнішній вигляд?
5. Екзистенційна проблематика роману «Вальдшнепи»:
- за спостереженням Є.Маланюка, цей твір є політичним трактатом і творчою невдачею автора «з строгого літературного погляду», порівняно з творами В. Вульф, Дж. Джойса, М. Пруста. Доведіть, що це зразок експериментального роману, базованого на синтезі різних жанрів. Підготуйте художній аналіз твору.

Методичне забезпечення

Збірка «Сині етюди», вибрані твори М. Хвильового, роман «Вальдшнепи».

Література

1. Васьків М. «Вальдшнепи» М. Хвильового як фрагмент завершального роману. *Слово і Час*. 2009. № 5.
2. Ковалів Ю. Деміфізація світу як тексту у прозі М. Хвильового. *Дивослово*. 2006. № 6.
3. Свербілова Т. Російська культура як «інший» у спадщині М. Хвильового. *Слово і Час*. 2010. № 1.
4. Смаїлова М. Модель проектного аналізу роману М. Хвильового «Вальдшнепи». *Українська література в загальноосвітній школі*. 2005. № 4.
5. Сіробаба М. Лірика М. Хвильового: злам автохтонної свідомості. *Слово і Час*. 2016. № 10. С. 44-52.
6. Тимків Н. Позиція автора в новелі «Я (Романтика)» та в повісті «Сентиментальна історія» М. Хвильового. *Дивослово*. 2005. № 4.
7. Ткаченко А. Парад спромог інтерпретації (Безхутрий Ю. Хвильовий: проблема інтерпретації). *Слово і Час*. 2004. № 2.
8. Ткаченко Л. Теологія знання. Художньо-інтерпретаційні моделі в українській прозі XIX – поч. XXI ст. : монографія. Київ : Вид-во «Книга», 2015. 280 с.
9. Юрченко В. Бінаризм творчого мислення М. Хвильового (лінія анарх – Карно у повісті «Санаторійна зона»). *Дивослово*. 2006. № 1.

Практичне заняття № 3 (2 год.)

Євген Плужник. Філософічність поетичних текстів

Теоретичні питання

1. Історична ситуація 1920-років як ситуація вибору (естетичного, світоглядного, громадянського, екзистенціального).
2. Внутрішньо художній герметизм, «втеча в себе» Є. Плужника як протидія «чужому світові».
3. Поезія Є. Плужника як художнє пізнання істини, віднайдення «світу, в якому ми б не страждали» (Ф. Ніцше).

Практичні завдання

1. Дослідіть образ серця у збірці Є. Плужника «Дні». Чому у творах він тісно пов'язаний з мотивом болю? Наведіть приклади з художніх текстів, де образ серця є провідним. Чи виступає він органом найвищого духовного значення? Подумайте, чи співзвучна інтерпретація образу серця в поезіях Є. Плужника з філософією Юркевича, біблійним ученням?

2. Прокоментуйте епіграф, узятий автором до збірки «Дні». Про що він свідчить? Підготуйте до художнього аналізу кілька поезій із збірки, 2-3 вивчити напам'ять.
3. Підготуйте детальний художній аналіз поеми «Галілей». Зверніть увагу на:
 - характеристику автором епохи. Чи співзвучний Плужник з Тичиною «сонянокларнетних» часів?
 - Пророкування майбутнього. Чи носить воно біблійний характер? Доведіть, посилаючись на текст. Що вдалося передбачити автору?
 - З ким себе асоціює Є. Плужник? Який для цього знаходить вагомий аргумент? Чи є ліричний герой Плужникового твору «муравлем революції» як у новелах М. Хвильового?
 - Що надає твору оптимістичного пафосу? Зіставте його з «романтикою вітаїзму» М. Хвильового.
 - Обміркуйте, чому твір має таку назву, адже про Галілея є лише одна згадка? Як опальна істина Галілея переходить на життя суспільства часів НЕПу?
 - Чи є останнім аргументом у авторській полемізації фінал поеми?

Гей! Герої! Каліки! Службовці!

Торговці! Поетики!

А живіть собі, як вам бажається!

Все-таки обертається.

Література

1. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. Київ : Либідь, 1997.
2. Розстріляне відродження : Антологія 1917-1933 : Поезія – проза – драма – есей / упорядкув., передм., післямова Ю. Лавріненка. Київ : Смолоскип, 2002. 984 с.
3. Працьовитий В. Національно-культурна ідентичність української літератури. *Дивослово*. 2019. № 4. С. 26-30.
4. Садівська В. «Побачити» силу словесного образу творення. *Урок української*. 2007. № 9-10.
5. Скорина Л. Присвята як маркер між текстових зв'язків (на матеріалі українських письменників 1920-х років. *Слово і Час*. 2017. № 6. С. 90-98.
6. Токмань Г. Євген Плужник (1898-1936). *Дивослово*. 2009. № 12.
7. Штейнбук Ф. Епатажна онтологія в літературних текстах. *Слово і Час*. 2015. № 5. С. 36-42.

Практичне заняття № 4 (4 год.)

«Неокласики», їх своєрідність у літературному процесі

Теоретичні питання

1. Охарактеризуйте естетично-філософську доктрину неокласицизму. Що стало основою формування поетичного стилю «неокласиків»? Доведіть, що в художньо-естетичній парадигмі «неокласиків» активну роль відіграла концепція софійності. Які з ідей Сократа, Платона, Аристотеля стали близькими митцям?
2. Обґрунтуйте думку про те, що «неокласики» продовжували традиції Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки. У чому це найбільше проявилось?
4. Поєднання у творчості поетів традицій класики та модерних пошуків.

Практичні завдання

1. Подумайте, у чому полягала суголосність неокласичного світовідчуття з філософією Г. Сковороди? Чому цей філософ, письменник в поетичній рецепції «неокласиків» постає частиною Всесвіту? Пригадайте сонет Ю. Клена «Сковорода», зверніть увагу на рядки:

Іти у сніг і вітер, в дощ і хугу
І мудрості розвести тугу.
Бо, може, це наш вічний заповіт.
Оце мандрівки дальні і безкраї,
І, може, іншого шляху немає,
Щоб з хаосу душі створити світ!

Чи співзвучні ці рядки з головним мотивом 12-ої пісні зб. «Сад божественних пісень» Г. Сковороди? Доведіть, посилаючись на текст.

2. Ознайомтесь із поезією неокласиків, дослідіть образи, розкрийте символіку. Зверніть увагу, що в поезії Зерова «Lucrosa» («Александрійський вірш») автор порівнює побратимів по творчості із «захожими різьбярками далекої Еллади», які «в душі плекали сон її».

Ознайомтесь із поезією М. Зерова «Аристарх». Чи можна її уважати алюзією на тогочасну дійсність? Зверніть увагу на рядки:

Плели там для владик вінки нікчемних од,
Де мудрий Аристарх, філософ і естет
Для нових поколінь, на глум зухвалих мод
Заглиблювався в текст Гомерових рапсодій».

3. Підготуйте огляд творчості одного з неокласиків.

4. Пригадайте тезу М. Йогансена: «...аби збудувати новий світ – слід зруйнувати старий». Чи позначилась вона на композиції його пригодницького роману «Пригоди Мак-Лейстона, Гаррі Руперта та інших»? Чи співзвучна вона з панфутуристичними гаслами ліквідації мистецтва? Охарактеризуйте сюжетну основу роману. Зверніть увагу, як вона побудована автором. Чи можна охарактеризувати події, зображені у творі, як історію родини Лейстонів?

Методичне забезпечення

Аудіозапис поезій М.Зерова

Література

1. Башманівський В. Естетична програма духовного оновлення нації в інтеграції М. Зерова. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2004. № 3.
2. Бондаренко Л. «Ми самотою йдемо по хвилі білогривій...» (До вивчення творчості українських неокласиків у європейському літературному контексті). *Українська література в загальноосвітній школі*. 2000. № 1.
3. Горелова С. Шекспірівські образи у творчій рецепції неокласиків і акмеїстів. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2011. № 10.
4. Гречанюк С. У гроні п'ятірним – перший. *Урок української*. 2003. № 3.
5. Демська Л. Неокласичний дискурс початку ХХ століття : еволюція класичної традиції. *Слово і Час*. 2017. № 6. С. 90-98.
6. Корчева Л. Поезія київських неокласиків. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2007. № 22-23.
7. Котенко Н. Рецепція формалістичних ідей у колі київських неокласиків. *Слово і Час*. 2006. № 11.
8. Мовчан Р. Ранній український модернізм крізь погляд Миколи Зерова. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2005. № 7-8.
9. Наєнко М. Микола Зеров і питання неокласицизму. *Слово і Час*. 2008. № 11.
10. Родіонова І. Митець і антиномія «свобода-неволя» у поезії М. Драй-Хмари. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2007. № 2.
11. Родіонова І. Місто в поезії Драй-Хмари як інваріант неокласичної людини світу. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2008. № 7-8.
12. Черіпко С. Дуалізм естетики поезій М. Драй-Хмари. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2007. № 5.
13. Яворська Л. Пам'ятати про ті страшні часи : «Соловецькі в'язні з України. Микола Зеров». *Українська мова й література в сучасній школі*. 2012. № 1.

Додаткові завдання:

Завдання: Вдумливо прочитайте поезію М. Драй-Хмари «Хрусткий на серці стигне лід», «І хтось у серці радість множить», подумайте, як модифікації образу серця представлено в цих творах. Чи співзвучні вони з «філософією серця» Г. Сковороди та його гуманістичною ідеєю «блаженності щастя»?

Завдання: Підготувати усне повідомлення «Теми і форми античності як естетичний еталон неокласиків».

Практичне заняття № 5 (2 год.).
«Осмислення національної трагедії у творах Г. Косинки»

Теоретичні питання

1. Творчість Г. Косинки у контексті української літератури 20-х-30-х років ХХ ст. Членство митця в елітних київських угрупованнях 20-х років («Гроно», «Аспис», «Ланка», «Марс»).
2. Від імпресіоністично-романтичної стилістики до реалістичної.
3. Настроєність зб. «На золотих богів» (1922) та її зумовленість. Архетипність художнього мислення, схильність до драматичного світосприймання.

Практичні завдання

1. Підготувати до детального художнього аналізу 3-4 новели Г. Косинки. Розкрити, в яких іпостасях постає селянин у його творах. Прослідкувати, чи спостерігається у творах ідеологічна присутність автора.
2. Підготуйте детальний художній аналіз новели «Політика». Зверніть увагу, як у творі передано екзистенційну опозицію життя – смерть. Чи диктує це однозначне прочитання тексту?

Література

1. Буркалин Н. Порівняння як один із прийомів вивчення творчості Г. Косинки: За новою програмою. *Українська мова і література в школі*. 2007. № 3.
2. Нестеренко П. Медальйон на книжкових оправах ювілейних видань. *Слово і Час*. 2017. № 9. С. 62-68.
3. Мовчан Р. Г. Косинка: зблизька і на відстані. *Дивослово*. 2005. № 10.
4. Мороз-Стрілець Т. Голос пам'яті : Спогади. Київ, 1989.
5. Плужник Г. Остання зустріч з Косинкою. *Дивослово*. 2008. № 5.
6. Саєнко М. Українська література ХХ століття: діапазон голосів і мистецьких відкриттів : монографія. Львів : ЛА «Піраміда», 2016. 868 с.
7. Ткаченко Л. Теологія знання. Художньо-інтерпретаційні моделі в українській прозі ХІХ – поч. ХХІ ст. : монографія. Київ : Вид-во «Книга», 2015. 280 с.

Завдання: Пригадайте з теорії літератури, як неокласики ставились до такого напрямку літературознавства, як *формалізм*. Який підхід до аналізу художніх текстів обрали «неокласики»? Що стало основою формування їх поетичного стилю?

Розділ 3.

Практичне заняття № 6 (6 год.).

В. Підмогильний: тематичне розмаїття творчості, психологізм та екзистенційність

Теоретичні питання

1. Вплив європейської художньої класики (А. Франса, Г. Флобера, Г. де Мопассана) та філософії (А. Шопенгауера, О. Шпенглера, Ф. Ніцше, З. Фрейда) на В. Підмогильного.
2. Тематичне розмаїття, психологізм та філософічність малої прози: «Старець», «В епідемічному бараці», «Повстанці», «Син», «Історія пані Івги». Як відомо, екзистенціалісти дотримувались думки: «Буття – це ніщо!». Чи поділяє її Сергій Донченко з оповідання «Військовий літун»?

Практичні завдання

1. Зробити художній аналіз оповідання «Старець». Чи можна означити життя Тимоша «буття для смерті»? Як по-філософськи автор розкриває роль випадку та обставин у житті окремо взятої людини?
2. Розглянути світовий мотив підкорення людиною міста у романі «Місто». Дослідити світоглядну та психологічну еволюцію характеру Степана Радченка.
3. Проблема раціонального та ірраціонального в романі.
4. Доля національного відродження у романі «Невеличка драма». Урбаністичні уявлення митця в контексті шпенглерівської філософії.

Література

1. Деркач Л. Трансформація подорожі міфологічного героя у структурі наративної людини «Міста» В. Підмогильного. *Слово і Час*. 2007. № 4.
2. Ковальчук О. «Мистецтво жити» як альтернатива стратегіями буття: «Невеличка драма» В. Підмогильного. *Дивослово*. 2004. № 2.
3. Котик І. Ірраціональне і раціональне в характерах героїв В. Підмогильного. *Слово і Час*. 2003. № 5.
4. Лілік О. «Історія української душі»: Вивчення роману В. Підмогильного «Місто» в руслі екзистенціальної парадигми. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2007. № 3.
5. Міхно О. Організація дослідницької діяльності учнів під час вивчення життєвого і творчого шляху В. Підмогильного. *Українська мова і література в школі*. 2008. № 2.
6. Мовчан Р. Особливості осмислення українського модернізму 20-х років ХХ ст.. *Дивослово*. 2010. № 4.

7. Резніченко Ю. Поняття нарративна модель у сучасній українській літературі. *Дивослово*. 2020. № 1. С. 34-40.
8. Рибалко Ю. Психоаналітичні паралелі в творчості В. Підмогильного та В. Домонтовича на прикладі «Повісті без назви» і «Доктора Серафікуса». *Слово і Час*. 2002. № 10.
9. Слюсар А. Знавець роману В. Підмогильного «Місто». *Дивослово*. 2009. № 12.
10. Скорина Л. Специфіка аналізу епічного твору на прикладі оповідання В. Підмогильного «Ваня». *Дивослово*. 2017. № 5. С. 45-51.
11. Тимків М. Інтелектуальні моральні засади життя Степана Радченка: Образ головного героя роману В. Підмогильного «Місто» з точки зору авторської позиції. *Дивослово*. 2005. № 10.

Практичне заняття № 7 (6 год.)

М. Куліш: проблематика творів, образи, політичний резонанс

Теоретичні питання

1. Український театр та драматургія 20-х – середини 30-х років, проблеми національного саморозвитку. Функціонування жанру агітп'єси в українській драматургії 20-х років. М.Куліш: проблематика творів, образи, політичний резонанс («97», «Прощай, село», «Народний Малахій», «Мина Мазайло», «Патетична соната»). Новаторське звучання творів.
2. Творчі пошуки та успішна співпраця М. Куліша з Л. Курбасем. Успішний дебют («97»).
3. Зображення хворобливих явищ соціалістичної дійсності у трагікомедії «Народний Малахій». Національне та загальнолюдське у творі.
4. Театральна історія «Патетичної сонати», глибинність художнього підтексту.

Практичні завдання

1. **«Мина Мазайло»:** культурно-соціальний та родинний аспекти твору.
Звернути увагу на:
 - імена дійових осіб (Мина Мазайло і Мокій; Рина і Уля; тьотя Мотя і дядько Тарас). Чи можна їх назвати духовними антитезами? Чому?
 - Концептуальну та композиційну роль інтимних перипетій у п'єсі;
 - віднайти епізоди, що утворюють сюжетне поле та емоційну напругу в комедії; прокоментувати їх;
 - розкрити, як синтезуються комізм і романтичний ліризм в образі Мокія;

➤ Чим він зумовлений драматизм конфліктності твору?

2. «Хто холодніші, трупи чи ми? – Не знаємо, не відчуваємо. Любов ! Де ти, любове, поділась у світі ? Чи гостя ти Великодня, чи просто мрія...»: ідея трагедійності домінування класових інтересів у трагедії **«Патетична соната»**:

I. Подумайте, чи можна стверджувати, що п'еса відтворює не тільки трагічні події громадянської війни на Україні, а й трагедію національної еліти?

Детальну увагу зверніть на образи-символи у творі, їх роль; зокрема:

➤ **Символіку хронотопу** (місце і час). Подумайте, чи сприяють вони метафоричності сприйняття конфлікту.

➤ **Символіку Великодня**. Які помисли і сподівання у Ступай-Ступаненка, Марини, Зіньки, Насті та ін. пов'язані з цим святом? Чим це зумовлено ?

➤ **Символіку імені**. Яким іменам, прізвищам у творі автор надає символічного значення ? (Зверніть увагу на суфікс **к** у імені **Ілько**, прізвище **Гамар** та ін.).

➤ **Символіку прапорів**. Чи допомагає Вам часта зміна прапорів у творі відчути калейдоскопічність політичних подій, хитання в душі Ілька ?

➤ **Образ-символ коней**. Пригадайте, яку функцію він виконує в міфології та усній народній творчості. Посилаючись на текст, прокоментуйте, як цей образ постає в уяві дійових осіб. Обґрунтуйте, з чим це пов'язано.

➤ **Самостійно** виділіть з тексту символіку, пов'язану зі смертю, втратою гуманістичних ідеалів. Прокоментуйте. Чи свідчить вона про прозорливість автора?

II. Зверніть увагу на мелодії, їх символіку, прокоментуйте, посилаючись на текст («*Патетична соната*», *дзвін курантів*, *«водяний годинник»* у сирому підвалі).

III. Заповніть іменами персонажів п'еси місце дії:

напівгорище:

другий поверх (престижний):

перший поверх:

підвальне приміщення.....

Подумайте, що в цьому символічного?

3. Розкрийте мотив месіанства у творі «Народний Малахій». Подумайте, чи можна стверджувати, що проблему нової людини автор розглядає у пародійному аспекті?

Підготуйте усне повідомлення «Роль концепту гри у створенні образу українського неопророка».

4. Прослідкуйте, посилаючись на текст, фантазмагоричну зміну соціального статусу Малахія Стаканчика. Що спричинило його конфлікти з оточенням?
5. Розкрийте символізм «бездомності» у п'єсі. Як ідея «бездомності» реалізується в образі Малахія Стаканчика та Агапії? Чим ці персонажі кардинально відрізняються між собою?
6. Охарактеризуйте, посилаючись на текст, особливості Малахієвого вчення про реформу людини. У чому його шкідливість? Прокоментуйте відповідь уривками з твору.
7. Порівняйте персонажів трагікомедії з героями роману Ж.-П. Сартра «Мур». Що в об'єднує ці тексти?

Методичне забезпечення

Аудіозапис «Патетичної сонати» Л. Бетховена.

Література

1. Баракова Т. М. Куліш «Мина Мазайло». Проблеми українізації. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2004. № 30.
2. Голобородько Я. Художньо-інтекстуальна аура М. Куліша. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2003. № 1.
3. Жила С. Аналіз п'єси М. Куліша «Мина Мазайло». *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2006. № 9.
4. Жила С. Особливості вивчення п'єси М. Куліша «Маклена Граса». *Українська література в загальноосвітній школі*. 2001. № 5.
5. Косач Ю. Слово про Миколу Куліша. *Слово і Час*. 2009. № 12.
6. Матюшенко А. У тіні Куліша: риси експресіонізму в українській драматургії 1920-х рр. *Слово і Час*. 2008. № 12.
7. Саврій С. М. Куліш. Сатирична комедія «Мина Мазайло». *Дивослово*. 2019. № 11. С. 26-30.
8. Стех М. Микола Куліш і чорт: демонічні підтексти ранніх комедій драматурга. *Слово і Час*. 2009. № 5.
9. Шаповал М. Посушливі обрії життя і творчості М. Куліша. *Українська мова і література*. 2009. № 12.
10. Штейнбук Ф. Епатажна онтологія в літературних текстах. *Слово і Час*. 2015. № 5. С. 36-42.

Практичне заняття № 8 (4 год.)

Міфосвіт поезії Б.-І. Антонича

Теоретичні питання

1. Традиції У. Уйтмена, Р.-М. Рільке у поетичному доробку Б. - І. Антонича. Асоціативний зв'язок його лірики з народною творчістю (зб. «Привітання життя», «Три перстені»).
2. Синкретизм української прадавньої культури з модерними тенденціями 30-х років ХХ ст. у структурі поетичних текстів Б.-І. Антонича.

Практичні завдання

1. Прослідкуйте домінуючі архетипи в поезії Б.-І. Антонича: архетип Дерева життя, архетип Тіні, архетип Персони (вірші «Ідеал», «Алхімія», «Балада про тінь капітана» зб. «Привітання життя»), архетип Самотності, Великої Матері (зб. «Велика гармонія»). Розкрийте їхнє походження.
2. Прокоментуйте духовне прозріння ліричного героя в поезії «Підсвідомість». Поясніть притчеву суть образів: «Цей цар – це я, палац – душа моя / бунт – сон, раби – мої померлі мрії».
3. Віднайдіть солярну тематику в поезіях Б. - І. Антонича. Прокоментуйте образ кола, як символу сонця, його магічне значення. Чи асоціюється воно з символом вічності? Чи попадає під цей контекст назва збірки «Три перстені»?
4. Підготувати художній аналіз 2-3 поезій Б. - І. Антонича, вивчити їх напам'ять (за вибором).

Методичне забезпечення

Поетичні збірки Б. - І. Антонича, Р.- М. Рільке, У. Уйтмена.

Література

1. Біловус Н. «З усіх людей найбільше я щасливий»: До 100-річчя від дня народження. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2009. № 10.
2. Даниленко І. Молитва в ліриці Б.-І. Антонича. *Слово і Час*. 2008. № 8.
3. Зінкевич Л. Урок-майстерня за творчістю Б.-І. Антонича. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2009. № 10.
4. Льницький М. «Концерт» Б.-І. Антонича: виміри музичної структури поетичного тексту. *Слово і Час*. 2008. № 9.

5. Ільницький М. Літературознавчі погляди Б.-І. Антонича. *Слово і Час*. 2006. № 12.
6. Ільницький М. Образ нічного неба: архетип місяця у поезії Б.-І. Антонича та Ф. Г. Лорки. *Урок української*. 2005. № 7-8.
7. Логвиненко Н. Український образ світу в творчості Б.-І. Антонича. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2008. № 3, 4.
8. Пономаренко О. Астральна символіка в поезії Б.-І. Антонича (децентралізовані образи світил). *Слово і Час*. 2004. № 5. С. 30-37.
9. Пономаренко О. Образ Сонця в поезії Б.-І. Антонича і Т. Шевченка (взаємоперетікання язичницьких мотивів). *Українська мова і література в школі*. 2004. № 2.
10. Салига Т. Б.-І. Антонич. *Слово і Час*. 2009. № 2.

Розділ 3

Практичне заняття № 9 (4 год)

Євген Маланюк

Завжди напружено,
бо завжди – проти течій...
Так – навпростець –
Де спалює мета...

Є. Маланюк

Теоретичні питання

1. Прокоментуйте, посилаючись на найважливіші етапи життєвого шляху поета, ці рядки. Зверніть увагу на те, кому з родини та оточення завдячував поет основами національного світогляду та духовністю.
2. Розкрийте оригінальність символіки та образності історіософської концепції поета. Прослідкуйте, посилаючись на текст, образ Еллади. Чим, на ваш погляд, можна пояснити контрастне ставлення до неї автора.

Практичні завдання

1. Дослідіть тему державності України у творчості Є. Маланюка. Який зміст вкладає автор у вирази «візантійська мідь», «Еллада», «варязька сталь», «Еллада степова». Пригадайте нормандську теорію про виняткову роль варягів у створенні Київської державності.
2. «Празька школа»: історіософічність поетів-«пражан», висока культура поетичного письма, сукупність мотивів, розвинених Є. Маланюком, О. Ольжи-чем, Ю. Кленом, Н. Лівицькою-Холодною та ін. Розкрийте

ідею «трагічного оптимізму». Аристократизм духу поетів «Празької школи». Огляд творчості.

3. Ознайомтесь із працею Є. Маланюка «Нариси з історії нашої культури». Які етапи формування української національної самосвідомості виділяє автор? Поясніть вислови: «Комплекс Еллади», «Ніч бездержавності», «Національна недокровність Гоголя», «геокультура України». Чим вони зумовлені? Чи дає пояснення їхньому походженні автор?

Література

1. Василюшин І. Життя – смерть – безсмертя: екзистенціальний дискурс у філософській ліриці Є. Маланюка. *Слово і Час*. 2007. № 11.
2. Вовканець Н. Євген Маланюк – поет своєї епохи. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2007. № 11.
3. Іванишин П. Національний спосіб розуміння в поезії Т. Шевченка, Є. Маланюка, Л. Костенко : монографія. Київ : Академвидав, 2008. 391 с.
4. Луцій С. Традиції «розстріляного відродження» в художній та літературознавчій практиці діаспори. *Слово і Час*. 2017. № 9. С. 52-61.
5. Маланюк Є. Книга спостережень. Київ : Атіка, 1995. 236 с.
6. Салига Т. «Поезія і ніж» та образи – на шаблі...». *Сучасність*. 2006. № 1.
7. Хворостяний І. Євген Маланюк. *Дніпро*. 2009. № 3.
8. Циховська Е. Катастрофічні мотиви у творчості Є. Маланюка і Ю. Лободовського. *Слово і Час*. 2008. № 2.
9. Циховська Е. Поезія Є. Маланюка і Польща: компаративні аспекти. *Слово і Час*. 2008. № 2.
10. Циховська Е. Творчість Є. Маланюка як модель між культурної художньої комунікації. *Слово і Час*. 2007. № 4.
11. Шевцова Л. «Завжди один, бо завжди проти течії...». *Дивослово*. 2008. № 9.

Додаткові завдання

Завдання: Ознайомтесь із статтями Є. Маланюка про Т. Шевченка («Ранній Шевченко», «Три літа», «До справжнього Шевченка»). Прокоментуйте слова Є. Маланюка: «Генія трудно убити в стисло окреслені рамки. Геній прямує до найповнішого розкриття своєї особистості, до створення власного «космосу».

Ознайомтесь із статтею «До справжнього Шевченка». Яку оцінку творчості Кобзаря дає поет, прокоментуйте назву статті, зіставте її з назвою книги сучасного дослідника В. Пахаренка «Незбагнений апостол» (Черкаси, 2000). Розкрийте підтекст обох заголовків.

Завдання: У статті «В Кулішеву річницю». Маланюк розглядає культурництво нашого земляка. До якого висновку він приходить, чому називає образно П. Куліша «першим (в добі Відродження) напруженням національного інтелекту?» У чому вбачає трагічний результат його діяльності?

Завдання: Віднайдіть, у яких поезіях Є. Маланюка простежується його спорідненість із П. Кулішем? Поясніть, чому ця видатна творча постать притягувала до себе М. Хвильового, Є. Маланюка? Що в цьому є символічним?

Завдання: Вивчити напам'ять сонет «Куліш». Зверніть увагу, чи митцю імпонує моральний та культурний максималізм П. Куліша? Як він наголошує про глибину та проникливість його думок?

Практичне заняття № 10 (2 год.).

Прозова творчість Т. Осьмачки

Теоретичне питання

1. Незламність духу митця-громадянина, його безкомпромісна боротьба з тоталітарним режимом.
2. Шевченківські мотиви, інтонації у поетичному доробку Т. Осьмачки, їх зумовленість.
3. Автобіографічна поема «Поет». Чому її вважають вершинним твором у поетичній спадщині Т. Осьмачки? Подумайте, чи підсилює автобіографічне начало у прозі письменника достовірність і переконливість зображуваних подій?

Практичні завдання

1. Підготуйте за власним вибором для художнього аналізу 2-3 твори Т. Осьмачки-прозаїка. Обґрунтуйте свій вибір, продемонструйте оригінальність творчої манери письменника, засоби експресивної вражальності («Старший боярин», «План до двору», «Ротонда душолюбців» та ін.).
2. Уважно ознайомтесь із текстом роману «Волинь». Визначте головну проблематику твору. Проаналізуйте образ Матвія Довбенка. Подумайте, чи є дискусійним зображення автора драматичних подій революції та громадянської війни (посилання на текст обов'язкові).

Література

1. Дзюба Т. Художня трансформація фольклорного матеріалу у повісті «Старший боярин» Тодося Осьмачки. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2006. № 1.

2. Коваленко С. Тодось Осьмачка як знакова постать України. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2008. № 8.
3. Масенко Л. Україна на переломі: національне і соціальне в повісті Т. Осьмачки «Старший боярин». *Урок української*. 2006. № 10.
4. Слабошпицький М. Поет із пекла : Роман-біографія. Київ, 2003. № 6.
5. Слабошпицький М. Шлях через пекло. *Сучасність*. 2003. № 12.
6. Слоновьська О. Митець, якому випали й дороги, й манівці: метафізичні мандри душі Тодося Осьмачки. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2007. № 9-10.
7. Черниш А. Авторська рецепція образу митця у романі-біографії М. Слабошпицького «Поет із пекла (Тодось Осьмачка)». *Українська література в загальноосвітній школі*. 2011. № 1.
8. Яблонська О. На землі і в серці: Художня етнопсихологія Т. Осьмачки в романі «Старший боярин». *Урок української*. 2002. № 1.

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ТЕМА 1 (2 год.) П. Тичина

- 1) Прослідкуйте співзвучність ранніх віршів П.Тичини з гуманістичною філософією Г.Сковороди (зверніть увагу на філософський та естетично-художній рівень).
- 2) Дослідіть аполлонівське та діонісійське начало у творчості П.Тичини.
- 3) Ознайомтесь із поемою «Похорон друга». Звернути увагу, як поєднано у творі особисте й загальнолюдське. Прокоментуйте рефрен.

Література

1. Гуменюк В. Творчість Павла Тичини в контексті мистецьких віянь його доби. *Дивослово*. 2005. № 5.
2. Нойфельд Г. Поет жорстокого віку : до 120-річчя від дня народження Павла Тичини. *Березіль*. 2011. № 1-2.
3. Руденко Г. Рання лірика Павла Тичини. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2011. № 8.
4. Сенчишин О. Розвиток зла у «Сонячних кларнетах» П. Тичини. *Педагогічна думка*. 2007. № 1.
5. Сипливець С. Ідея вселенської гармонії у збірці Павла Тичини «Сонячні кларнети». *Дивослово*. 2007. № 11.
6. Сулима М. Тичина і поети-модерністи. *Слово і Час*. 2008. № 4.
7. Харчук Р. Зміна обличчя: Павло Тичина. *Дивослово*. 2011. № 2.

ТЕМА 2 (2 год.) М. Хвильовий. «Санаторійна зона»

- 1) Прокоментуйте одне із гасел В.Поліщука: «Коли жити – гордо жити!». Як, на вашу думку, воно перегукується з «романтикою вітаїзму»?
- 2) Текстуально ознайомтесь із повістю «Санаторійна зона», зверніть увагу на симптоматичні соціально-моральні хвороби мешканців зони. Подумайте, чим вони зумовлені? Виділіть проблематику твору.
- 3) Прочитайте «Сентиментальну історію». Виділіть проблематику твору, окресліть головний конфлікт.

Література

1. Тимків Н. Позиція автора в новелі «Я (Романтика)» та в повісті «Сентиментальна історія» М. Хвильового. *Дивослово*. 2005. № 4.
2. Ткаченко А. Парад спромог інтерпретації (Безхутрий Ю. Хвильовий : проблема інтерпретації. *Слово і Час*. 2004. № 2.
3. Цюп'як І. Екзистенція смерті як вимір буття в прозі М. Хвильового. *Слово і Час*. 2001. № 3.
4. Юрченко В. Бінаризм творчого мислення М. Хвильового (лінія анарх – Карно у повісті «Санаторійна зона»). *Дивослово*. 2006. № 1.

ТЕМА 3 (4 год.) Поетичне експериментаторство М. Семенка

- 1) Підготуйте усне повідомлення, «Український футуризм: пошуки нової естетики».
- 2) Ознайомтесь з поетичним доробком М. Семенка. Проаналізуйте поезію «Автопортрет». Як фіксується у творі динамічність форми, створюється образ «перевернутого світу»?
- 3) Зверніть увагу на поезії «В степу», «Місто». Як у них автор трансформує художню мову як структуру?

Література

1. Гончар І. Поетична трикстеріада М. Семенка. *Слово і Час*. 2005. № 8.
2. Лисенко Н. Музика серця М. Семенка. *Українська мова та література*. 2007. № 37-39.
3. Сулима М. Михайло Семенко й Олександр Олесь. *Слово і Час*. 2009. № 1.
4. Сулима М. «Понеділок-Вівторок» – «Чорний квадрат» М. Семенка. *Слово і Час*. 2017. № 4. С. 24-29.
5. Терещенко В. Про міфи колишні сьогочасні. *Українська мова та література*. 2006. № 11.
6. Хворостяний І. Михайль Семенко – «останній поет». *Дніпро*. 2009. № 4.

ТЕМА 4 (4 год.) Осмислення національної трагедії у творах Г. Косинки

- 1) Текстуально ознайомтесь з новелами «Місячний сміх», «На буряки», «На золотих богів», «Постріл», «В житах», «Мати», «Циркуль», «Фавст». Подумайте, що споріднює ці твори?
- 2) Підготуйте усне повідомлення «Вічний» образ Фауста Гете та його новітня модифікація Григорієм Косинкою».
- 3) Зіставте тематику новел Г. Косинки з творами М. Івченка та Г. Михайличенка.

Література

1. Бойко Ю. Григорій Косинка. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2004. № 2.
2. Буркалець Н. Порівняння як один із прийомів вивчення творчості Г. Косинки. *Українська мова і література в школі*. 2007. № 3.
3. Мовчан Р. Григорій Косинка: зблизька і на відстані. *Дивослово*. 2005. № 10.

**ТЕМА 5 (4 год.) Особливості авторського самовираження в поезіях
О. Влизька, М. Йогансена, В. Свідзинського**

- 1) Дослідіть мотиви лірики поетів, простежте звукові метафори у поезії М. Йогансена, пошуки нових форм віршування. Подумайте, як авангардизм позначився на естетичній свідомості О. Влизька.
- 2) Проаналізуйте творчу манеру В. Свідзинського. Зверніть увагу на філософізм та народну міфопоетику, відсутність громадянських мотивів. Чому пролетарська критика не сприйняла його творчості ?

Література

1. Влизько О. Поезії. *Вітчизна*. 2003. № 5-6.
2. Григоруk Ю. Ніщо не вмирає. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2009. № 6.
3. Ковалів Ю. Влизько. *Дивослово*. 2008. № 3.
4. Поліщук Я. Молодість Беняміна. Березіль. 2009.
5. Саенко М. Українська література ХХ століття: діапазон голосів і мистецьких відкриттів : монографія. Львів : ЛА «Піраміда», 2016. 868 с.

ТЕМА 6 (4 год.) Остап Вишня

Ознайомтесь із гуморесками Остапа Вишні («Дещо з українознавства», «Чухраїнці» та ін.). Зверніть увагу на оксиморонну тематику та стилістичний колорит творів. Стисло окреслити їх проблематику.

Література

1. Вишня О. Дещо з українознавства. *Слово і Час*. 1993. № 4.
2. Гальченко С. Дорога гіркої печалі. *Слово і Час*. 2007. № 8.
3. Гарачковська О. ХХ століття в українській поезії крізь призму сміху. Київ : Альфа-М, 2015. 560 с.
4. Працьовитий В. Національно-культурна ідентичність української літератури. *Дивослово*. 2019. № 4. С. 26-30.
5. Ткаченко Н. Голгофа Остапа Вишні. *Дивослово*. 2003. № 3.

ТЕМА 7 (2 год). Б. Антоненко-Давидович «Смерть»

Текстуально ознайомтесь із повістю «Смерть». Продумайте відповіді на питання:

- Про що свідчить, на ваш погляд, психологічний самоаналіз головного персонажа Костя Горобенка ?
- З якої причини Горобенко втратив спокій ?
- Що споріднює Горобенка з безіменним чекістом із новели М. Хвильового «Я (Романтика)»?

Підготуйте усне повідомлення «Причини духовного ренегатства Костя Горобенка та його наслідки».

Література

1. Антоненко-Давидович Б. Твори : в 2 т. Київ : Наук. думка, 1999.
2. Качуровський І. Про Антоненка-Давидовича та його творчість. *Визвольний шлях*. 1998. № 11.
3. Фисун О. Доба і особистість. *Дніпро*. 2005. № 11-12.
4. Хоменко Г. «Смерть» Б.Антоненка-Давидовича : неявний смисл тексту. *Слово і Час*. 1999. № 2.

ТЕМА 8. Б.- І. Антонич

Текстуально ознайомтесь з романом Ю. Андруховича «Дванадцять обручів». Яким у ньому постає образ Антонича? Чому поета міфологізує Ю. Андрухович? Скласти рецензію (письмово) на прочитаний роман.

Література

1. Кернер Г. Міфотворчість у поезії Б.-І. Антонича і В. Свідзинського. *Сучасність*. 2001. № 12.
2. Пономаренко О. Астральна символіка в поезії Б.-І. Антонича (децентралізовані образи світил). *Слово і Час*. 2004. № 5. С. 30-37.
3. Пономаренко О. Дивіться: це пожежа світу, буря первнів ... Межовий час у поезії Б.-І. Антонича. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колежіах*. 2011. № 7-8.
4. Пономаренко О. Образ Сонця в поезії Б.-І. Антонича і Т.Шевченка (взаємоперетікання язичницьких мотивів). *Українська мова і література в школі*. 2004. № 2.
5. Русак І. Поезія Б.-І. Антонича: від українських джерел до світової культури. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2003. № 6.

ТЕМА 9 (4 год.) Аристократизм духу поетів «празької школи»

Підготувати письмове повідомлення на одну з тем: «Жіночність лірики Н. Лівицької-Холодної», «Національний пафос поезії О.Ольжича», «Життєствердні мотиви неоромантичної поезії О. Теліги».

Література

1. Дрозд Л. Сміслові наповнення образу Ісуса Христа в поетів «празької школи». *Дивослово*. 2005. № 8.
2. Єрмолаєва Л. «Празька школа» українських письменників. *Українська мова та література в школі*. 2007. № 4.
3. Климентова О. Історико-літературний феномен «празької школи». *Дивослово*. 2003. № 10.
4. Неврлий М. Празька поетична школа. *Слово і Час*. 2011. № 12.
5. Просалова В. Поезія «Празької школи» : навч. посібник для студ. Донецьк : Веда, 2000. 79 с.
6. Циховська Е. Творчість Є.Маланюка як модель між культурної художньої комунікації. *Слово і Час*. 2007. № 4.

ТЕМА 10 (4 год.) Улас Самчук (Повість «Марія»)

Текстуально ознайомтесь з твором, підготувати його усний художній аналіз.

Література

1. Бондаренко Ю. Роман-хроніка Уласа Самчука «Марія» : Україна між космосом та історією. *Слово і Час*. 2011. № 6.
2. Гром'як Р. Розпросторення духовного світу У. Самчука. *Слово і час*. 2005. № 7.
3. Корибут Ю. Книга про Марію. *Кур'єр Кривбасу*. 2007. № 208-209.
4. Поліщук Я. Формули ідентичності У. Самчука на тлі доби. *Слово і Час*. 2007. № 6.
5. Привалова С. Образ Марії в українській літературі. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2012. № 5.
6. Руснак І. Поетика інтелектуальної драми Уласа Самчука. *Слово і Час*. 2010. № 6.
7. Ткаченко Л. Теологія знання. Художньо-інтерпретаційні моделі в українській прозі XIX – поч. XXI ст. : монографія. Київ : Вид-во «Книга», 2015. 280 с.

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКІ ЗАВДАННЯ

- Завдання № 1.** Підготувати реферат на одну із запропонованих тем:
- 1) «Міфологізація столичного топосу у п'єсі М. Куліша «Народний Малахій».
 - 2) Особливості інтерпретації міського простору у творчості В. Підмогильного.
 - 3) «Поетика психологізму в романістиці В. Домонтовича».
 - 4) «Екзотика лемківського краю в контексті загальнолюдських мотивів у поезіях Б. – І. Антонича».
 - 5) 5. «Міфологічно-асоціативна образність у поезіях Б. – І. Антонича». (Зверніть увагу на працю К. Юнга «Психологія та поезія». Див. : Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за пор. М. Зубрицької. – 2-ге вид., допов. – Львів : Літопис, 2001).

Завдання № 2. Скласти рецензію на роман Ю. Андруховича «Дванадцять обручів».

Завдання № 3. Провести письмові зіставлення сонету М. Зерова «Соломея» та П. Филиповича «Соломея». Доведіть, посилаючись на художній текст, що зберігаючи празміст, кожен із поетів осмислив цей образ по-своєму, а образ грішниці Соломеї проектується на криваву більшовицьку дійсність (зверніть увагу на «Поворот М. Драй-Хмари»).

Завдання № 4. Прослідкуйте, у яких творах неокласики зверталися до символічного образу Києва, діячів часів Київської Русі, підготуйте реферат на тему «Художня інтерпретація історичної долі Києва у творчості «неокласиків» (зверніть увагу на цикл М. Зерова «Київ», М. Драй-Хмари «Київ», Ю. Клена «Софія», П. Филиповича «Київ»).

Завдання № 5. Розкрийте роль гротеску у зображенні абсурдності нової радянської дійсності (за новелою М. Хвильового «Колонії, вілли...»). З'ясуйте, що у творі контрастує реаліям споживацької буденності.

Прокоментуйте слова автора: «останні» стали раптом «першими».

Завдання № 6. Дослідіть, які образи в поезіях Є. Маланюка стали символами української державності. Розкрийте специфіку художнього мислення поета.

Завдання № 7. З'ясуйте, чим вирізняється поезія Н. Ливицької-Холодної з-поміж творів «пражан». Які мотиви домінують у її поетичних текстах? Який тип жінки утверджує поетеса?

Завдання № 8. Дослідіть міф хутора в романі У. Самчука «Морозів хутір» (перша частина трилогії «Ост»), з'ясуйте нові стильові акценти інтерпретації теми українського села.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

Дати письмову відповідь на питання:

- До яких знакових міфів радянської доби, крім месіанізму пролетаріату, звернувся М. Куліш у трагікомедії «Народний Малахій»?
- Як у поезії М. Йогансена поєдналася традиція та авангардистські пошуки?
- Як М. Семенко конкретизує необхідність реконструкції літератури і мистецтва в цілому? Стисло охарактеризуйте творчість М. Семенка.
- Що споріднює безіменного чекіста з новели М. Хвильового «Я (Романтика)» і Костя Горобенка у повісті Б. Антоненка-Давидовича «Смерть»? Аргументуйте назву повісті.
- Текстуально ознайомтесь із романом Є. Плужника «Недуга». Як автор описує природу кохання (статевого потягу) своїх персонажів (Звірятин, Ірина Завадська, Орловець, Сквирський)?
- Розкрити ідею «трагічного оптимізму» у поетів «Празької школи». Чим зумовлена її поява?
- Чому Ю. Дараган назвав збірку віршів «Сагайдак»? Які провідні мотиви у ній присутні?
- Прокоментуйте назву збірки О. Ольжича «Вежі». Як відгукувались сучасники про молодого поета?

ТЕМАТИКА ПИСЬМОВИХ САМОСТІЙНИХ РОБІТ (ТВОРІВ)

1. Мотив вічно оновлюваного світу в поезії Павла Тичини.
2. Національний пафос, філософічність поезії О. Ольжича.
3. Світоглядна психологічна еволюція Степана Радченка у романі «Місто» В. Підмогильного.
4. Психологізм художньої деталі в новелі Г. Косинки «Мати».
5. Мотив життєствердження в новелі Г. Косинки «В житах».
6. Вітаїстичність ранніх творів П. Тичини.
7. Традиції європейського модернізму у творчості П. Тичини.
8. Своєрідність функціонування алюзії у творах М. Хвильового.
9. Проблема жінки й революції в новелі М. Хвильового «Кіт у чоботях».
10. Роль авторських ремарок у п'єсі М. Куліша «Патетична соната».
11. Мотив безкінечності світу в поезії Б. – І. Антонича «Три перстені».
12. Семантика простору у романі В. Домонтовича «Доктор Серафікус».
13. Художня модель тоталітарного суспільства в романі В. Барки «Жовтий князь».
14. Символіка жовтого кольору в романі В. Барки «Жовтий князь».
15. Мотив індивідуального бунту у творах В. Підмогильного «Старець», «Військовий літун».
16. Трагічно-апокаліптична модель українського суспільства у творах М. Хвильового «Повість про санаторійну зону», В. Підмогильного «З життя будинку», «В епідемічному бараці».

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

- Як відомо, Ф. Ніцше наголошував на індивідуалістичній природі мистецтва, екзистенціальній самотності письменника як неодмінній передумові творчого процесу. Пригадайте, хто з прозаїків 20-30-х років ХХ століття захоплювався ідеями європейських психологів? Як це позначалося на характері їхньої творчості?
- Розкрийте суть романтичних ідей у системі модернізму 20-х років ХХ століття. У творчості якого письменника вони простежуються? Як впливають на концепцію художнього образу?
- Дослідіть, як у художньому тексті К. Косинка вибудовує образні візії таких протилежних метафізичних понять, як: *добро – зло, любов – ненависть, життя – смерть, вічне – миттєве*. Як вони характеризують пореволюційну дійсність? Чи переважає у творах вітаїстична тональність?
- Чи можна охарактеризувати ліризм творів М. Івченка як пантеїстичний? Що об'єднує тексти М. Івченка, Г. Михайличенка, М. Сріблянського? Доведіть посиланнями на художні тексти.
- Розкрийте *архетип землі* в прозі М. Івченка («Векша», «Світляки», «Земля в цвіту», «Ранок»). Чи можна констатувати метафізичний вплив землі на героїв? Чому? Прокоментуйте вислів Я. Савченка про те, що його герої «...сприймають життєві факти в їх внутрішньому сенсі, глибоко, іноді філософічно їх відчують».
- Ю. Шерех писав про М. Хвильового: «Хвильовий любить запах слів, бо слова були для нього не ширмою від життя і не відбиткою життя. Як учить офіційна марксистська філософія. Вони були ля нього частиною життя. Хвильовий безумно любив життя» (*Шерех Ю. Листи без політики // Літературно-критичні статті, есеї. Нью-Йорк : Пролог, 1964. С.53*).

Подумайте, чи сприяла вітаїстична позиція письменника пошукам власної ідентичності. Як це позначилося на художній концепції образів? Думку аргументуйте посиланнями на художній текст.

- Подумайте, чому ліризована проза М. Хвильового відкрита для багатьох смислів? Як можна охарактеризувати її еволюцію? Що її споріднює з текстами Г. Уеллса, Р. Роллана?
- Що Вам відомо про орнаменталізм як стильову тенденцію в літературі початку ХХ століття? Чи сприяв він метафоричності текстів М.

Хвильового? Наведіть приклади. Подумайте, чи виступає персоніфікований образ *сонця* атрибутом пантеїстичного світовідчуття?

- Із якою метою, на ваш погляд, М. Хвильовий використовує в ранній прозі прийом екзотеризму (екзотичні назви, імена)? Чи зупиняє це увагу читача? Хто ще із сучасників М. Хвильового активно використовував цей прийом?
- Доведіть, посилаючися на художній текст, що новела «Синій листопад» є спробою збагнути сакральний сенс української революції. Які смисли довкола синього образу розкриваються в текстах М. Хвильового? Чому?
- З'ясуйте, чи має поема В. Еллана «Краплини крові» соціальний підтекст. Чим він, на Ваш погляд, зумовлений?
- Дослідіть алегоричність образів у збірці В. Еллана «Удари молота і серця». Подумайте, що допомогло ліричному герою, нездоланному борцю, «зрушити бетонно-світові підпори»?
- У передмові до збірки «Дерзання» М. Семенко епатажно конятатає: «Я палю свій «Кобзар». Розкрийте символічність цього висловлювання. Із чим вона пов'язана? Чи свідчить це про зневажливе ставлення до поета? Дослідіть ставлення футуристів до класичної літератури. Чи змінилося воно з часом?
- У яких жанрах у післяреволюційний час працював М. Семенко? Які ідеї відстоювали панфутуристи?
- Розкрийте зміст вірша М. Семенка у збірці «Prelude», емоційне наповнення образів *серце, душа*. Зверніть увагу на те, як збірку зустріла тогочасна критика. Чому? Прокоментуйте поетичні рядки:

В мене бронзове тіло
На білім піску
Скільки іскор горіло
На яснім струмку
Скільки плямок тремтіло
На обличчі води
В мене бронзове тіло
Я – молодий...

- З'ясуйте, які враження лягли в основу збірки П.Тичини «Замість сонетів і октав». Прокоментуйте, як філософське вчення О. Шпенглера, С. К'еркегора вплинуло на художньо-естетичне бачення поета.

- П. Тичина, як відомо, часто вказував жанр/форму своїх віршів, апелюючи до музики: хор, псалом, пісня, симфонія, енгармонійні ронделі та ін. Про що це свідчить? Чи мала музика потужний вплив на творчість поета?
- Дослідіть спектр емоційних переживань молодого поета в збірці «Сонячні кларнети». До яких онтологічних питань звертається автор? Які сентенції української модерної думки в ній синтезуються?
- Зверніть увагу, які три сфери існування авторського **Я**, на думку В. Стуса, присутні у збірці П. Тичини «Сонячні кларнети». Розкрийте образ «сонячних кларнетів». Чи є «енгармонійне» сферою виняткового драматизму? Чому?
- Чому у збірці П.Тичини «Плуг» домінує образ заліза? Чи вражають автора події громадянської війни? Наведіть приклади з художніх текстів збірки. Чи свідчить поезія «І Бєлий, і Блок...» про болісні шукання автора в часи суспільних потрясінь?
- Дослідіть побудову збірки П.Тичини «Замість сонетів і октав». У чому її специфіка? Зверніть увагу, що збірка побудована як діалог. Яка ідея простежується через усі твори? Чи є вона актуальна для нашого часу?
- Уважно ознайомтеся із творами збірки П. Тичини «Вітер з України». Подумайте, чи свідчить їх зміст про сприйняття автором більшовицької революції, неминучості «крові», терору. Чи є, на Ваш погляд, *вітер* символом соціалістичної революції, що мчить на буржуазний Захід? Охарактеризуйте стильові домінанти творів.
- У якому творі збірки П. Тичини «Вітер з України» звучить неоміфологічний мотив про матір? Чи можна його назвати психодраматичним етюдом? Виділіть у ньому головних дійових осіб, поясніть їх символічний підтекст.
- Зробіть художній аналіз поеми П. Тичини «Похорон друга». Які, на Ваш погляд, філософсько- психологічні підтексти в ній простежуються? Розкрийте символіку «синього плачу України», «вічного повернення». Як автор презентує читачам ідею безсмертя душі? Яку роль відіграє у творі рефрен? Чому у фіналі твору він зазнає трансформації?
- Розкрийте концепцію «краси» в ранній творчості М. Рильського. Чи співпадає вона з бароковим поняттям краси? Чи присутній у ній раціональний відтінок? Чому?
- Прослідкуйте неокласицистичні тенденції у збірках М. Рильського «Синя далечінь», «Крізь бурю й сніг», «Тринадцята весна». Розкрийте образ-символ «синьої далечіні». Як із творів поета прочитується його

ставлення до вічних духовних цінностей, європейської культурної спадщини? Продемонструйте уривками з творів

- Текстуально ознайомтеся з поемою М. Рильського «Слово про рідну матір», зверніть увагу на час її написання. Як автор зумів у творі передати тисячолітню історію України? Яку роль у поемі відіграють анафоричні повтори «Благословен...», «Благословенна...»? Віднайдіть перегук поеми зі «Словом о полку Ігоревім».
- Проаналізуйте поезію М. Рильського «Ніцше». Подумайте, чому твори Ф. Ніцше малу велику популярність у 20-30-х роках ХХ століття.

Змію, людину, сонце та орла
Благословив він у високих горах:
Премудрість, світло, серце, міць крила –
Для бур, для щастя, для висот прозорих.
Безумієм чоло оповила
Йому гадюка; терни мислів хворих
Людина непомітно принесла;
Орел упав на землю, в тлінь і порох.
І він до сонця руки підійняв,
Але воно сміялося зрадливо, –
І на устах мовчання він поклав.
Чужий любові і далекий гніву,
По сходах таємничих він зійшов,
Де мертвий гнів і нежива любов.

- Прокоментуйте рядки В. Сосюри з поеми «Мазепа»:

...Тільки сильними народи
Куються в нації, ідуть
Крізь бурі в радісні походи,
Торують для нащадків путь.
Ім не страшні ні жар, ні лід,
Бо їхня воля – як граніт.

Яким у творі постає образ І. Мазепи? Чи реабілітує він історичну постать? Зверніть увагу, як у творі взаємодіють епічна сюжетність і ліричні відступи. Яку роль відіграють часові зміщення?

- Уважно ознайомтеся зі збіркою В. Свідзинського «Вересень», з'ясуйте, як у ній синтезуються християнські та язичницькі мотиви. Розкрийте символіку «зникомого розцвітання». Проаналізуйте поезії «Єдина, безліччю свідомосте окремих...», «Пливуть мої дні...».

Підготуйте письмове повідомлення «Космогонічні міфи в поетичних текстах В. Свідзинського».

- Прокоментуйте рядки з поезії В. Свідзинського:

Падають гори, зникають ріки,
Сходить краса з молодого лица,
Сохне, як травка, дуб великий –
Мрія любові не знає кінця.

Розкрийте граничне узагальнення цих рядків, прокоментуйте філософську наповненість збірки «Поезії».

- Розкрийте науково-перекладацьку діяльність М. Драй-Хмари. Подумайте, чому, характеризуючи збірку «Проростень», М. Рильський назвав його «співцем споглядання».

- Зробіть художній аналіз поезії М. Семенка «Дні неминучі»

Ждуть спереду моторошні дні –
Дні неминучі.
Горіння, зичність витримати мені
Страшної бучі.
Я надіну, надіну на груди міцні
Сталевий панцир.
Хто, хто шляхи зітре мені?
Виходь уранці.
За містом хмари, дими страшні,
Блиски сліпучі.
Ждуть спереду моторошні дні,
Дні неминучі.

1917

Пригадайте, що Вам відомо про етапи розвитку українського футуризму та роль М. Семенка. Чому 1914 рік став переломним у творчій еволюції поета?

- Розкрийте «комплекс Касандри» в поезії М. Зерова. Чим зумовлена його поява? Уважно прочитайте збірку «Камена», з'ясуйте, чи наявні в ній елементи політичної декларативності, творчого експериментаторства. Із чим це, на ваш погляд, пов'язано?
- Ознайомтеся з поезією П. Филиповича (збірка «Земля і вітер»), подумайте, чому її несхвально зустріли ортодоксальні критики. Як у творах поета розкриваються ідеї християнського гуманізму?

- Прокоментуйте поезію П. Филиповича:

Я – робітник в майстерні власних слів,
Та всі слова я віддаю усім,
Будую душі, викликаю гнів,
Любов і волю вводжу в кожний дім.
Натхнення, втіху чую і тоді,
Коли учусь у давнього митця,
Але безжурні, горді, молоді
Лише майбутнім дихають серця.
З старої бронзи зброю владних слів
Переливаю радо на вогні.
Під невгамовним подихом вітрів
Безмежна праця, переможні дні.

Чи свідчить вона про схильність автора до простоти та ясності вислову? Ознайомтеся з інтимною лірикою поета («Коли почую твій співучий голос», «Мов сірі дні, умруть бажання кволі», «Синіє сніг, і стеляться розмови»), проаналізуйте щирість почуття ліричного героя. Про що свідчить мінливий настрій віршів?

- Ознайомтеся зі збіркою М. Ореста «Луни літ», з'ясуйте причини песимістичного настрою ліричного героя. Якими у творі постають художні параметри простору? Які антитези він уключає?
- Розгляньте біографію Ю. Липи. Доведіть модерно-елітарний характер його поезії. Зверніть увагу на специфіку поетичного словника та синтаксису речень у поданому уривку. Про що це, на ваш погляд, свідчить?

Зорі великі дрижать
В оксамитному чорному небі.
Віти дерев понад ставом,
Як сіті. Співають женці...
Наче єдина, дай із чаші твоєї
Напитись спокою,
Зблизився час, коли серце
В великій потребі,
В дивній потребі сказати,
Як глибоко жило й любило...

Підготуйте письмове повідомлення «Імператив національної ідентичності в поетичних текстах Ю. Липи»

- Прослідкуйте романтично-барокові тенденції у збірці Ю. Липи «Суворість», зверніть увагу на роль метафори. У яких текстах збірки автор проводить думку про невідворотність боротьби українців за національне самоствердження? Прокоментуйте поданий уривок:

Вперед, Україно! В тебе – тяжкі стопи,
Пожари хат димляться з-під них:
Ні Росії, ні Європі
Не зрушити синів твоїх.

- Дослідіть мотив плинності часу в збірці Ю. Липи «Вірую». Яку роль у ній відіграють біблійні мотиви? Чи постає почуття любові у творах як метафізична універсалія? З'ясуйте її спектри вираження (любов до жінки, любов до матері, любов до України). Віднайдіть у творах алюзію. Яку роль вона виконує?
- Простежте за лейтмотивом у збірці Є Маланюка «Стилет і стилос», розкрийте антитезу *стилет* – *стилос*, її символічне навантаження. Чи можна стверджувати, що автор робить свій вибір на користь «стилета», «веселого галасу бою»?
- Ознайомтеся з сонетом Є. Маланюка «Шевченко». Проаналізуйте, які «штампи» про поета розвінчує Є. Маланюк, чому стверджує, що Т. Шевченко «Не-поет». Як впливає, на ваш погляд, на читача звукове аранжування вірша? Яку роль відіграє кардинальна зміна тональності в останній строфі? Чи вдало автор використовує інтертекст? Яка його функція?
- Віднайдіть автобіографічні мотиви в поезії О. Теліги. Яким постає кредо ліричної героїні? Розкрийте концепцію чину в її творах. Чим вона зумовлена? Прокоментуйте поданий уривок:

О, так, я знаю, нам не до лиця
З мечем в руках і з блискавками гніву,
Військовим кроком, з поглядом ловця
Іти завзято крізь вогонь і зливу.
Ми ж ваша пристань – тиха і ясна,
Де кораблями – ваші збиті крила...
Не Лев, а Діва наш вдічний знак,
Не гнів, а ніжність наша вічна сила

- Дослідіть інтертекстуальність у прозі М. Хвильового («Легенди», «Силуети», «Солонський яр», «Синій листопад» та ін.). Про що це свідчить? Чи виявляє автор у вищезгаданих творах власне ставлення до зображуваного? Як це впливає на перспективу нових прочитань?

Зверніть увагу, як майстерно автор нанизує множинні змісти в «Чумаківській комуні». Подумайте, що робить твір цілісним. Як М. Хвильовий маскує в самому контексті національну ідею? (Посилання на текст обов'язкове!)

- Текстуально ознайомтесь із «Сентиментальною історією» М. Хвильового. Дослідіть позицію автора у творі. Чи іронізує він назвою твору? Подумайте, чи контрастує вітаїстичне світосприйняття Б'янки з загальною атмосферою міста? Як героїня намагається протистояти жорсткому світові? Чи вдається їй це?

Розкрийте алегоричний фінал повісті.

- Подумайте, чому в атмосфері революційного радикалізму 20-х років активізувалася тенденція зацікавлення постаттю Г. Сковороди. Чи можна її, на ваш погляд, пояснювати лише народницькою спекуляцією таким знаковим ім'ям (М. Івченко «Напоєні дні», В. Поліщук «Григорій Сковорода», П. Тичина «Сковорода» та ін.)?

Зверніть увагу, скільки років працював над поемою-симфонією П. Тичина. Проаналізуйте, чи поєдналися в творі модерністський зачин із соцреалістичним методом. Чи можливе таке поєднання? Чому?

Підготуйте усне повідомлення «Метаморфози авторської художньої свідомості П. Тичини» (на прикладі поеми-симфонії «Сковорода»).

- Прокоментуйте на конкретних поетичних творах збірки «Сонячні кларнети» світовідчуттєву ідею автора – ідею амбівалентного існування буття.

Зверніть увагу на етап дослідження міфопоетики Павла Тичини в сучасній літературознавчій науці (див. літературу, рекомендовану в плані практичних занять).

- Поясніть вислів В. Стуса про П. Тичину: «Доля Тичини воістину трагічна. В історії світової літератури, мабуть, не знайдеться іншого такого прикладу, коли б поет віддав половину свого життя високій поезії, а половину – нещадній боротьбі зі своїм геніальним обдаруванням.

Феномен Тичини – феномен доби. Його доля свідчитиме про наш час не менше за страшні розповіді істориків: поет жив у час, що заправив генія на роль блазня. І поет погодився на цю роль» (Див.: Стус В. Феномен доби (сходження на Голгофу слави). – К.: Знання, 1993).

Письмове завдання

Скласти тези виступу «Антропософські тенденції у прозі М. Хвильового, Ю. Яновського, В. Підмогильного».

- Дослідіть художні тексти М. Хвильового, Ю. Яновського, В. Підмогильного, М. Куліша, П. Тичини, де революція постає як ідеал (не реальний факт). Якими образами вона закодована, чому у творах має значення вищого сенсу, таїнства?
- Віднайдіть у художніх текстах М. Хвильового мотив життєлюбства, вітаїстичного світовідчуття. Які образи є їхніми атрибутами? Чи трапляються у тексті несподівані, на ваш погляд, асоціації, пов'язані із вітаїстичним сприйняттям світу?
- З'ясуйте лейтмотивну присутність у тексті М. Хвильового синього та голубого кольорів. Чи можна констатувати в них «синю стихію»? Чому, на ваш погляд, синій колір автор постійно обіграє в різних контекстах? (Продемонструйте на конкретних прикладах з художнього тексту.)
- З'ясуйте, що єднає новели А. Любченка і Г. Косинки. Віднайдіть риси експериментаторства у новеллах А. Любченка. Як вони поєднуються з концепцією «романтики вітаїзму» М. Хвильового?
- **Підготуйте усне повідомлення** «Повість А. Любченка «Вертеп» як спроба філософського синтезу ідей українського культурного відродження 20-х років ХХ століття».
- Простежте, як у повісті А. Любченка «Вертеп» зображено рух живої матерії (цикл пір року, лінія народження – життя – смерті). Подумайте, чи можна назвати зміни в житті головної героїні твору такими, що ведуть до її еволюції.
- Дослідіть, у «Вертепі» А. Любченка міфологему яблунового дерева. Чи вимагає її семантичний ряд значення смерті? Чому?
- Дослідіть імпресіоністично-символічне начало у прозі Г. Михайличенка. Зверніть увагу, як у межах авторської художньої системи виявляється орнаментальний стиль.
- Доведіть, посилаючись на художній текст, що всі образи і деталі у ньому постають крізь призму суб'єктивного сприйняття героя. Яку роль відіграє при цьому контрастність зображуваних деталей?
Прослідкуйте, як у текстах автор відтворює зміни настрою, динамічність почуття та людського буття в цілому.
- Продовжіть оксиморонний ряд, узятий з новели Г. Михайличенка «Непроспівана пісня»: «ласки холодних вогнів», «вогонь холоду»,

- «насолада трунку живого... » Що вам найбільше сподобалось у творі?
- Дослідіть ідею абсолютної гармонії у творі Г. Михайличенка «Блакитний роман». Яку роль у романі відіграє засіб контрасту? Наведіть його приклади. Сформулюйте головний лейтмотив «Блакитного роману».
 - Подумайте, що споріднює «Блакитний роман» Г. Михайличенка з поезією. Продемонструйте свої міркування на прикладі новели «Зацвіла конюшина». Яку роль відіграє у поданому уривку анафора:
«Зацвіла у садку конюшина.
Зацвіла моя люба.
Зацвіла моя люба, як рожева троянда весною:
запашне своє листя вона розгорнула?»
 - Прокоментуйте образ саду із поетичних рядків В. Свідзинського. Пригадайте символічне значення цього образу в українській літературі («Сад поетичний» М. Довгалевського, «Сад божественних пісень» Г. Сковороди, «Садок вишневий коло хати...» Т. Шевченка) та у творчості В. Свідзинського:

Та в час, коли я помирати стану
Явись мені, коханий саде мій!
Щоб милою відрадою дитинства
Осяяти останню мить мою.

У рідній мені стороні
Не маю я рідного дому,
Ні саду, – щоб діяти те,
Що миле й відрадне мені...

Розцвіли сніги
Яскравим блиском.
За садом сонце,
А в саду, саду
Западь глибока
Здіяла чудо:
Сплела дерева
За білі руки
Та й зчарувала.
А на квітнику
По сухім бадиллю

Розсипались снігурі,
Як червоні вуглики,
І цілу ніч лежать, зітхаючи,
На дальнє місто видивляючись,
І на хребтах їх, проти місяця,

Вилискує зловісна шерсть.

- Прочитайте поетичні рядки В. Свідзинського. Повторіть, у яких поезіях митця простежуються мотиви слов'янської язичницької міфології та фольклору. Про що це свідчить?
 - Озеро, хто ти?
 - Чи не сонце зронило тебе
 - Із-за череса – кругле свічадо?
 - Ні, я око чарівника...
- Пригадайте життєвий та творчий шлях В. Свідзинського. Прокоментуйте вислів поета «ясна самота». Що стало основою герметичної естетичної свідомості поета? Доведіть на прикладах з художніх текстів спорідненість мотивів творчості В. Свідзинського та Є. Плужника (зб. «Рання осінь», «Рівновага»).
- Ознайомтесь з сонетом М. Зерова «Куліш».

Давно в труні Тарас і Костомара,
Грабовський чемний, лагідний Плетньов...
Сивіє розум і холоне кров;
Літа минулі – мов бліда примара.

Та він працює. Феніксом з пожару
Мотронівка народжується знов;
Завзяттям віє від його промов,
І в очах – відблиск молодого жару.

Він боре тупість і муругу лінь,
В Європі хоче «ставляти курінь»,
Над творами культурників п'яніє;

І днів старечих тягота легка,
І навіть в смертних муках агонії
В повітрі пише ще його рука.

Подумайте, чому в пошуках національного месії митці другої половини 20-х-30-х рр. ХХ століття зверталися до постаті нашого письменника-земляка. В. Домонтович у «Болотяній Лукрозі» назвав П. Куліша «провідною ідеологічною постаттю». М. Хвильовий констатував: «Що ж до науки, до політики й культури в широкому розумінні цього слова, то тут більшого за Куліша я не бачу. Здається, тільки він маячить світлою плямою з темного минулого. Тільки його можна вважати за справжнього європейця, за ту людину, яка найближче наблизилася до типу західного інтелігента».

(Звернути увагу: 1) Хвильовий М. Листи до М. Зерова // Твори : У 2 т. Київ : Дніпро, 1990. Т. 2; 2) Домонтович В. Болотяна Лукроза // Проза : У 3 т. Сучасність. 1988. Т. 3)

Чи нагадує доля П. Куліша долю української інтелігенції різних періодів історії?

Прокоментуйте вислів М. Зерова про те, що П. Куліш це «звичайний собі різночинець-інтелігент тільки провінціального складу» (Зеров М. Поетична діяльність П. Куліша. Твори : У 2 т. Київ, 1990. Т. 3).

Підготуйте письмове повідомлення на тему «Європеїзм П. Куліша в контексті духовного ренесансу 20-30-х років ХХ століття».

(Звернути увагу на художньо-естетичні погляди П. Куліша-романтика, вивищення у його творах духовності, ідей «хутірської філософії»).

➤ Пригадайте художньо-естетичні доміанти поезії «неокласиків». Зверніть увагу, як поетично відтворює світоглядну позицію «грона п'ятірного» Освальд Бургардт у вірші «Сковорода» (1928).

Піти, піти без цілі і мети...
Вбирати в себе вітер і простори,
І ліс, і лан, і небо неозоре.
Душі лише співають: «Цвіти, цвіти!»

Аж власний світ у ній почне рости,
В якому будуть теж сонця, і зорі,
І тихі води, чисті і прозорі.
Прекрасний шлях ясної самоти.

Іти у сніг і вітер, в дощ і хугу
І мудрості вином розвести тугу,
Бо, може, це нам вічний заповіт,

Оці мандрівки дальні і безкраї,
І, може, іншого шляху немає,
Щоб з хаосу душі створити світ.

Прокоментуйте мотив «втечі в себе». Чи можна його сприймати, як опозицію чужому світові? Чому цей мотив став провідним в українській поезії 20-30-х років ХХ ст. Віднайдіть його в поезії інших неокласиків та творах Є. Плужника, В. Свідзинського.

- Розкрийте суть гасла «Ad fontes» М. Зерова в контексті літературної дискусії 1952-1928 років. У циклі статей «Ad fontes» він розкриває поняття «Європа» як символ «міцної культурної традиції, суворої життєвої конкуренції, суворого мистецького добору», що «поможе нам стати на вищій ступені культурної творчості», як засіб підвищити «нашу власну кваліфікацію...», «підійме на вершину нашу мистецьку техніку, утворить з нашої творчості могутній культурою слова потік, що на поверхні примусить держатися тріски і сміття графоманії». Як ці слова перегукуються із гаслом М. Хвильового рівнятися на «психологічну Європу»?
- Яким було ставлення тодішньої літературної громадськості до таких неокласичних гасел? Чи важливими вони були в контексті революційного нігілізму?
- Підготувати тези виступу «Дискурс міста у стильовій структурі футуристів». Подумайте, естетично зближувала чи роз'єднувала урбаністична тематика футуристів та символістів. Чому?
- Зверніть увагу на поезію М. Семенка «Автопортрет». У чому, на ваш розсуд, криється її оригінальність? Як автор створює образ «перевернутого світу»?
- Розгляньте поезію «Місто». Висловіть думку про трансформацію у творі художньої мови як скульптури. Пригадайте, у кого з футуристів, крім М. Семенка, це спостерігається також.

Яку роль у розвитку українського футуризму відіграв журнал «Нова генерація»?

- Стихло порівняйте стильову манеру В. Стефаніка та Г. Косинки. Що в ній спільного, а що відрізняє цих прозаїків?

Чи відчувається в імпресіоністичних текстах Г. Косинки «ідеологічна» присутність автора? Про це, на вашу думку, свідчить?

Доведіть вітаїстичність тексту новели «В житах». Чи можна назвати автора «трагічним оптимістом»? (Зверніть увагу на новели «Місячний сміх», «На буряки», «Серце» та ін.).

Зробіть ідейно-тематичне зіставлення новел В. Стефаника «Новина», Г. Косинки «Серце» та А. Любченка «Зима».

- **Підготуйте стисле (усне) повідомлення** на тему «Імпресіоністичні тенденції новелістики Г. Косинки». (Зверніть увагу на рух творчої манери прозаїка від імпресіонізму до реалістичного характеротворення. Посилання на художні тексти обов'язкове.)
- Зіставте прозу Г. Косинки з творами Михайла Івченка та Гната Михайличенка. Подумайте, що поєднує художньо-філософські погляди М. Івченка з філософськими доктринами А. Шопенгауера, Ф. Ніцше, О. Шпенглера. (Звернути увагу на твори «Ранкові», «Земля в цвіту», «Напоєні дні».) Про що це свідчить? У кого з письменників 20-30-х рр. ХХ століття наявні модерні тенденції письма?
- Ознайомтесь з малою прозою М. Івченка («Ранок», «Порваною дорогою», «Векша», «В останні хвилини»). Виділіть символічні деталі та розкрийте підтекст творів.
- Що ви знаєте про художньо-естетичні погляди Б.-І. Антонича? Прокоментуйте образний вислів автора про те, що він «закоханий в життя поганин», «захоплений поганин назавжди», «розсіяний і босий хлопчина з сонцем на плечах».

Які теми та мотиви лірики зустрічаються у творах митця? Поясніть символічні назви збірок.

- Пригадайте роман Є. Плужника «Недуга». Чи можна його віднести до експериментальної прози 20-х – середини 30-х років ХХ століття? Доведіть, посилаючись на текст, чи важливі в ньому суспільно-побутові, політичні чи економічні проблеми? На яких подіях із життя Івана Семеновича Орловця автор будує головний конфлікт твору? Про що це, на ваш погляд, свідчить?
- Проаналізуйте поезію Є. Плужника (зб. «Дні»).

Я знаю: Перекують на рала мечі.

І буде родюча земля –

Не ця.

І будуть одні ключі

Одмикати усі серця.

Я знаю!

І буде так:

Пшеницями зійде кров,

І пізнають, яка на смак

Любов. Вірю.

Як виявляються в ній стильові особливості автора? Пригадайте твори, у яких автор використовує пуант. Яку роль він виконує?

- Пригадайте, як Б.-І. Антонич визначає тріаду доміант, об'єднаних образом персня («Елегія про перстень пісні», «Елегія про перстень молодості», «Елегія про перстень ночі»). Подумайте, чому ці три поняття перебувають у тісному взаємозв'язку, становлять внутрішню єдність (розкрийте їх символіку).

Перебуваючи у смисловій єдності, автор все-таки протиставляє «перстень ночі», «перстень пісні», «перстень молодості». Чому? Обґрунтуйте думку, посилаючись на художній текст.

- Дослідіть у поезіях Б.-І. Антонича бінарну семантичну опозицію «чоловіче – жіноче». Пригадайте, у яких віршах поета медіатором між чоловічим і жіночим началом є образ *мосту*. У яких творах усної народної творчості він теж виконує таку функцію?

Зверніть увагу на поетичні рядки Б.-І. Антонича:

З усіх людей найбільше я щасливий,
Будую білий калиновий міст...

Коли проходиш білим мостом,
Зоря в твоє волосся вп'ята...

Який епітет автор добирає до слова *міст*? Чи асоціюється це з весільним обрядом, з поєднанням двох «берегів»?

- Пригадайте, як оригінально Б.-І. Антонич розкриває тему єднання чоловічого і жіночого начал у вірші «Яворова повість». Розкрийте філософський аспект твору.
- Уважно прочитайте поезію Ю. Клена «Сковорода». Як, на ваш погляд, автор передає гармонійне співіснування природи та головного героя? Розкрийте поетичні рядки «Щоб з хаосу душі створити світ».

Сковорода
Піти, піти без цілі і мети...
Вбирати в себе вітер і простори,
І ліс, і лан, і небо неозоре.
Душі лише співають: «Цвіти, цвіти!»

Аж власний світ у ній почне рости,
В якому будуть теж сонця, і зорі,
І тихі води, чисті і прозорі.
Прекрасний шлях ясної самоти.

Іти у сніг і вітер, в дощ і хугу
І мудрості вином розвести тугу,
Бо, може, це нам вічний заповіт,

Оці мандрівки дальні і безкраї,
І, може, іншого шляху немає,
Щоб з хаосу душі створити світ.

Подумайте, чому в умовах революційного радикалізму 20-х рр. ХХ ст. постать Г. Сковороди стала такою привабливою?

- Зіставте повість М. Хвильового «Санаторійна зона» та оповідання В. Підмогильного «В епідемічному бараці». Прокоментуйте назви творів. Яку модель суспільства художньо конструюють автори, проти яких небезпечних тенденцій застерігають?
- Прокоментуйте душевний стан ліричного героя в поезії П. Тичини «О панно Інно», розкрийте інтонацію другої строфи та прослідкуйте в попередніх рядках її зумовленість. Що надає віршу особливої неповторності?
- Ознайомтесь із життєвим та творчим шляхом Олени Теліги. Звернути увагу, які фактори впливали на формування її національної свідомості? Що вас вразило у її віршах? Який тип ліричної героїні утверджує поетеса?
- Уважно ознайомтесь із поезією Н. Лівицької-Холодної. Чим відрізняється її творчість з-поміж доробку «пражан»? Наведіть приклади, посилаючись на художній текст.
- Проаналізуйте кілька поезій О. Лятуринської з циклів «Печерні рисунки», «Княжа емаль», простежте багатство в них зображально-виражальних художніх засобів.
- Ознайомтесь з поезіями О. Стефановича «Перед птахами десь розкрилася», «Побілила вдова Осінь свою хату...», «Гірчавінь полинів», дослідіть символіку синього кольору у творах та ліриці поета. Чи простежується у вищезгаданих віршах емоційний зв'язок пейзажної та метафізичної лірики?
- Дослідіть мотив самотності у поезіях О. Стефановича. Чи виступає самотність джерелом страждання? (Зверніть увагу на поезію «Це повітря – вино з льоднику...») Чи доведена самотність ліричного героя до абсурду? Про що це свідчить?

- Простежте еволюцію образу Дива у творчості О. Стефановича («Чорний, невсипущий, людиноликий птах»). Проаналізуйте вірш «Над світом кличе чорний Див».

Над світом кличе чорний Див...
Із верходревнього у лісі
На світового він розрісся
І велетенський віщий зів
У людську темряву розкрив.

Над світом – клекоти погроз,
Над спочорнілим – крило Дива,
... Лиш Той, кого зродила Діва,
Зі згубних вирятуює гроз, –
Лиш той, ім'я чие – Христос!..

- Ознайомтесь із поезіями Дмитра Загула, дослідіть її тональність. Які художні засоби розкривають стан ліричного героя?

Мене твій погляд ловить
З-під тих шовкових вій.
І чистим сріблом дзвонить
Веселий голос твій.
Твій ніжний голос
В'ялить мене щодня.
Від нього, мов той колос,
Хилюсь до тебе я.
Від погляду одного
Я таю, мов той віск,
А ти – холодна скеля,
Бездушний обеліск.

- Як відомо, епіграф є ключем до сприйняття підтексту художнього твору. Дослідіть епіграф, що вміщує М. Куліш до «Патетичної сонати»: «Із спогадів мого романтичного нині покійного друга й поета Ілька Юги на Жовтневих роковинах у клубі ЛКСМУ про свій незavidний, як сказав він, проте повчальний революційний маршрут». Зверніть увагу, на які дві смислові частини він поділяється? Прокоментуйте вислів «незavidний і повчальний революційний маршрут». Чи свідчить він про об'єктивну оцінку діяльності ліричного Я?
- Пригадайте, кому із дійових осіб «Патетичної сонати» М. Куліша належать слова: «Ми всі на світ із вікон виглядали і мріяли, що він буде нам такий ясний і теплий. Як Господній день, такий простий і

зрозумілий, як наш дитинячий буквар. Над трупком замерзлої пташинки плакали, а тепер? Через людські трупи переступаючи, хто холодніший, трупи чи ми – не знаємо, не відчуваємо. Любові Де ти, любове, поділась у світі? Чи гостя ти Великодня, чи просто мрія?..» З якого приводу вони сказані? Як розкривають гуманістичний концепт усього твору?

- Розкрийте домінуючі мотиви, у поезіях Т. Осьмачки. Як у творах автор зображує абсолютну унікальність людського буття? Що виражає його найпотаємнішу суть? Наведіть приклади з художніх текстів.
- Дослідіть екзистенційність мотиву смерті у поезіях Т. Осьмачки. Які лексеми використовує автор для позначення смерті як фізичного процесу і як духовного вмирання. До якої кольорової символіки вдається? (Прослідкуйте це в художніх текстах). Чи співзвучний цей мотив з афоризмом Камю: «Без відчаю у житті немає й любові до життя»?
- Прокоментуйте поезію Є. Маланюка, присвячену Т. Осьмачці:

Не хочу – ні! – цих похорон. Прости.
Хай тільки ворон тричі десь прокряче,
Це вже похований та, неповторний та,
Осьмаче-символе, як Вій відгук незрячий!
Ні, не ув'язнить глина чужини
Твою струну, твій попіл вогнепальний,
Бо правнука, що будуть знов сини,
Перенесуть у тишу спочивальні.
Посадять дуб. І щоб з землею злить,
Чебрець розстелять килимом духмяним.
Внизу Дніпро котитиме блакить,
А в Києві шумітимуть каштани.

Подумайте, що єднало у житті та творчості цих митців?

- Прослідкуйте, як у поданому уривку із твору П. Тичини «Похорон друга» роль головного об'єкта зображення універсалізується, символізує звершення та неминучі перемоги радянської держави. Чи був такий художній прийом типовим для соцреалістичної естетики?
В туні цій воїн – значить, той, хто волю,
країни волю боронив! Світять
від нас же стало на весь світ. По полю
такого розцвіло було квіток –
братерства й дружби... вже зоря
слов'янства й на Захід сяяла!..

- Ознайомтесь зі змістом роману Ю. Яновського «Вершники». Зверніть увагу на «новелістичність» твору. У чому вона виражена? Дослідіть поєднання у творі романтичних та реалістичних деталей, відгомін української фольклорно-літературної традиції. З'ясуйте, до чого приводять персонажів шукання революційної істини (посилання на текст є обов'язковим).
- Обґрунтуйте алегоричний підтекст оповідання В. Підмогильного «В епідемічному бараці». Про які загрози для майбутньої нації попереджає автор читачів? Окресліть, посилаючись на текст, модель пореволюційного суспільства, зображену у творі.
- Подумайте, чому архетип матері стає назвою оповідання М. Хвильового «Мати». Порівняйте архетип матері у творі М. Хвильового та романі Ю. Яновського «Вершники».
- Прослідкуйте, як у романі Ю. Яновського «Вершники» синтезуються епос, лірика і драма. Наведіть приклади такого взаємопроникнення, посилаючись на художній текст. Про що це свідчить?
- Розкрийте символіку образу «вершників» у романі Ю. Яновського «Вершники». Зверніть увагу на новелу «Шлях армій» Ю. Яновського, з'ясуйте антонім символу «вершників». Про що це, на ваш погляд свідчить?
- Підготуйте усне повідомлення «Новела Ю. Яновського «Подвійне коло» як стислий літопис подій кінця 10-х – початку 20-х років ХХ ст.».
- З'ясуйте, посилаючись на текст новели «Подвійне коло» Ю. Яновського, як у творі використана антитеза «володар – жертва». Зверніть увагу, чому рідні люди стають безпосередньо причиною смерті один одного.
- Яка фраза у творі «Подвійне коло» Ю. Яновського звучить рефреном, кому з героїв вона належить. Чи є в ній філософське зерно? З'ясуйте риси романтичного стилю в новелі «Подвійне коло».
- Дослідіть мотив «зайвих людей» у прозі М. Хвильового, В. Підмогильного, І. Дніпровського, Ю. Яновського. Розгляньте твори письменників у контексті європейської літератури «втраченого покоління» (Хемінгуей, Ремарк). Подумайте, чи протиставлена у творах індивідуалістична поведінка персонажів соціуму? Що привело їх до фатальної самотності? Чи є із неї вихід?
- З'ясуйте проблематику роману В. Барки «Жовтий князь». Чи закономірною стала поява в тоталітарному суспільстві «отроходіних»? Прокоментуйте причину протистояння між Мироном Катранником і Григорієм Отроходіним?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

Тест 1. Який твір сучасні дослідники вважають алегоричною повістю у восьми новелах-притчах, чи «новелістичною повістю»:

- А) «Місто» В. Підмогильного;
- Б) «Блакитний роман» Гната Михайличенка;
- В) «Шхуна «Колумб» М. Трублаїні;
- Г) «Юрко Васюта» О. Донченка.

Тест 2. Філософська комедія І. Кочерги:

- А) «Марко у пеклі»;
- Б) Майстри часу»;
- В) «Фея гірконого мигдалю»;
- Г) «Вибір».

Тест 3. Організація пролетарських письменників, що виникла в 1923 році й узяла за основу марксистську ідеологію та програмні постулати комуністичної партії. Одним із її активних організаторів став В. Еллан-Блакитний:

- А) «Молодняк»;
- Б) «Плуг»;
- В) «Гарт»
- Г) «МАРС»

Тест 4. Назва літературної організації (1926 р.), президентом якої був М. Куліш, що стала найпомітнішим явище літературного процесу того періоду. Її члени зайняли найактивнішу позицію під час літературної дискусії 1925-1928 років.

- А) «Ланка»;
- Б) ВАПЛІТЕ»;
- В) неокласики;
- Г) «Молодняк».

Тест 5. Знаний критик, автор монографій про Марка Вовчка (1907), І. Франка («Співець боротьби і контрастів», 1913), П. Куліша (1927), І. Нечуя -Левицького (1926) та ін. Г. Грабович зауважував, що цей дослідник «свою концепцію літератури формулює докладно і виразно». Сам критик писав: «Історія письменства є історія ідей, а не книг, і через те з творів письменства до неї можуть увіходити тільки ті, що становлять неминучий етап у ідейному процесі, що позначені печаттю творчості й таланту». Мова йде про:

- А) С. Єфремова;

- Б) М. Грушевського;
- В) М. Возняка;
- Г) М. Зерова.

Тест 6. Цей дослідник заявив про себе в літературознавстві 20-х років як тонкий знавець творчості Лесі Українки. Його монографія «Леся Українка. Життя і творчість» (1926) стала на той час найвагомим літературознавчим дослідженням й мала яскраво виражену естетичну специфіку. Мова йде про:

- А) М. Зерова;
- Б) М. Драй-Хмару;
- В) М. Грушевського;
- Г) П. Филиповича.

Тест 7. Його перу належать літературно-критичні нариси «Леся Українка», «Нове українське письменство» (1926), збірка статей «До джерел» (1926), а також ряд праць із проблем теорії художнього перекладу. У літературній дискусії 1925-1928 років він виступив на підтримку М. Хвильового.

- А) М. Грушевський;
- Б) С. Єфремов;
- В) М. Євшан;
- Г) М. Зеров.

Тест 8. Про кого йде мова: піддав критиці «Нове українське письменство» М. Петрова та С. Єфремова й запропонував власну концепцію розвитку української літератури, згідно якої вона пройшла чотири етапи існування: класицистичних пережитків і сентименталізму, панування романтизму, наївного реалізму та етап неоромантизму

- А) М. Євшан;
- Б) М. Зеров;
- В) О. Бургардт;
- Г) М. Неврлий.

Тест 9. Одіозний драматург, один із апологетів соціалістичного реалізму в українському письменстві першої половини ХХ століття, найбільшу популярність якому принесла героїчна драма «Загибель ескадри» (1933)

- А) М. Куліш;
- Б) І. Кочерга;
- В) О. Олесь;
- Г) О. Корнійчук.

Тест 10. Назвіть автора поетичної збірки «Простір», про яку Ю. Шерех писав, що їй притаманні «універсалізм, тяжіння до необмежених, майже космічних просторів». У її текстах простежується гуманістична концепція автора, утверджується думка про колообіг життя

- А) М.Зеров;
- Б) П. Филипович;
- В) Є. Маланюк;
- Г) М. Рильський.

Тест 11. З якої збірки В. Свідзинського ці рядки про післяреволюційне село?

...Село моє, що сталося з тобою?
Померхло ти, зів'яло, посмутніло.
Лежиш у ярі, і осінній лист
Тебе, як гріб забутий, засипає...

Тест 12. Перебуваючи в Харкові в 1924 році, цей митець активно спілкувався з М. Хвильовим, Л. Курбасом, Ю. Яновським, став членом угруповання «ВАПЛІТЕ». У його ранній творчості виразно відчутний резонанс літературної дискусії 1925-1928 років. У поетичних текстах митець закликав іти назустріч бурі, «рубати ланцюги причалів». Поєми «Гетто в Умані», «Розмова сердець», «Сліпці» стали помітним явищем радянської поезії 30-х років.

- А) М. Бажан;
- Б) М. Хвильовий;
- В) Є. Плужник;
- Г) О. Слісаренко.

Тест 13. Визначаючи ідейну канву роману, М. Івченко писав у матеріалах до твору: «...нам треба напружено йти далі й далі до справжнього нового життя. Треба вбирати в себе минулу культуру, пережити й іти далі в творення культури, запроваджувати її форми в життя і на тім загартуватись». Особливе місце в художній системі твору займає образ Савлутинського. Про який твір М. Івченка йде мова?

- А) «Робітні сили»;
- Б) «Напоєні дні»;
- В) «Землі дзвонять»;
- Г) «Із днів польових».

Тест 14. Цей новеліст репрезентує покоління «трагічних оптимістів» 20-х років XIX століття, а імпресіоністично зображений ним світ є не тільки жорстоким і страшним, але водночас прекрасним і неповторним.

Для творчої манери була притаманна динаміка від імпресіонізму до реалістичної манери образо-творення:

- А) В. Підмогильний;
- Б) Г. Михайличенко;
- В) Г. Косинка;
- Г) М. Івченко.

Тест 15. Під час літературного дискурсу 1925 року в Києві цей автор вишуканої імпресіоністичної ліризованої прози сміливо заявив про право митця на повну автономію, відхід від будь-якої ідеології. Тодішній критик Я. Савченко про нього писав: «від цілої його постаті віє спокоєм і серйозним гуманним ставленням до людини. Він увесь задуманий і філософічний. У ньому відчувається глибина мислення і якась особлива тепла шляхетність»:

- А) В. Підмогильний;
- Б) Г. Михайличенко;
- В) Г. Косинка;
- Г) М. Івченко.

Тест 16. У 1912 році в журналі «Літературно-науковий вісник» була надрукована одна із перших поезій семінариста П. Тичини під назвою:

- А) «Гаї шумлять» ;
- Б) «Ви знаєте, як липа шелестить»;
- В) «Розкажи, розкажи мені, поле»;
- Г) «О панно Інно...».

Тест 17. Цей митець перші вірші друкував під псевдонімом «Кантимирянин». Вони відрізнялись антипатетичністю, філософічністю, символічністю:

- А) Є. Плужник;
- Б) М. Зеров;
- В) М. Йогансен;
- Г) М. Семенко.

Тест 18. Народився в родині священника (псаломщика), здобув духовну освіту, а потім навчався в Київському комерційному інституті. Перша поетична збірка з'явилася друком тоді, коли автору було 42 роки:

- А) М. Йогансен;
- Б) Є. Плужник;
- В) Т. Тичина;
- Г) В. Свідзинський;
- Д) М. Драй-Хмара.

Тест 19. Кого з письменників 20-х – середини 30-х років сучасники називали «інтелектуально заглибленим письменником», «інтелігентом», «університетом на дому»? Рецензент П. Єфремов у 1921 році в альманасі «Вир революції» назвав його «поетом чарів ночі»:

- А) Т. Тичину;
- Б) Є. Плужника;
- В) В. Підмогильного;
- Г) Г. Косинку.

Тест 20. Автор дослідження «Іван Нечуй-Левицький (спроба психоаналізу творчості)»:

- А) С. Єфремов;
- Б) Г. Михайличенко;
- В) Г. Косинка;
- Г) В. Підмогильний.

Тест 21. Б'янка, Бригіта, Стенько, Сайгор, Хая, Nicolas – це персонажі прози:

- А) М. Хвильового;
- Б) В. Підмогильного;
- В) Г. Михайличенка;
- Г) Т. Осьмачки;
- Д) Ю. Яновського.

Тест 22. Найпослідовніший український романтик ХХ століття, який традицію класичного романтизму трансформував у новітніх неоромантичних формах.

- А) В. Підмогильний;
- Б) Г. Михайличенко;
- В) Т. Осьмачка;
- Г) Ю. Яновський.

Тест 23. Цей поет-неокласик брав активну участь у літературній-дискусії 1925-1928 рр. Свої вірші іронічно називав «сухарями» і навіть про власні набутки писав у третій особі, підкреслюючи свою безкомпромісність: «До драм, оповідань і доносів не причетний. Найтяжче даються йому поезії». У вступі до «Камени» висунув докір малограмотним українським митцям: «Ні для кого не секрет, що наші поети, за кількома нечисленними виїмками, дуже мало вчаться і мало працюють над технікою слова... В результаті – довга низка поем, позбавлених музичності, колориту, словесної економії, доброї синтакси, хорошого словника. І тут, на мій погляд, праця над латинськими класиками та

французькими парнасцями має нам у великій пригоді стати»:

- А) М. Зеров;
- Б) Ф. Пилипович;
- В) М. Драй-Хмара;
- Г) М. Рильський;
- Д) Ю. Клен.

Тест 24. Третє цвітіння цього поета розпочалося після смерті Сталіна в період «хрущовської відлиги». Як відома людина, впливовий науковець, він доклав чимало зусиль, щоб у світ вийшли книги раніше заборонених письменників, дістав дозвіл на переклад античних творів та шедеврів світової класики. У 1957 р. побачила світ його книга поезій «Троянди й виноград», а 1959 р. – «Далекі небосхили»:

- А) В. Сосюра;
- Б) М. Рильський;
- В) П. Тичина;
- Г) Є. Маланюк.

Тест 25. Пригадайте, з якого твору В. Сосюри ці красномовні поетичні рядки:

Скільки раз я хотів
за нестриманий гнів,
і за дум чорні лебеді й круки, –
взявши мавзера темного в руки,
(щоб надворі летіли сніжинки,
коли небо сліпе і рябе),
і поставить себе до стінки.
Довго, довго я був із собою в бою
Обсипалось і знов зеленіло в гаю,
пролітали хвилини, як роки...
Рвали душу мою
два Володьки в бою,
і обидва, як я, кароокі,
і в обох ще незнаний, невиданий хист,
рвали душу мою комунар і націоналіст

- А) «Офіра»;
- Б) «Неокласикам»;
- В) «Мазепа»;
- Г) «Два Володьки»;
- Д) «До брата».

Тест 26. Цей письменник прожив усього 45 років. Однак, зробив у літературі так багато, що сучасники порівнювали його з феєрверком: «Десять років усього письменницького стажу – десяток п'єс... Це була «кулеметна черга» п'єс – жоден із вітчизняних драматургів – російських, українських, інших – не виходив на кін радянського театру з таким тріумфом»:

- А) М. Куліш;
- Б) О. Корнійчук;
- В) Ю. Смолич;
- Г) І. Кочерга;
- Д) І. Дніпровський.

Тест 27. М. Рильський про нього писав: «Він світив, як сонце, до нього люди тяглись, як до сонця. Він умів і гриміти, як грім, і його боялись усі плазуни і негідники». Без його участі не проходив жоден вечір у тогочасній столиці України – Харкові. Не входив офіційно у жодне з літературних угруповань, товаришував з М. Хвильовим та М. Кулішем. Через дружбу з лідером ВАПЛІТЕ одним із першим потрапив під репресивний прес:

- А) П. Филипович;
- Б) М. Зеров;
- В) О. Вишня;
- Г) І. Кочерга;
- Д) Ю. Яновський.

Тест 28. Хто про себе красномовно писав: «Я входив у життя, міцно затиснувши олівець у руці, широко розплющивши очі, на всі чуда світу...»?

- А) П. Филипович;
- Б) М. Зеров;
- В) О. Вишня;
- Г) І. Кочерга;
- Д) Ю. Яновський.

Тест 29. Це один із небагатьох прозаїків, який не піддався впливу М. Хвильового. Віктор Петров залишив про нього такі спогади: «На початку 20-х-30-х він мав вигляд селянського парубка; носив піджачок, який носять писарчуки, був кремезний, присадкуватий, різкий в своїх відгуках і оцінках, з міцними руками, що перед тим, як взятись за перо, вміли тримати не тільки косу або ціпа, але й обріз. Од нього віяло подихом степів, сонця, нічних вітрів і нічних заграєв з селянської війни,

що її вів у ті роки український народ проти більшовизму»:

- А) Г. Косинка;
- Б) Ю. Яновський;
- В) Т. Осьмачка;
- Г) В. Підмогильний.

Тест 30. Цей прозаїк вважав своїм творчим попередником і вчителем В. Стефаника. Його новели та оповідання високо цінував М. Зеров. В одній із рецензій він зауважив, що в творах цього прозаїка «багато тонкої і влучної спостережливості і прямої. Мова сильна, імпресіоністична»:

- А) Г. Косинка;
- Б) Ю. Яновський;
- В) Т. Осьмачка;
- Г) В. Підмогильний.

Тест 31. Хто в «Автобіографії» про себе писав: «Молодість свою – оті літа красні, що ніколи вже не повернуться, – я прожив у надзвичайній матеріальній скруті, часто й густо в запеклій боротьбі за шматок хліба... Писати я почав року 1919-го, коли газета «Боротьба» видрукувала мое перше оповідання «На буряки»... Мої учителі – Винниченко, Стефаник, Кнут Гамсун, Васильченко»?

- А) Г. Косинка;
- Б) Ю. Яновський;
- В) Т. Осьмачка;
- Г) В. Підмогильний.

Тест 32. Кого критики 20-30-х рр. називали «знавцем талантів»?

- А) М. Хвильового;
- Б) М. Куліша;
- В) Л. Курбаса;
- Г) Є. Маланюка.

Тест 33. Про яку п'єсу М. Куліша писав письменник Ф. Вольф: «...за формою... – цей донині найбільший витвір української драми можна порівняти у світовій літературі лише з такими драматичними шедеврами, як «Фауст»:

- А) «Комуна в степах»;
- Б) «Зона»;
- В) «Отак загинув Гуска»;
- Г) «Закут»;
- Д) «Патетична соната».

Тест 34. Поет, історіософ, культуролог, автор поетичних збірок «Гербарій», «Земля і заліза», «Земна мадонна» та ін.:

- А) Є. Маланюк;
- Б) О. Стефанович;
- В) Ю. Липа;
- Г) О. Ольжич.

Тест 35. Кому належить ці самоозначення: «кривавих шляхів апостол», «гладіатор нещадних рим», «залізних імператор строф»?

- А) Є. Маланюку;
- Б) О. Стефановичу;
- В) Ю. Липі;
- Г) О. Ольжичу.

Тест 36. Цей поет прожив усього 26 років, бо був фізично знищений тоталітарною системою. До сучасних митців писав:

«Не лицемір, поете, серцем,
І не роби із нього шарж, –
Замало глянути крізь скельця,
На бунт, виспівуючи марш».

- А) Є. Маланюк;
- Б) Ю. Липа;
- В) Д. Фальківський;
- Г) О. Влизько;
- Д) Б. – І. Антонич.

Тест 37. Олекса Стефанович про нього зауважив: «Він цілим єством відчуває велич своєї тривожної епохи й знає, як відповідально бути в ній поетом»:

- А) Є. Маланюк;
- Б) Ю. Липа;
- В) Д. Фальківський;
- Г) О. Влизько;
- Д) Б.- І. Антонич.

Тест 38. Д. Донцов зарахував цього письменника до покоління «трагічних оптимістів». У циклі віршів «Поліття» звучать його заклики «чересло обернути на ніж», «боронить пазурями, зубами землі покраяную плоть»:

- А) Є. Маланюк;
- Б) Ю. Липа;
- В) Д. Фальківський;

- Г) О. Влизько;
- Д) Б.- І. Антонич.

Тест 39. Кому належать ці поетичні рядки?

Я незламний! – просто і щиро
Це скажу і снагою нап'юсь!
З скалозубими рота не щирив,
Але, – вірте, – ввесь вік просміюсь!

- А) Є. Маланюку;
- Б) Ю. Липі;
- В) Д. Фальківському;
- Г) О. Влизьку;
- Д) Є. Плужнику.

Тест 40. У якому оповіданні Ю. Яновський підіймає проблему збереження християнських заповідей, наводить читачів на думку, що зло не повинно примножуватись?

- А) «Історія попільниці»;
- Б) «Туз і перстень»;
- Г) «Поворот».

Тест 41. Ю. Яновський використовує в цій новелі біблійний архетип «блудного сина». Вона була написана відразу після звільнення партійно-бюрократичною системою Ю. Яновського з посади головного редактора Одеської кінофабрики:

- А) «Поворот»;
- Б) «Туз і перстень»;
- В) «Роман Ма»;
- Г) «Історія попільниці».

Тест 42. Футуристський журнал початку 20-х років ХХ ст.:

- А) «Життя і революція»;
- Б) «Катафалк мистецтва»;
- В) «Нова генерація »;
- Г) «Червоний шлях»;
- Д) «Мистецтво».

Тест 43. Відомий драматург середини 20-х років ХХ ст., автор популярних свого часу п'єс «Любов і дим», «Яблуневий полон»:

- А) М. Куліш;
- Б) І. Дніпровський;
- В) І. Кочерга.

Тест 44. Окрім власного прізвища, цей поет писав під псевдонімами В. Вецеліус, М. Крамар. Перші поезії з'явилися у журналі «Шляхи мистецтва» у 1921 році. Він був невтомним експериментатором у поетичному мистецтві:

- А) М. Драй-Хмара;
- Б) М. Йогансен;
- В) О. Влизько;
- Г) М. Семенко.

Тест 45. Цей поет є автором таких літературознавчих досліджень, як «Елементарні закони віршування» (1922 р.), «Як будується оповідання» (1928 р.). Працював також і в жанрі нарису та «химерної» прози («Подорож ученого доктора Леонардо і його майбутньої коханки Альчести у Слобожанську Швейцарією»:

- А) М. Драй-Хмара;
- Б) П. Филипович;
- В) О. Влизько;
- Г) М. Йогансен;
- Д) М. Семенко.

Тест 46. Автор поетичних збірок «Круча», «Скитські вогні». Ю. Лавріненко окреслив його творчу манеру «Осьмачкізмом»:

- А) В. Барка;
- Б) Т. Осьмачка;
- В) Є. Маланюк;
- Г) О. Влизько.

Тест 47. Яку власну збірку Т. Осьмачка називає «скорботною книгою, народженою із муки»:

- А) «Сучасникам»;
- Б) «Скитські вогні»;
- В) «Клекіт»;
- Г) «Китиці часу».

Тест 48. З якого поетичного тексту П. Тичини цей уривок:

Усе міняється, оновлюється, рветься,
у ранах кров'ю сходить, з туги в груди б'є,
замулюється мулом, порохом береться,
землі чужій всього себе передає:

- А) «Сковорода»;
- Б) «Відповідь бійцям на фронт»;
- В) «Похорон друга».

Тест 49. Кому з українських письменників ХХ століття належать ці рядки:

...і в Баварії я став, мов гострий колос
або мов з хмари спущена стріла
з бажанням-тугою почути голос
з далекого черкаського села....

- А) Є. Маланюку;
- Б) О. Ольжичу;
- В) Ю. Клену;
- Г) Т. Осьмачці.

Тест 50. Який з цих творів Т. Осьмачка присвятив батьку зі словами: «Пам'яті єдиного мого друга і найблагороднішої людини між людьми, мені знайомими, – мого батька Степана Осьмачки»:

- А) «Поет»;
- Б) «Хто»;
- В) «Цить, моє серце!»;
- Г) «Елегія».

Тест 51. Хто з поетів писав під псевдонімом Порфирій Горотак:

- А) Є. Маланюк;
- Б) М. Йогансен;
- В) О. Ольжич;
- Г) Ю. Клен.

Тест 52. Посмертна Збірка О.Ольжича мала назву:

- А) «Рінь»;
- Б) «Вежа»;
- В) «Підзамчя».

Тест 53. Чимало віршів цей поет присвятив своїй дружині Марії, а письменник Ю. Смолич у спогадах писав, що його поезія «сповнена високого опоетизування жінки й кохання, а без жіночого образу й кохання поезії нема»:

- А) П. Тичина;
- Б) М. Рильський;
- В) В. Сосюра;
- Г) М. Семенко.

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. З'ясувати основні тенденції розвитку української літератури першої половини ХХ ст.
2. Розкрити особливості міфопоетики П. Тичини, її джерела.
3. Проблематика збірки М. Хвильового «Сині етюди». Особливості художнього письма автора.
4. Художній аналіз повісті М. Хвильового «Санаторійна зона».
5. Екзистенційна проблематика роману М. Хвильового «Вальдшнепи».
6. Розкрити унікальність доробку митців «Розстріляного відродження».
7. Окреслити філософічність поезії Є. Плужника (збірка «Рання осінь»).
8. Образ серця у збірці Є. Плужника «Дні». Екзистенційне прийняття світу ліричним героєм збірки.
9. Біблійне пророкування майбутнього у поемі Є. Плужника «Галілей». Символічність фіналу твору.
10. Особливості поетичного експериментаторства М. Семенка.
11. Поєднання традицій класики та модерних пошуків у творчості М. Зерова, П. Филиповича, М. Драй-Хмари.
12. Охарактеризувати проблематику оповідань Г. Косинки. Зображення в творах трагедії українського села.
13. Особливості авторського самовираження в поезії М. Йогансена.
14. Міфопоетичні джерела поезії В. Свідзинського.
15. Художньо-естетичні погляди В. Підмогильного.
16. Творчі пошуки В. Підмогильного в жанрі оповідання («Проблема хліба», «Ваня», «В епідемічному бараці» та ін.). Інтелектуально-філософський характер творів.
17. Розкрити еволюцію характеру головного героя роману В. Підмогильного «Місто».
18. Урбаністичне уявлення В. Підмогильного у світлі шлегелевської філософії (роман «Місто»).
19. Розкрити проблему національної самоідентифікації українського театру 20-х поч. ХХ ст. Тенденції розвитку української драматургії цього часу.
20. Функціонування агітп'єси в українській драматургії 20-х поч. 30-х років, її специфіка.
21. Політичний резонанс драми «97», «Народний Малахій». Осудження автором ідеологічного фанатизму.

22. Художній аналіз п'єси «Мина Мазайло».
23. Роль елементів вертепного дійства у «Патетичній сонаті» М. Куліша. Образна символіка твору.
24. Співпраця М. Куліша з Лесем Курбасем («Березолем»).
25. Художній типаж в усмішках Остапа Вишні (2-3 твори підготувати до художнього аналізу).
26. Б.-І. Антонич: міф освіт поезії, засоби художнього самовираження.
27. Зв'язок поезії Б.- І. Антонича з творами У. Вітмена, Р. Тагора.
28. Деформація естетичних категорій у контексті соціалістичного реалізму. Негативний вплив соцреалізму на творчість митців.
29. Культ сильної особистості у творчості поетів-«пражан» (Є. Маланюка, О. Ольжича, Ю. Клена та ін.).
30. Мотиви лірики Є. Маланюка. Синтез неоромантичних, символістських елементів.
31. Риси експериментаторства у прозі А. Любченка.
32. Розкрити експресивну манеру індивідуального стилю Уласа Самчука.
33. Художній аналіз повісті Уласа Самчука «Марія».
34. Охарактеризувати гуманістичний пафос прози І. Багряного («Ave, Maria», «Скелька»).
35. Проблематика роману Т. Осьмачки «Волинь».
36. Автобіографічні мотиви у творчості Т. Осьмачки.
37. Розкрийте образ України – Держави у поетичному доробку Є. Маланюка.
38. Творча постать О. Теліги в контексті «вісниківської квадриги». Мотиви вічного бунту, боротьба за оновлення людини та світу у поезіях О. Теліги.
39. Витонченість поетичного стилю О. Ольжича. Інтелектуальна напруга поезій збірок «Рінь», «Підзамчя».
40. «Попіл імперії» Ю. Клена як літопис драматичних процесів ХХ століття.
41. «Майстер корабля» Ю. Яновського: поєднання різних часових площин, метафізичний підтекст твору.
42. Проблематика, образи та структура роману Ю. Яновського «Чотири шаблі».
43. Психологічний драматизм подій громадянської війни на Україні в романі Ю. Яновського «Вершники». Стильова організація твору.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 1

Завдання 1. Розкрити суть світоглядних поєдинків у персонажів п'єси «Мина Мазайло» Миколи Куліша. У чому актуальність твору для сьогодення ?

Завдання 2. Охарактеризуйте початковий період творчості М. Семенка (зб. «Prelude»). Які риси для нього є визначальними ?

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 2

Завдання 1. Розкрийте проблему екзистенційного прочитання «Міста» В. Підмогильного.

Завдання 2. Твір на тему «Трансформація тем і мотивів метафізичної поезії в літературі ХХ століття».

Завдання 3. Охарактеризуйте образи-символи у «Патетичній сонаті» М. Куліша та їх роль у поетикальному світі трагедії.

Методи навчання

Лекція, самостійне ознайомлення з художніми текстами, їх аналіз, опрацювання критичної літератури.

Методи контролю

Усне опитування, контрольна робота, тестові завдання, індивідуальний проєкт, екзамен.

Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна технічні засоби навчання, друковані та інтернет-джерела інформації.

ВИСНОВКИ

Розмаїття талановитих постатей, естетично-художні пошуки таких угруповань, як «Плуг», «Гарт», ВАПЛІТЕ, МАРС та ін.) зробило літературне життя 20-30-х років різноплановим, стимулювало до пошуків оптимального розвитку національного мистецтва. У поезії намітилася тенденція виходу на модерну європейську манеру письма. У палких дискусіях письменники намагалися виявити вагомі художні істини, окреслити сутність мистецтва в умовах розбудови нової культури, вірили в можливість українського національного відродження засобами художнього слова.

У поезії вирізнялися постаті таких митців слова, як П. Тичина, М. Зеров, М. Йогансен, Є. Плужник, М. Драй-Хмара, М. Семенко та ін. Вони, орієнтуючися на модерну європейську естетику, збагачували молоду українську літературу власним непересічним талантом, розширювали тематично-образні горизонти поезії, пози та драматургії.

Процеси активного жанрово-стильового оновлення помітно переживала проза 20-х років ХХ століття, головною рисою якої стало експериментування. Модерно-стильова манера письма М. Хвильового в ранній період творчості визначалася синтезом імпресіонізму, експресіонізму, демонструвала художнє втілення «романтики вітаїзму», яку так гаряче відстоював у численних літературних дискусіях автор. Пізніше митець кардинально змінює характер творчості в бік жорсткого реалізму («Санаторійна зона», «Вальдшнепи» та ін.), що сприяє появі нових акцентів в осмисленні процесів національного відродження.

У 20-х-сер.30-х роках помітне домінування малих художніх форм, (ескіз, новела, оповідання), що давало авторам можливість у найкоротші терміни реагувати художніми творами на суспільні процеси, явища літературно-культурного характеру. Лише наприкінці 20-х років з'являється проза великих за обсягом жанрів («Вальдшнепи», «Робітні сили», «Недуга»), що засвідчила неореалістичну тенденцію та нотки сатиричного зображення радянської дійсності.

Постійне утручання компартії у творчий процес вело до заангажованості художніх текстів, нівелювало сутність саму сутність мистецтва слова й мало трагічні наслідки для авторів. Песимізмом, передчуттям майбутніх репресій пройняті чимало художніх текстів П. Тичини, М. Хвильового, М. Куліша, що й до сьогодні вражають прозорливістю інтуїції, намаганнями попередити суспільство про небезпеку, яку несе тоталітаризм.

На творах літератури першої половини ХХ століття, починаючи з 30-х років, негативно позначився офіційно узаконений метод соціалістичного реалізму, що звужував рамки творчої індивідуальності, спрямовував письменників на зображення класових конфліктів, керівної ролі партії. Осторонь нього залишилися письменники «празької школи», які розвивали літературу поза межами радянської держави й не були обтяжені канонами соцреалізму, тому сприймається як унікальне явище в українському письменстві першої половини ХХ століття. Вільні від методу соціалістичного реалізму «пражани» зверталися до осмислення історіософії України, закликали до боротьби за власну державу. У контексті філософських, естетично-стильових шукань еміграційної літератури самотнім явищем став прозовий доробок У. Самчука, В. Барки, І. Багряного, поетів «Празької школи».

Отже, література першої половини ХХ століття багатогранна за своєю суттю, пов'язана з процесами національного становлення 20-30-х років ХХ століття. Її започаткували яскраві творчі особистості, талант яких сягав європейського літературного рівня, а твори не втратили своєї духовної значимості й до сьогодні.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Базова література

1. Александрова Г. Павло Филипович: «Порівняльні студії». *Слово і Час*. 2016, № 4. С.22-35.
2. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. М. Зубрицької. Львів : Літопис, 2001.
3. Агеєва В. Українська імпресіоністична проза. Київ : Ун-т літератури НАН України, 1997.
4. Бичко А. Теорія та історія світової та вітчизняної культури: курс лекцій. Київ : Либідь, 1992.
5. Біла А. Український літературний авангард: пошуки, стильові напрямки. Київ : Смолоскип, 2006. 464 с.
6. Білецький О. Літературно-критичні статті. Київ : Дніпро, 1990.
7. Василишин О. Письменник допоможе не втекти від себе. *Слово і Час*. 2016, №10. С.97-99.
8. Гарачковська О. *ХХ століття в українській поезії крізь призму сміху*. К.: Альфа-М., 2015, 560 с.
9. Грабович Г. До історії української літератури. Київ : Основи, 1997.
10. Гундорова Т. Проявлення слова. Дискурс раннього українського модернізму. Постмодерна інтерпретація. Львів : Літопис, 1997.
11. 20-ті роки : Літературні дискусії, полеміки: Літературно-критичні статті / [упоряд. В. Дончик]. Київ : Дніпро, 1991.
12. Демська Л. Неокласичний дискурс початку ХХ століття: еволюція класичної традиції. *Слово і Час*. 2017, № 6. С. 90-98.
13. Донцов Д. Дві літератури нашої доби. Львів : Просвіта, 1991.
14. Євшан М. Критика. Літературознавство. Естетика. Київ : Основи, 1998.
15. Єфремов С. Історія українського письменства. Київ : Феміна, 1995.
16. З порога смерті: Письменники України – жертви сталінських репресій. Київ : Рад. Письменник, 1991.
17. Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст. Київ : Основи, 1993.
18. Зборовська Н. Психологія і літературознавство. Київ : Академвидав, 2003.

19. Історія української критики та літературознавства. Хрестоматія: у 3 кн. / [за ред. П. Федченка]. Київ : Либідь, 1996.
20. Історія української літератури ХХ ст. : у 2 кн. / [за ред. В. Дончика]. Київ : Либідь, 1994.
21. Каменська І. Українська інтимна лірика 20-30-х років ХХ століття. Хрестоматія-посібник для студентів-філологів, учителів-словесників, учнів навчальних закладів. Суми, 2006.
22. Квіт С. Свобода стилю. Есеї. Статті. Київ, 1996.
23. Кодак М. Поетика як система. Літературно-критичний нарис. Київ : Дніпро, 1988.
24. Кононенко П. Українська література : Проблеми розвитку. Київ : Либідь, 1994.
25. Лавріненко Ю. Розстріляне відродження. Антологія 1917-1933. Київ, 2002.
26. Луцій С. Традиції «розстріляного відродження» в художній та літературознавчій практиці діаспори. *Слово і Час*. 2017, № 9. С 52-61.
27. Мишанич О. Повернення: Літературно-критичні статті і нариси. Київ : АТ «Обереги», 1993.
28. Мовчан Р. Український модернізм 1920-х : портрет в історичному інтер'єрі. Київ : Стилос, 2008. 544 с.
29. Моренець В. Національні шляхи поетичного модерну першої половини ХХ ст.: Україна і Польща. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001.
30. Неврлий М. Українська радянська поезія 20-х років. Мікропортрети в художніх стилях і напрямках. Київ : Вища школа, 1991.
31. Нестеренко П. Медальйон на книжкових оправах ювілейних видань. *Слово і Час*. 2017, № 9. С. 62-68.
32. Омельчук О. Інтермедіальна проекція літературного авангарду В. Поліщука. *Слово і Час*. 2016, № 4. С.37-44.
33. Павличко С. Теорія літератури. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002.
34. Переломова О. Лінгвокультурні коди інтертекстуальності українського художнього дискурсу : діахронічний аспект : монографія. Суми : Видавництво СумДУ, 2008. 208 с.
35. Поліщук В. І. Котляревський у студіях П. Филиповича. *Слово і Час*. 2016, №11. С.35-43.
36. Поліщук Я. Павло Тичина в антиноміях літературного канону. *Слово і Час*. 2016, № 4. С.16-26.

37. Працьовитий В. Національно-культурна ідентичність української літератури. *Дивослово*. 2019, № 4. С.26-30
38. Приліпко І. *Духовенство в українській прозі XIX –поч. XX століть: художня рецепція та інтерпретація*: монографія. К. : Логос, 2015. 482 с
39. Резніченко Ю. Поняття нарративна модель у сучасній українській літературі. *Дивослово*. 2020., № 1. С.34-40.
40. Саврій С. М. Куліш. Сатирична комедія «Мина Мазайло». *Дивослово*. 2019. № 11. С.26-30.
41. Саєнко М. *Українська література XX століття: діапазон голосів і мистецьких відкриттів*: Монографія. Львів: ЛА «Піраміда», 2016. 868 с.
42. Скорина Л. Специфіка аналізу епічного твору (на прикладі оповідання В. Підмогильного «Ваня». *Дивослово*. 2017, № 5. С.45-51.
43. Сіробаба М. Лірика М. Хвильового: злам автохтонної свідомості. *Слово і Час*. 2016, № 10. С. 44-52.
44. Скорина Л. Присвята як маркер між текстових зв'язків (на матеріалі українських письменників 1920-х років. *Слово і Час*. 2017, № 6. С. 90-98.
45. Славутич Яр. Розстріляна муза. Мартиролог. Нариси про поетів, 2-е вид., доп. Київ : Либідь, 1992.
46. Соловій Х. Психотип німфетки у творчості Віктора Петрова. *Слово і Час*. 2015, № 4. С.70-77.
47. Соловей Е. Українська філософська лірика. Київ : Юніверс, 1998.
48. Сулима М. «Понеділок-Вівторок» – «Чорний квадрат» М. Семенка. *Слово і Час*. 2017. № 4. С. 24-29.
49. Ткаченко Л. *Теологія знання. Художньо-інтерпретаційні моделі в українській прозі XIX - поч. XXI ст.*: Монографія. К. : Вид-во «Книга», 2015. 280 с.
50. Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики XX ст.: у 4 кн. / [упоряд. В. Яременко, Є. Федоренко]. Київ : Рось, 1994.
51. Штейнбук Ф. Епатажна онтологія в літературних текстах. *Слово і Час*. 2015. № 5. С.36-42.
52. Штонь Г. Духовний простір української ліро-епічної прози. Київ : Інститут літератури НАНУ, 1998.
53. Шумило Н. Під знаком національної самобутності. Українська художня проза і літературна критика кінця XIX – поч. XX ст. Київ : Задруга, 2003.

Допоміжна

1. Бондаренко Ю. Концептуально-жанровий аналіз літературного твору в школі (на матеріалі комедії М. Куліша «Мина Мазайло»). *Українська література в загальноосвітній школі*. 2012. № 3. С. 13-16.
2. »: античні образи й мотиви в поетичній інтерпретації Павла Тичини. *Слово і Час*. 2012. № 3. С. 88-101.
3. Голобородько Я. Силуети інтелектуального лідера [І. Дніпровський про М. Хвильового]. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2012. № 9. С. 2-6.
4. Донцов Д. Дві літератури нашої доби. Львів : 1991.
5. Досвід кохання і критика чистого розуму. В. Підмогильний: тексти та конфлікт інтерпретацій. / [упоряд. О. Галети]. Київ, 2003.
6. Ільницький М. Богдан-Ігор Антонич. Львів : Каменяр, 1991.
7. Київські неокласики / [упоряд. В. Агеєва]. Київ : Либідь, 2003.
8. Ковалів Ю. «Празька школа»: на крутосхилах «філософії чину». Київ, 2001.
9. Ковалів Ю. Літературна дискусія 1925 – 1928 рр.. Київ : Товариство «Знання», 1990.
10. Маланюк Є. Книга спостережень. Фрагменти. Київ : Атіка, 1995.
11. Мельник В. Суворий аналітик доби: Валер'ян Підмогильний в ідейно-естетичному контексті української прози першої половини ХХ ст. Київ : Основи, 1994. 320 с.
12. Мовчан Р. Валер'ян Підмогильний (1901-1937). *Дивослово*. 2011. № 4. С. 34-40.
13. Мороз- Наєнко М. Григорій Косинка: Літературно-критичний нарис. Київ, 1989.
14. Скирда Л. Євген Плужник : Нарис життя і творчості. Київ, 1989.
15. Скорина Л. Інтертекстуальне прочитання комедії М. Куліша «Мина Мазайло». *Дивослово*. 2011. № 2. С. 44-50.
16. Скорський М. Тодось Осьмачка (життя і творчість). Київ : Український Центр духовної культури, 1999. 224 с.
17. Слабошпицький М. Поет із пекла (Тодось Осьмачка). Київ : 2008. 832 с.
18. Слабошпицький М. Тодось Осьмачка. Никифор Дровняк із Криниці. Київ, 1995.
19. Стус В. Феномен доби (Сходження на Голгофу слави). Київ : Товариство «Знання» України, Видавничо-поліграфічний центр «Знання», 1993. 96 с.

20. Харчук Р. Зміна обличчя: Павло Тичина. *Дивослово*. 2011. № 2. С. 51-62.
21. Цалик С., Селегей П. Таємниці письменницьких шухляд. Детективна історія української літератури. Київ, 2011.
22. Шерех (Шевельов) Ю. Не для дітей : Літературно-критичні статті та есеї. Київ : «Вид-во «Час», 1993. 456 с.
23. Якобчук Я. Вчимося розуміти те, що написано, і розуміти навіть те, що не написано. Текст і підтекст роману В. Підмогильного «Місто». 11 клас. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2012. № 5. С. 24-26.

ХУДОЖНІ ТЕКСТИ

1. Антоненко-Давидович Б. Твори : у 2 т. Київ, 1999.
2. Антонич Б.-І. Поезії. Київ, 1989.
3. Барка В. Жовтий князь. Київ, 1991.
4. Вишня Остап. Твори : у 2 т. Київ, 1990.
5. Влизько О. Вибрані поезії. Київ, 1983.
6. Домонтович В. Дівчина з ведмедиком. Болотяна Лукроза. Київ, 2000.
7. Домонтович В. Доктор Серафікус. Без ґрунту. Київ, 1999.
8. Драй-Хмара М. Вибране. Київ, 1989.
9. Зеров М. Твори : у 2 т. Київ, 1990.
10. Івченко М. Робітні сили : Новели, оповідання, повісті, роман. Київ, Дніпро, 1990.
11. Йогансен М. Вибрані твори. Київ, 2001.
12. Клен Ю. Вибране. Київ, 1991.
13. Косинка Г. Заквітчаний сон. Київ, 1990.
14. Куліш М. Твори : у 2 т. Київ, 1990.
15. Липа Ю. Вірую. Львів, 2000.
16. Любченко А. Вибрані твори. Київ, 1999.
17. Лятуринська О. Поезія. Торонто, 1984.
18. Маланюк Є. Повернення. Поезії. Літературознавство. Публіцистика. Щоденник. Листи / [уклад. Т. Салига]. Львів : Світ, 2005.
19. Ольжич О. Вибрані твори. Київ, 2007.
20. Орест М. Держава слова. Київ, 1997.
21. Осьмачка Т. Поезії. Повісті. Київ, 2002.
22. Осьмачка Т. Романи. План до двору. Старший боярин. Київ, 1998.
23. Підмогильний В. Оповідання. Повість. Романи. Київ, 1991.

24. Плужник Є. Поезії. Київ, 1988.
25. Плужник Є. Змова у Києві. Роман. Драми. Київ, 1992.
26. Рильський М. Вибрані твори : у 2 т. Київ, 2005.
27. Самчук У. Волинь. Київ, 1993.
28. Самчук У. Марія. Куди тече та річка. Київ, 2001.
29. Свідзінський В. Твори : у 2 т. Київ, 2004.
30. Семенко М. П'єро кохає. Вибрані поезії. Київ, 1993.
31. Сосюра В. Вибрані твори : у 2 т. Київ, 2000.
32. Стефанович О. Зібрання творів. Торонто, 1983.
33. Філянський М. Поезії. Київ, 1988.
34. Филипович П. Поезії. Київ, 1989.
35. Хвильовий М. Твори : у 2 т. Київ, 1990.
36. Тичина П. Сонячні кларнети. Київ, 1999.
37. Яновський Ю. Твори: у 5 т. Київ, 1992.

Інформаційні ресурси

1. <http://litera-ua.livejournal.com/>
2. <http://ukrknyga.at.ua/load>
3. <http://litopys.org.ua/>
5. <http://www.chtyvo.org.ua/>
6. <http://etno.us.org.ua/>
7. <http://psylib.kiev.ua/>
8. <http://journal.knigka.info/>
9. <http://diasporiana.org.ua/> українська діаспора
10. <http://www.nbu.gov.ua/portal/> наукова періодика України.
11. <http://allmediabooks.com/> аудіокниги
12. <http://www.day.kiev.ua/> газета «День»
13. <http://www.slovoichas.in.ua/> «Слово і час»
14. <http://studiamethodologica.com.ua/>
15. <http://pidruchniki.com.ua/>
16. <http://usim4.eukrainians.net/>
17. <http://www.exlibris.org.ua/zabuzko/> О.Забужко
18. <http://www.info-library.com.ua/> книги з культури
19. <http://www.academyrh.info/>
20. <http://www.art-pics.ru/>
21. <http://gnozis.info/> мистецтво
22. <http://polka-knig.com.ua/> культурологія Гриценка
23. <http://readbookz.com/> культура, етика, народознавство

24. <http://bibliotekar.ru/index.htm> живопис, музеї, галереї тощо
25. <http://platonanet.org.ua/> книги з філософії
26. <http://journal-club.ru/> старі журнали
27. <http://fileaddnet.ucoz.ru/> журнали, книги, програми тощо
28. <http://radio-hobby.org/> журнали
29. <http://sciam-magazine.narod.ru/> журнал «У світі науки»
30. <http://bankknig.com/>
31. <http://www.kodges.ru/>
32. <http://www.ex.ua/>
33. <http://publ.lib.ru/publib.html>
34. <http://www.google.com.ua/>
35. <http://platonanet.org.ua/>
36. <http://mirknig.in.ua/>
37. <http://www.smallbay.ru/>
38. <http://www.knigka.info/>

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	3
ГЕНІЙ У ФАКТОРІ ЧАСУ: ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧО-КРИТИЧНИЙ ДИСКУРС ТВОРЧОЇ ПОСТАТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ–ХХ СТОЛІТЬ.....	5
ПОТРАКТУВАННЯ ТВОРЧОЇ ПОСТАТІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В ЛІТЕРАТУРНІЙ КРИТИЦІ ХІХ – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТЬ .	11
ПАНТЕЛЕЙМОН КУЛІШ У РЕЦЕПЦІЇ ЄВГЕНА МАЛАНЮКА.....	17
ПРОГРАМА з курсу «Історія української літератури першої половини ХХ століття» для студентів 4 курсу.....	22
ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ.....	35
ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	68
ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	87
ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКІ ЗАВДАННЯ.....	92
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ.....	93
ТЕМАТИКА ПИСЬМОВИХ САМОСТІЙНИХ РОБІТ (ТВОРІВ).....	94
ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ.....	95
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ.....	114
ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	126
ВИСНОВКИ.....	129
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ.....	131

Навчальне видання

ВЛАДИМИРОВА Валентина Миколаївна
КИРИЛЕНКО Надія Іванівна

**УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА
ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ:
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ**
Навчально-методичний посібник

Комп'ютерна верстка *С.П. Цьома*

Підп. до друку 27.04.2020.
Формат 60x84/16. Гарнітура Cambria.
Папір офсетний. Друк цифровий. Ум. друк. арк. 8,02.
Ум. фарб.-відб. 8,02. Обл.-вид. арк. 6,34.
Тираж 100 пр. Вид. № 37.

Видавець і виготовлювач:
ФОП Цьома С.П. 40002, м. Суми, вул. Роменська, 100.
Тел.: 066-293-34-29.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
серія ДК, № 5050 від 23.02.2016.